EDGAR ALLAN

POE

KIZIL ÖLÜMÜN MASKESİ

Çeviri: Öznur Özkaya

REN

KAKTUSUN

EDGAR ALLAN POE

KIZIL ÖLÜMÜN MASKESİ

"Dehşet ve bela asırlar boyu insanların hayatına sinsice sokulmuştur."

19. yüzyılın öncü gerilim, polisiye, korku ve gizem yazarlarından Edgar Allan Poe, bugün Amerika'nın en büyük yazarları arasında anılır. Kendisinden sonra pek çok ismin faydalanacağı yaratıcılıkta özgün hikâyeler yazmış, sözcüklerden gerilim dolu gerçekçi bir dünya meydana getirmiştir. Zorlu yaşamının yanı sıra hikâye ve şiirlerinin üslubundaki başarı sayesinde bugün hâlâ çokça merak edilen ve okunan yazarın "gerilim" tarzındaki hikâyelerini *Kızıl Ölümün Maskesi*'nde bir araya getirdik.

Usher Konağı'nın Çöküşü, Kara Kedi, Kuyu ve Sarkaç gibi meşhur hikâyelerinin yer aldığı elinizdeki kitap gerilim tutkunlarını Edgar Allan Poe'nun muhteşe ki dünyaya davet ediyor.

/renkitap.com

REN

9 786057 944580

EDGAR ALLAN

KIZIL ÖLÜMÜN MASKESİ

REN

BELONGS TO KAOS TEAM

KIZIL ÖLÜMÜN MASKESİ

Edgar Allan Poe

Yayına Hazırlayan: Merve Kırman
Çeviri: Öznur Özkaya
Redaksiyon: Selcan Karabulut
Son Okuma: Nur Kabaçam
Kapak Tasarımı: Serdar Gökmen
Sayfa Tasarımı: Ren Kitap

Copyright©
Bu kitabın Türkçe yayın hakları Lades Kitap Yayın Dağ. San. Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Yayınevinden izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Basım Yılı: Nisan 2020
ISBN: 978-605-7944-58-0
Yayınevi Sertifika No: 30492

Baskı:
Alfabe Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şt.
İkitelli OSGB Mah. Enkoop 1. Sok. No:1B /-1 Başakşehir / İST
Tel: 0212 485 21 25
Sertifika No: 46012

Ren Kitap, Lades Kitap Yay. Paz. Dağ. San. ve Tic. markasıdır.
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Yılanlı Ayazma Sok. No:8 Kat:2 D:8
Zeytinburnu/İstanbul - Tel: 0212 641 34 76
www.renkitap.com

BELONGS TO KAVOS TEAM

EDGAR ALLAN

POE

KIZIL ÖLÜMÜN MASKESİ

İÇİNDEKİLER

7- Berenice

16- Morella

23- Ligeia

39- Oval Portre

43- Ruh Göçü

52- Aksi Şeytan

59- Vakitsiz Defin

73- Şişede Bulunan Mesaj

84- Randevu

98- Usher Konağı'nın Çöküşü

117- Anafora Düşüş

133- Amontillado Fıçısı

141- Kara Kedi

151- Kuyu ve Sarkaç

164- Kızıl Ölümün Maskesi

169- William Wilson

187- Gammaz Yürek

YAZAR HAKKINDA

Edgar Allan Poe (19 Ocak 1809 - 7 Ekim 1849) Amerikalı şair, yazar, editör ve edebiyat eleştirmeni. Özellikle gizem, *gotik* ve *makabre* (ölüm sembolleri ve detayları içeren) hikâyeleri ile tanınır. Amerikan edebiyatında Romantizm akımının temsilcilerindendir ve ilk kısa öykü yazarlarından biridir. Genellikle polisiyenin mucidi olarak kabul edilir ve *bilimkurgu* türüne de katkıda bulunduğu öne sürülür. Ekonomik güçlüklerden hiçbir zaman sıyrılamamış olsa da yaşamını kalemi ile sürdürmeye çalışan Poe, Amerika'nın ilk ünlü yazarları arasında sayılır.

Poe, üniversite eğitimini parasızlıktan bırakmak zorunda kaldı. Başka bir isim kullanarak 1827'de orduya katıldı. Bu dönemde "Bir Bostonlu" adıyla imzaladığı *Timurlenk ve Öteki Şiirler* yayımlandı.

Düzyazıyla ilgilenmeye başlayan Poe, bir süre edebiyat dergileri için çalıştı ve özgün eleştirileriyle tanınmaya başladı. 1836 yılında 13 yaşındaki kuzeni Virginia Clemm ile evlendi. 1845 Ocak ayında yayımladığı "Kuzgun" şiiri ile büyük bir başarı kazandı. Şiirin yayımlanmasından iki yıl sonra eşini kaybetti.

Poe, Baltimore'da 7 Ekim 1849'da 40 yaşında öldü. Ölüm sebebi bilinmemekle birlikte alkol, beyin kanaması, kolera, uyuşturucu, kalp rahatsızlığı, kuduz, intihar, verem ve başka sebeplerden öldüğü ileri sürüldü. Poe ve eserleri yalnızca ABD'de değil dünyada edebiyat üzerinde etkili olmuştur. Poe ve eserleri edebiyat, müzik, film, televizyon ve popüler kültürün tüm alanlarında sıkça bulunmaktadır. Yaşadığı evlerin bazıları müze haline dönüştürülmüştür.

ÇEVİRMEN HAKKINDA

Öznur Özkaya 1981 yılında doğdu. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli edebiyat dergilerinde/haber sitelerinde şiir ve öykü çevirileri ile eleştiri yazıları yayımlar, eğitimcidir. Çeviri kitapları arasında *Bingo'nun Koşusu* (Hitkitap), *Paris Mimarı* (Yabancı Yayınları), *Kırık Dökük* (Yabancı Yayınları), *Yıldız Gemisi Askerleri* (İthaki Yayınları), *Kusursuzlar* (Yabancı Yayınları), *7 Korku* (Dedalus Kitap) bulunmaktadır.

BELONGS TO KAOS TEAM

BERENICE

Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicae visitarem, curas meas aliquanr tulum fore levatas.
İbni Zeyyâd[1]

Sefaletin pek çok çeşidi vardır. Biçareliğin de. Uçsuz bucaksız ufka ebemkuşağı gibi uzanırken renkleri bu kuşağınki gibi çeşitlidir, onun gibi ayırt edilebilir ama bir o kadar da iç içedir. Uçsuz bucaksız ufka ebemkuşağı gibi uzanırken! Güzellikten çirkinlik çıkartıp sükûnetten kahırlanmayı nasıl beceriyorum? İyilikten maraz doğarsa, neşeden de keder doğar. Ya geçmişteki mutlu anılar bugünün acısıdır ya da şu anki sefaletin kökeninde geçmişte yaşanmış coşkunluklar yatar.

Vaftiz adım Egaeus[2], ailemin adı burada geçmeyecek. Bu topraklarda, atalarımdan yadigâr kalan bu kasvetli malikâneden daha eski ve heybetli bir kale yoktur. Soyumuz imgelemciler diye anılır ve göze çarpan pek çok ayrıntı –malikânenin yapısı, salondaki freskler, yatak odalarındaki goblenler, silah

1 "Dostlarım bana sevgilimin mezarını ziyaret edersem ıstırabımın dineceğini söylediler." *Bibliotèque Orientale* adlı bir İslam ansiklopedisinde bahsi geçen İbni Zeyyâd sevdiği köle kızı yitirdiği için ağıt yazan bir şair ve dilbilgisi kitabı yazarıydı.

2 Atina kralı Theseus'un babasıdır. Theseus, Minotar'a karşı kazandığı zaferden dönerken beyaz yelken çekmediği için Aegeus oğlunun yenildiğini zannederek kendini denize atmıştır. Aegeus'un kendini attığı denize o günden sonra Ege adı verildiği rivayet edilir. Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası* adlı oyununda da geçer.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

deposundaki payandaların işlemeleri, antika tablolar, kütüphanenin tasarımı ve son olarak da kütüphanede yer alan tuhaf kitaplar bu inancı destekleyecek izler taşır.

Çocukluk yıllarımla ilgili anılarım hep bu kütüphane ve içindeki kitaplarla ilgili, yine de onlardan daha fazla bahsetmeyeceğim. Annem bu odada öldü. Ben burada doğdum. Ancak daha evvel yaşamamış olduğumu, ruhun ezeli olmadığını söylemek yakışık almaz. İnkâr mı ediyorsunuz? Bunu tartışmayalım. Ben ikna oldum ve kimseyi ikna etmek gibi bir niyetim yok. Havai biçimleri, ruhani ve manidar gözleri, tatlı ama kederli sesleri anımsıyorum. Bunlar önemsenmeyecek anılar değil; gölge misali bulanık, muğlak, değişken, kesinlikten uzak ve aklımın güneşi var oldukça kurtulamayacağım cinsten bir gölgeyi hatırlatan anılar.

Ben bu odada doğdum. Önemsiz gibi görünen lakin önemsiz olmayan o uzun geceden uyanıp da bir anda kendimi periler ülkesinde –bir imge sarayında– inzivaya çekilmiş bir keşişe ait fikirlerin ve bilgeliğin efsunlu topraklarında bulduğumda hayrete ve dehşete düşmüş bir halde çevreme bakınmam, çocukluğumu kitapların arasında, gençliğimi ise düşlerin peşine takılarak geçirmiş olmam tuhaf değil; ama seneler geçip de olgunlaştığımda hâlâ atalarımdan kalan malikânede yaşıyor oluşum, yaşantımın kaynaklarına çöken bu dinginlik, sıradan düşüncelerimi bile etkileyen evrim oldukça hayret vericidir. Dünyanın gerçekleri bana hayaller, sadece imgeler halinde görünürken düş ülkesinin savruk fikirleri günlük varoluşumun özüne değil, kendisine dönüşmüştü.

Berenice kuzenimdi ve ata yadigârı bu malikânede birlikte büyüdük. Ama birbirimizden farklıydık –ben sağlıksızdım, gam yüklüydüm– o çevik, latif ve dipdiriydi; o dere tepe dolanırken ben çalışmalarıma gömülürdüm, ben hayatı kendi

yüreğimde yaşarken ve ruhsal bakımdan en yoğun, en zor ve en sancılı düşüncelere dalmayı alışkanlık haline getirmişken o önüne düşen gölgeleri yahut kuzgun kanatlı saatlerin yitişini umursamadan gezerdi. Berenice! –Sana sesleniyorum– Berenice! Belleğimin kurşuni yıkıntılarında, binlerce kargaşa dolu anı tedirginlikle canlanıyor! Ah! Neşeli günlerindeki gibi cıvıl cıvıl haliyle gözlerimin önünde beliriyor! Ah! Görkemli ve büyüleyici güzellik! Ah! Arheim çalılıkları arasında gezinen Hava Perisi! Ah! Arheim pınarlarında gezinen Su Perisi! Ama sonrası –sonrası esrarengiz ve dehşetli– anlatılmaması gereken bir masal… Hastalık –ölümcül bir hastalık– samyeli misali düştü bedenine, gözlerimin önünde onu ezip geçti; zihnini, alışkanlıklarını, kişiliğini ele geçirdi, kurnazca ve rezilce onu tarumar etti! Yazık! Yok edici, geçip gitti. Peki ya kurban? O neredeydi? Onu tanımıyordum ya da artık o, tanıdığım Berenice değildi!

Fiziksel ve ruhsal açıdan kuzenimde korkunç ve esaslı bir değişime neden olan bu ölümcül hastalıktan ve bir sürü rahatsızlıktan en inatçı olanı, sıklıkla esrimeyle sonlanıp birdenbire kendine gelmesini sağlayan bir epilepsi türüydü. Bu arada kendi hastalığım –buna başka bir ad verilemeyeceği belirtildi– iyice ilerledi; yeni, sıra dışı, saplantılı bir niteliğe evrildi. Anbean şiddetlenerek akıl almaz bir biçimde bana hükmetmeye başladı. Bu saplantı –onu bu şekilde adlandırmam gerekirse– metafizik dilinde özen gösterme yetisi olarak nitelendirilen bilişsel yetilerin aşırı hassasiyetiyle ilgiliydi. Büyük olasılıkla anlaşılmamaktayım, ama ne yazık ki evrendeki en basit meseleleri düşünürken bile düşünme yetimin (teknik bir dil kullanmak istemediğimden böyle diyorum) ne denli yoğun bir ilgiyle bütünleştiğini okura açıklayabilmem esasen olanaksız.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bir kitabın sayfalarına ya da sayfa kenarındaki anlamsız bir işarete gözümü dikip saatler boyu usanmadan düşünmek; bir yaz gününün çoğunu bir gobleni yahut kapı üzerine yanlamasına düşen garip bir gölgeyi izleyerek geçirmek; tüm gece bir lambanın şaşmaz alevini ya da ateşteki közü seyre dalmak; günlerce bir çiçeğin rayihasıyla rüyalar âlemine dalmak; hiçbir anlam ifade etmeyinceye kadar bir kelimeyi tekdüze yineleyip durmak; bedeni uzunca bir süre devinimsiz bırakarak fiziksel açıdan varoluş hissini yitirmek bilişsel yetilerimin neden olduğu, benzeri pek görülmemekle birlikte her türlü açıklamaya meydan okuyan en sıradan, en az tehlikeli tuhaf davranışlarıma örnek sayılabilirdi.

Yine de yanlış anlaşılmak istemem. Sıradan şeylere gösterilen bu tip anormal, aşırı ve hastalıklı özen; insanların, özellikle de hayalperestlerin düşünceye dalma haliyle kıyaslanmamalı. İlk etapta sanılacağı üzere, bu, yoğunlaşma halinin uç noktası değildi, aksine öz ve esas bakımından apayrı bir şeydi. İlkinde, imgelem yetisi güçlü olan hayalperest önemli bir nesneyle ilgilendiğinde, çoğunlukla zevk dolu bir düşün sonunda imgeleminin dürtüsünün tamamen ortadan kaybolduğunu fark edene dek çıkarımlar ve bunların yol açtığı çağrışımların oluşturduğu ıssızlıkta nesneyi yitirir. Benim durumumda ise birincil nesne hastalıklı imgelemimde önem kazansa da gerçekte önemsizdi. Fazla çıkarımda bulunmuyordum, yaptığım az sayıdaki çıkarım da merkezdeki özgünlüğüne geri dönüyordu. Dalıp gittiğim düşünceler hiçbir zaman haz veren cinsten olmadı; düşlerim sona erdiğinde o ilk neden uzaklaşıyor, hastalığın esas niteliği olan doğaüstü sayılabilecek yoğun ilgi düzeyine ulaşmış oluyordu. Velhasıl, imgelem gücü bende özen; bir hayalperestte ise vesvese düzeyinde beliriyordu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bu dönemde okuduğum kitaplar, hastalığımı alevlendirmediler ama rahatlıkla anlaşılacağı üzere, hayal gücümü ateşleyip hastalığımın mantıksız niteliklerini harekete geçirdiler. Bu kitaplardan asil İtalyan Coelius Secundus Curio'nun *De Amplitudine Beati Regni Dei* isimli bilimsel incelemesini, Aziz Augustinus'un büyük eseri *Tanrı Devleti*'ni ve Tertullianus'un haftalar boyu düşünüp anlayamadığım paradoksal cümlesi "*Mortuus est Dei filius; credible est quia ineptum est: et sepultus resurrexit; certum est quia impossible est,*"in[3] yer aldığı *De Carne Christi* isimli eserini çok iyi hatırlıyorum.

Böylece, görünüşe göre eften püften şeylerle bile bozulan akıl sağlığım, Ptolemy Hephestion'un söz ettiği, insanların saldırılarına, denizle rüzgârın şiddetine karşı direnen ve sarızambağın dokunuşuyla titreyen o okyanus kayalığını andırıyordu. Hastalığının Berenice'in ruhsal yapısı üzerinde yarattığı, niteliğini açıklamakta zorlandığım, olağanüstü değişimler aşırı ve anormal düşüncelere dalmam için bana fazlasıyla yardımcı olsa da nihai durum pek de böyle değildi. Hastalığımın etkisinde olmadığım nadir zamanlarda onun başına çöreklenen felaket beni gerçekten üzüyor, o zarif yaşamının mahvı içime dert oluyordu ve bu denli tuhaf, ani değişimin nasıl gerçekleştiği üzerine kafa yoruyordum. Fakat bu düşünceler hastalığımın mizacından kaynaklanmıyordu, nitekim benzer durumlarda hemen herkesin aklına gelebilirdi bunlar. Hastalığım ise, mizacıyla müsemma biçimde, Berenice'in bedeninde oluşan ikincil ama dikkat çekici fiziksel değişimlerde, karakterindeki tuhaf ve korkutucu tahriflerde kendine yol buluyordu.

Emsalsiz güzelliğinin zirvesindeyken onu sevmediğim doğruydu. Sıra dışı yaşamımda duygularım kalpten değildi;

3 "Tanrı'nın oğlu öldü; buna herkes inanır, çünkü çok mantıksız ve gömüldükten sonra yeniden dirildi, işte bu mutlaktır, ne de olsa olanaksız."

BELONGS TO KAOS TEAM

tutkularım da her zaman zihnime aitti. Sabahın loşluğunda, öğle vakti ormanın kafesimsi gölgeleri arasından, geceleri sessiz kütüphanemin önünden geçiverirdi, ama ben onu yaşayan, nefes alıp veren Berenice olarak değil de bir hayalin Berenice'i olarak; cisimsel bir varlık değil de bu varlığın soyut hali olarak; hayranlık duyulacak değil de çözümlenecek bir nesne olarak; aşkın odağı değil de birbiriyle çelişen, belirsiz düşüncelerin merkezi olarak görüyordum. Şimdiyse karşılaştığımda bedenim titriyor, yüzüm kireç gibi oluyordu; ama çökmüş haline üzülsem de çoktandır beni sevmekte olduğunu bildiğimden şeytana uyup ona evlilikten söz ettim.

Nihayet düğün için belirlenen gün yaklaşırken, bir kış günü ikindi vakti –güzel Halcyon'un dadısı[4] olan o mevsimsiz sıcak, durgun ve puslu günlerin birinde– kütüphanede bir başıma olduğumu düşünüp otururken, başımı kaldırdığımda Berenice'in tam karşımda durduğunu fark ettim.

Suretinin belirsiz olmasının nedeni heyecana boğulmuş düş gücüm müydü, puslu havanın etkisi miydi, odadaki alacakaranlık mı yoksa onun bedenine doğru dökülen koyu renkli perdeler miydi? Bilemiyordum. Tek laf etmedi, ben de dünyaları dahi verseler konuşabilecek durumda değildim. Buz gibi bir serinlik baştan ayağa bedenimde gezindi; çekilmez bir huzursuzluk beni bunalttı; şiddetli bir merak ruhumu sardı, koltuğumda arkama iyice yaslanıp bir süre soluksuz, devinimsiz bir halde öylece bakakaldım. Ne yazık! İyice zayıflamıştı, eski halinden eser kalmamıştı. Ateşli gözlerimle nihayet yüzüne baktım.

Solgun, geniş, tuhaf bir uysallığı olan alnını eskiden kapkara olan saçları, çökük şakaklarını yüzündeki hüzne uygun

4 Jüpiter, kış boyunca iki kez birer haftalık sıcaklık taşır; insanlar bu hava değişimi yaşandığı ılıman süreye Halcyon'un dadısı adını vermişlerdir. – *Simonides* / Poe.

düşmeyen sarı bukleleri örtüyordu. Gözlerinin ışıltısı kalmamıştı, gözbebekleri ise yok gibiydi; donuk bakışları karşısında gayriihtiyari olduğum yerde büzülüp incecik dudaklarını seyre koyuldum. Tuhaf bir edayla dudakları aralandı ve yeni Berenice'in dişleri usul usul ortaya çıktı. Tanrım, keşke onları görmemiş ya da görür görmez ölmüş olsaydım!

Kapının çarpmasıyla kendime geldim, başımı kaldırdığımda kuzenimin odadan çıkmış olduğunu fark ettim. Fakat o beyaz, korkunç diş *yelpazesi* beynimin karman çorman olmuş odasından ayrılmıyordu. Üzerlerinde tek bir leke, minesinde tek bir gölge, kenarında tek bir kırık olmayan dişleri gülümsediği an hafızama kazınmıştı. Şimdi onları o zamankinden daha belirgin bir biçimde görebiliyordum. Dişler! Dişler! Her yerdeydiler! Uzun, dar, bembeyaz dişler net ve somut bir biçimde solgun dudakların aralığından görünüyorlardı. Saplantım anbean hiddetlenince, onun o tuhaf ve cazibeli etkisine karşı boş yere mücadele ettim. Dış dünyada yer alan nice nesnenin arasından yalnızca dişleri düşünebiliyordum. Onları arzuluyor, onlardan başka bir şey düşünemiyordum, ilgi odağımı değiştiremiyordum. Zihnimde onlar, yalnızca onlar vardı ve özgün kimlikleriyle düşüncelerimin temeline oturdular. Onlara her açıdan baktım, her türlü yaklaştım. İyice inceleyip farklılıkları üzerinde durdum. Yapıları üzerine kafa yordum. Geçirdikleri değişimler üzerine hülyalara daldım. Hayalimde onlara sezgili, canlı bir güç ve dudakların yardımı olmaksızın ahlaki bir ifade yeteneği bahşederken dehşetle irkildim. Matmazel Sallé hakkında "*que tous ses pas étaient des sentiments*" demişler. Ben de Berenice hakkında vakur bir tavırla "*que toutes*

ses dents étaient des idées" diyebilirdim. *Des idées!*[5] Ah, işte mahvıma yol açan ahmakça düşünce! *Des idées!* Ah, işte bu yüzden onları delice arzuluyordum! Akıl sağlığıma yalnızca onlar sayesinde kavuşacağımı sanıyordum.

Ve bu düşünceler eşliğinde akşam oldu, karanlık çöktü üzerime, zaman geçti, gün ağardı yeniden, ikinci gecenin pusu etrafı doldururken ben hâlâ o ıssız odada yalnız başıma, düşler âleminde kıpırdamadan oturuyordum ve odanın değişken ışıklarıyla gölgeleri arasında süzülen iğrenç dişlerin *hayali* üzerimdeki etkisini sürdürüyordu. Derken ürkütücü bir vaveyla hayallerimi yerle bir etti, bunu hüznün iniltilerine karışan ıstırap dolu sesler izledi. Kalkıp kütüphanenin kapılarından birini açtığımda gözyaşları içinde karşımda duran hizmetçi kız bana Berenice'in yaşamını yitirdiğini söyledi. Sabah erken saatte kriz geçirmişti ve şimdi gün batarken mezarı hazırdı, üstelik defin hazırlıkları da tamamlanmıştı.

Kendimi yine kütüphanede bir başıma oturur halde buldum. Heyecan dolu ama karışık bir düşten az evvel uyanmış gibiydim. Yine de şimdi gece yarısı olduğunu ve Berenice'in günbatımından bu yana toprağın altında yattığını biliyordum. Fakat aradaki bunaltıcı süre hakkında net bir fikre sahip değildim. Yine de hafızam belirsizliği sebebiyle daha da güçlenen korkuyla, muğlaklığı nedeniyle daha da berbatlaşan dehşetle dolmuştu. Bu, varoluşuma iğrenç ve anlaşılmaz anılarla işlenmiş dehşet dolu bir sayfaydı. Ölmüş birinin ruhuna aitmiş gibi yükselen tiz ve insanın içine işleyen kadın sesi

5 Fransız dansçı ve koreograf Marie Sallé (1707–1756) için "*Her bir adımı duygudur,*" denmiştir. Egaeus bu cümleyi "*Dişleri in her biri fikirdi. Fikirler!*" diye değiştiriyor.

kulaklarımda yankılandığında ise huzura ermek için boş yere çabaladım durdum. Bir şey yapmıştım –ama ne? Neydi bu? Yüksek sesle bu soruyu kendi kendime sordum, sesim yankılandı: *Neydi bu?*

Yanımdaki masanın üzerinde bir lamba yanıyor, lambanın yanında da ufak bir kutu duruyordu. Sıradan bir kutuydu bu, aile hekimimize ait olduğundan daha önce bu kutuyu pek çok kez görmüştüm, ama *oraya*, masamın üzerine nasıl gelmişti ve ona baktıkça neden ürperiyordum? Bunlara bir açıklama getiremiyordum, nihayet bakışlarım açık bir kitabın sayfasında altı çizilmiş bir cümleye takılıverdi. Bu, şair İbni Zeyyad'ın basit ama benzersiz cümlesiydi: "*Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicae visitarem, curas meas aliquanr tulum fore levatas.*" Peki ama bu sözleri okurken neden tüylerim diken diken oluyor, damarlarımdaki kan buz kesiyordu?

Kütüphanemin kapısı hafifçe çalındı ve beti benzi atmış bir uşak parmak uçlarına basarak içeriye girdi. Adamın dehşete kapıldığı aşikârdı, benimle ürkek, boğuk ve kısık bir sesle konuştu. Ne dedi? Kesik kesik birkaç cümle işittim. Gecenin sükûnetini bozan bir vaveyladan, ahalinin toplanmasından, sesin yükseldiği yönde yapılan bir araştırmadan, sonra açılan bir mezardan, hâlâ kalbi çarpan, soluyan, *yaşayan*, kefene sarılmış, biçimi bozulmuş bir bedenden söz ederken sesi ürkütücü bir şekilde belirginleşti.

Çamur ve kan lekeleriyle kaplanmış kıyafetlerimi işaret etti. Tek kelime etmedim, yavaşça elimden tuttu, elim tırnak izleriyle kaplıydı. Duvara yaslanmış küreği görür görmez çığlık atıp masanın üzerinde duran kutuyu kaptım. Ama kutuyu açamadım; titreyen ellerimin arasından kayıp yere düşerek paramparça oldu; birkaç dişçilik aleti, otuz iki küçük, beyaz nesne etrafa dağıldı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

MORELLA

Kendisi, tek başına, sonsuza dek ve yapayalnız.
Şölen / Platon

Arkadaşım Morella'ya derin, aşırı ve eşsiz bir sevgi besliyordum. Yıllar yıllar önce tesadüfen onun ve ahbaplarının arasına katıldığımda, ilk karşılaştığımız andan itibaren ruhum daha önce hiç tatmadığı hislerle yanıp kavruldu; bu yangına sebep Eros'un okları değildi ama bunların doğurduğu tuhaf anlamı tarif edemeyeceğimi ve gelgitlerle dolu yoğunluğuna çekidüzen veremeyeceğimi fark ettiğimden ruhum cefa çekmeye başladı. Yine de görüşmeyi sürdürdük ve yazgımız bizi kilise mihrabının önünde birleştirdi ama ne tutkulu sözler sarf ettim ona ne de aşkı düşledim. Fakat o, çevresiyle bağını kesip hayatını bana, benim mutluluğuma vakfetti. Şaşırmak ve rüyalara dalmak mutluluk getirir.

Morella tam bir bilgeydi. Olağanüstü becerileri ve algı yetisiyle takdire şayandı. Bunu fark ettiğim an sayısız konuda öğrencisi oldum. Kısa süre sonra, muhtemelen Presburg'ta eğitim görmüş olması nedeniyle, erken dönem Alman edebiyatının pek de kıymet verilmeyen mistik örneklerini okumamı istemeye başladı. Bu yazıları neden bu denli sevdiğini

ve önemsediğini anlayamasam da, bir süre sonra alışkanlık kazanmam ve onu örnek almam vesilesiyle ben de bu konuya epeyce merak saldım.

Yanılmıyorsam bunların yargılama yetimle ilgisi bulunmuyordu. Kendimi iyi tanıyordum, inançlarımı idealler üzerine kurmadığım kesindi. Dahası eylemlerimde ve görüşlerimde –yine yanılmıyorsam– okuduğum yazılardaki mistisizmden eser yoktu. Bu kanaate vardıktan sonra, eşimin rehberliğinde tereddüt etmeden onun araştırmalarına katıldım. Bu çalışmalar esnasında yasaklı sayfaları incelerken içimde yasaklı bir ruhun yeşerdiğini hissettiğimde, Morella buz gibi eliyle elimi tutarak ölü bir felsefenin küllerinden tuhaf anlamları zihnime işlenen kasvetli ve tuhaf sözcükler bulup çıkarırdı. Saatler boyu yanında kalır, kendimi sesinin ritmine bırakırdım. Sonunda ritim ağırlaşıp korkuyla karışırdı; gölgeler ruhumu sararken gizemli sesi dehşete kapılıp ürpermeme yol açardı. Böylelikle neşe dehşete, güzellik çirkinliğe, cennet cehenneme dönüşürdü.

Morella'yla sohbetlerimizin yegâne konusu olan mistisizm kitapları üzerindeki incelemelerimizi anlatmamın gereği yok. Çalışmalarımızı ancak teolojik etik konusuna hâkim olanlar anlamlandırabilir, bu konuyla ilgisi olmayanlar ise hiçbir şey anlayamaz. Fichte'nin[6] yabanıl panteizmi, Pi-

6 Johann Gottlieb Fichte (1762–1814): Ünlü Alman düşünür. Felsefedeki en önemli kavrayışı, temel çıkış noktası kendi özgürlük anlayışıdır. Fichte'ye göre, irade ya da ben, temel gerçeklik olup özgürdür, kendi kendisini belirleyen faaliyettir. Ben ya da irade dışında her şey ölü ve pasif bir varoluşu gösterir; yalnızca böyle bir faaliyet, kendi kendisini belirleyen tinsel bir faaliyet, gerçektir. İradenin kendisi, yaşam ve akıl, bilgi ve eylem ilkesidir, her türlü ilerleme ve uygarlığın harekete geçirici gücüdür; bilginin dayandığı temel, kuramsal düşüncenin birleştirici ilkesidir. Şu halde, felsefede yapılacak ilk iş, böyle bir faaliyetin niteliğine, hem kuramsal hem de pratik aklın koşullarına, ilke ve ön kabullerine ilişkin olarak ayrıntılı bir açıklama sunmaktır.

sagorcuların değiştirilmiş yeniden doğma tezi, Schelling'in[7] inatla savunduğu kimlik kuramı, zengin hayal gücüne sahip Morella'nın en sevdiği konulardı. Bana kalırsa Bay Locke kişiye özgü olduğu belirtilen kimlik algısını zihinsel varlığın sürekliliğiyle açıklarken oldukça haklı. Kişi denildiğinde ussal yapısı olan birinden bahsettiğimize ve akıl ile bilincin aynı safta bulunduğunu bildiğimize göre, bizi biz yapan, bizi düşünen diğer varlıklardan ayıran, bize kimliğimizi sunan şey bilinçtir. Fakat "bireyleşme ilkesi" yalnız sonuçlarının kaygılandırıcı ve kasvetli niteliğinden değil, aynı zamanda Morella'nın bunlar üzerine konuşurkenki huzursuzluk verici ve takıntılı tavrı yüzünden de odak noktamız olmuştu.

En nihayetinde karımın gizemli havası ruhumu daralttıkça daralttı. Soluk parmaklarının dokunuşuna, ritmik sesinin anlamlı havasına, kederli gözlerindeki ışıltıya tahammül edemez hale geldim. Bu durumun farkında olsa da açıkça dile getirmiyordu, ahmaklığımı görmezden gelerek bunu yazgının gereği olarak görüyordu. Onunla ilgilenmeme sebebimi benden daha iyi biliyormuş gibi davranıyordu, fakat bu hususta tek kelime etmiyor, üstü kapalı göndermelerde de bulunmuyordu. Ama nihayetinde Morella da bir kadındı ve günbegün sararıp soluyordu. Kısa süre içinde yanağındaki kırmızı leke ve alnındaki mavi damarlar belirginleşti; bazen ona yaşattığım acıdan ötürü utanıyordum ama çok geçmeden karımın manidar gözleriyle karşılaşınca ruhum daralıyor, dipsiz ve

7 Friedrich Wilhelm Joseph Schelling (1775–1854): Alman İdealist düşünür. Fichte'nin temel kavrayışını ve idealist bakış açısını paylaşmakla birlikte, onun mutlak egonun bir ürünü olarak yalnızca bireysel bilinçle iradeye karşı koyan bir engel işlevi gören doğa anlayışına karşı çıkmıştır. Gerçeklik; temelde insan ruhuna ya da tinine çok benzer olan ve kendi kendini belirleyen canlı bir süreç ise, doğa yalnızca iradeye karşı koyan, ölü, mekanik bir düzen olamaz. Schelling'e göre; biz insan varlıkları doğayı anlayabiliriz, çünkü doğanın bizimle bir yakınlığı vardır, çünkü o dinamik bir zihnin ifadesi olup onda yaşam, akıl ve amaç vardır.

dehşetengiz bir kuyunun başında duruyormuşum gibi başım fırıl fırıl dönüyordu.

Ah! Morella'nın ölmesini yürekten dilediğimi söylememe gerek var mı acaba? Diledim; ama hassas ruhu çamurdan barakasına günler, haftalar, bezdirici aylar boyunca yapıştı kaldı; sonunda harap olan sinirlerim aklıma galip geldi; bekleme süremin bir türlü sona ermemesi iyice asabımı bozdu. Karımın hassas bedeni erirken bitmek bilmeyen saatler, günler ve ıstırap dolu zamanlar boyunca nefretle dolan kalbim lanetler yağdırmayı sürdürdü.

Fakat rüzgârın esmediği sakin bir güz akşamı Morella beni yanına çağırdı. Toprağı sis örtmüştü, sular pırıl pırıldı ve ekim ayının rengini alan sık ormanın üstünde kusursuz bir ebemkuşağı görünüyordu.

"İşte beklenen gün geldi," dedi Morella. "Yaşam veya ölümü karşılayan o büyük gün! Toprak ile hayatın oğlunun, semanın ve ölümün kızlarının en mutlu günü bugün!"

Eğilip alnından öptüm. Konuşmasına devam etti:

"Ölüyorum, fakat yaşayacağım."

"Morella!"

"Bir gün olsun beni sevmedin; beni yaşarken sevmedin ama ölümümün ardından bana tapacaksın!"

"Morella!"

"Evet, ölüyorum. Fakat içimde bana duyduğun azıcık sevginin izi var! Ruhum bedenimi terk ettiğinde çocuğumuz yaşamaya başlayacak. Günlerin ıstırapla geçecek, ıstırabın servi ağacı kadar uzun ömürlü olacak! Neşeyle geçirdiğin günlere veda et; senede tek seferden fazla açmayan Paestum gülleri gibi sen de ikinci kez mutluluğa kavuşamayacaksın! Bundan böyle şarap ve aşkla hasbıhal olan Teosluyla oynadığın oyun sona erdi; mersinden ve asmadan

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bihaber Mekkeli Müminler misali kefenin sırtında yaşayacaksın!"

"Morella!" diye bağırdım. "Nasıl bilebilirsin ki?" Başını diğer tarafa çevirdikten sonra usulca titreyip ruhunu teslim etti, sesi bir daha işitilmedi.

Ölüm döşeğinde söylediği gibi, son anda dünyaya getirdiği kızı onun ölümüyle hayat buldu. Çocuk zihinsel ve fiziksel açıdan şaşırtıcı bir hızla gelişti; annesinin kopyası olan bu kıza hiç kimseye duyamayacağım kadar yüce bir sevgi besliyordum.

Kısa süre sonra saf sevgimin göğü karardı; kasvetli, dehşetengiz ve hüzünbaz bir hava etrafımı kuşattı. Çocuğun zihinsel ve fiziksel açıdan şaşırtıcı bir hızla geliştiğini söylemiştim. Fiziksel açıdan haddinden fazla serpilmişti, ama zihinsel gelişimini takip ederken ruhum daralıyordu. Her doğan günle yetişkinlere özgü bilginin ve arzuların, kadınsı tecrübelere dayanan yeteneklerin geliştiğini çocuğun söylemlerinde ve bakışlarında gözlemledikçe kendimi iyi hissetmem mümkün müydü? Bunları hayretler içinde algıladığımda, dahası görmezden gelemeyeceğimi ve kendimi engelleyemeyeceğimi fark ettiğimde, korkutucu kuşkular ruhumu sardı, müteveffa Morella'nın anlattığı dehşet öyküleri ve her daim yüreğimi daraltan teorileri zihnimde uçuşmaya başladı. Yazgımın tapmamı emrettiği ve ıstırapla geçen gözlerden uzak yaşamımın odağı haline getirdiği biricik varlığı herkesten kıskanıp sakladım.

Yıllar birbirini kovalarken her doğan gün onun narin, güleç, yüce yüzüne bakıp olgunlaşmasına hayranlıkla şahit olurken, çocukla artık hayatta olmayan, kederli annesi arasında benzerlikler keşfetmeye devam ettim. Bu gölgemsi benzerlik giderek belirginleşti; tuhaf ve kasvetli bir hal al-

maya başladı. Çocuğun annesi gibi gülümsemesine dayanabilirdim, ama bir gülümseyişin kopyalanmasına tahammül edemezdim; gözlerinin Morella'nın gözlerini andırmasını kabullenebilirdim, ama Morella'nın keskin ve manidar bakışlarına katlanamazdım. Biçimli alnından, ipeksi buklelerinden, cansız parmaklarından, sesindeki vakur ve ritmik havadan ve belki de en çok yaşayan ve sevilen bu varlığın ağzından çıkan ölümcül laflardan doğan *ölümsüz* bir kurt için bir nevi yemek oluyordum.

Ömrünün on yılı geçmişti ama kızıma hâlâ bir isim koymamıştım. "Evladım" veya "canım" babalığımın ilişkimize kazandırdığı kelimelerdi, zaten gözlerden uzak yaşamımız başkalarıyla tanışmasının önündeki en büyük engeldi. Morella'nın ismi de kendisiyle birlikte toprağa gömülmüştü. Kızıma annesini hiç anlatmamıştım, bundan bahsetmem imkânsızdı. Zavallıcık, on senelik ömründe, kısıtlı yaşamının izin verdiği ölçüde dış dünya hakkında bilgi edinebilmişti. Aklım karmakarışıkken kızımı vaftiz ettirmemin doğru olacağına, bunun yazgımı değiştirebileceğine inanmaya başladım. Fakat vaftiz esnasında isim konusunda tereddüt ettim. Eski ve modern, milli veya evrensel, pek çok kusursuz, kibar ve sevecen isim zihnimde uçuştu. Ama nedense mezarında yatan ölünün hatırasını rahatsız etmek için tuhaf bir arzuya kapıldım. Yalnız hatırlayarak bile kanımın şakaklarımdan kalbime doğru çağıldamasına yol açan o isim hangi iblisin gücüyle dudaklarımdan dökülüverdi acaba? Yoksa gerçekten şeytan mıydı gecenin sükûnetinde pedere "Morella" diye seslenen? Evladımın yüzünü biçimsizleştirerek kireç beyazına çeviren, bakışlarını ürpertiyle göğe yönelten, vaftiz töreninin tam ortasında ansızın yere serilmesine ve "Buradayım!" diye karşılık vermesine sebebiyet veren şeytandan başka kim olabilirdi?

BELONGS TO KAOS TEAM

Bu tek kelime, soğuk ve katı bir kurşun misali beynime saplandı. Üstünden çok zaman geçse bile bu olayın anısı hep taze kalacak! Çiçeklerden ve asmadan bihaber değildim, ama baldıran ve servi gece gündüz demeden beni karanlığa boğdu. Zamansız ve mekânsız bir hayat sürmeye başladım. Talih yıldızlarım beni terk edip gittiği için dünyam bütünüyle karardı; gölgeler arasında yaşarken gözlerim bir tek Morella'yı gördü. Rüzgâr kulağıma yalnız bir ses taşıdı, denizdeki dalgalar da tek kelime fısıldadı: Morella! Ama o öldü; kendi ellerimle kazdığım mezarına ikincisini gömmeye kalkıştığımda ilkinin izine rastlamadım, sonra da ıstırap dolu bir kahkaha patlattım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

LIGEIA

İrade asla ölmez, hep içtedir. İradenin şiddetiyle gizemini kim bilebilir? Çünkü Tanrı, tabiatı gereği kudretiyle her şeye hâkim olan iradedir. İnsan zayıf iradesi yüzünden kendini meleklere ve ölüme teslim eder.

Joseph Glanvill[8]

Leydi Ligeia ile tanışmamıza vesile olan yeri, zamanı, olayı hatırlamıyorum. Üstünden çok zaman geçti ve çektiğim azap belleğimi epeyce zayıflattı. Belki de sevgilimin mizacı, benzersiz bilgeliği, durağan güzelliği, coşkuya kapılmama yol açan efsunlu müzikal sesi usulca kalbimi fethettiği için ayrıntıları hatırlamıyorumdur. Yine de ona ilk kez ve daha sonraları pek çok kez Ren Nehri kıyısında harap olmaya başlamış, eski, büyük bir kentte rastladığımı sanıyorum. Şüphesiz, ailesi hakkında konuşmuştu. Gün görmüş geçirmiş bir aileden geldiği zaten belliydi. Ligeia! Ligeia! Dış dünyanın etkilerinden sıyrılmamı sağlayacak çalışmalarla cebelleşirken, yalnız bu tatlı kelime –Ligeia– artık bu dünyada var olmayan sevgilimin görüntüsünü imgelemimde kolayca canlandırabiliyor. Bunları yazarken, sırasıyla dostum, nişanlım, yoldaşım

8 Joseph Glanvill (1636–1680): İngiliz yazar ve düşünür. Kimileri onun psişik araştırmaları başlatan kişi olduğunu söyler. Kendine has bir Şüphecilik anlayışı olan Glanvill, ruhun, hayaletlerin ve büyücülerin gerçekliğini savunmuştur.

BELONGS TO KAOS TEAM

ve eşim olan kişinin soyismini hiç öğrenmemiş olduğumu fark ediyorum. Bu, sevgilimin muzipliğinden mi kaynaklanmıştı yoksa sorgusuz sualsiz onu kabullenişim sevgimin gücünü mü kanıtlanmıştı? Ya da şımarıkça davranıp sevgili ilaheme tutkuyla kendimi mi adamıştım? Yaşadıklarımı bile doğru düzgün anımsayamazken olayların başlangıçlarıyla sonuçlarını anımsayamamam çok doğal değil mi? Söylendiği üzere, *Aşk* denen ruh, putperest Mısır'ın solgun ve pus kanatlı ilahesi Ashtophet[9]; evlilikleri karanlığa hapsetmede ustaysa, ben de evliliğimde onun ustalığından payımı aldım demektir.

Fakat hiç unutamadığım bir şey var: Ligeia'nın kendisi. Tığ gibi uzun, elif gibi incecikti; hatta son zamanlarında yalnız kemikten ibaretti. Tumturaklı ve kendinden emin edasıyla esnek ve zarif yürüyüşünü betimlemem mümkün değil. Gölge misali gelip giderdi. Kapısı kapalı çalışma odama girdiğini, mermer kadar beyaz olan elini omzuma koyup müzikal sesiyle usulca konuştuğunda anlayabilirdim. Yüz güzelliğinde kimse onunla aşık atamazdı. Bir afyon tiryakisinin hayallerinde görebileceği tek ışıltıydı; uyuklayan Delos[10] kızlarının ruhlarını saran en çılgın hayallerden daha kutsal, daha coşkulu olanıydı. Ama benzersiz güzelliği, putperestlerin yapıtlarında görüp bilinçsizce taptığımız türden değildi. Verulam Lordu Bacon, güzellik biçimleri ve türlerinden söz ederken, "Orantısal bir gariplik içermeyen kusursuz güzellik yoktur," der. Ligeia'nın hatlarının klasik biçimlerle örtüşmediğini biliyor, "kusursuzluğundan" asla kuşkuya düşmüyor,

9 Batı Samilerde yer alan bereket ve verimlilik tanrıçası. Ay'ın hareketlerini, bitki ve hayvanların yaşamını denetlediğine inanılırdı. İlk olarak Antik Mısır'da rastlanmıştır.
10 Ege adalarının en küçüğü olmasına rağmen Delos, Antik dönemlerin en ünlü ve aziz adasıydı. Efsaneye göre Gece Işığı Tanrıçası Artemis'in ve Gün Işığı Tanrısı Apollo'nun doğum yeridir. Artemis kardeşinden bir gün önce doğup Apollon'un doğumu sırasında annesine yardım etmiş, annesi in çektiği acıyı gören Artemis bakire kalmaya yemin etmiş, Artemis'in bekâret yeminine ortak olan avcı kızlar da ölümsüzlüğü hak etmiştir.

ama hissettiğim "garipliğin" kaynağını, daha doğru bir deyişle orantısızlığı göremiyordum. Yüksek ve solgun alnının hatlarının kusursuz olduğunu söylesem de, kutsal bir görkemden bahsederken bu kelime bütünüyle yavan kalıyor. Saf fildişine benzer tenini, alnının uysal genişliğini, şakaklarının üstündeki zarif çıkıntıyı ve Homeros'un sözleriyle "sümbüle benzeyen", kuzgun karası, ışıltılı, gür, doğuştan lüleli saçlarını inceliyor; zarif burnuna Musevi madalyonlarında gördüğüm bir kusursuzluk atfediyor; burnundaki hafif eğriliğin ve kıvrık deliklerin onun özgür ruhunun işareti olduğunu hissediyordum. O tatlı ağzında tüm kutsal özellikler yer etmişti; kısa üst dudağının hafif kıvrılışı, alt dudağının şehvet dolu rehaveti, oyunbaz gamzeleri, dile gelen rengi, tebessüm etmesiyle aralanan dudakların arasından görülen ve kutsal ışığıyla karşısındakini titreten parlak, ışıl ışıl dişleri anlatmak kolay değil. Çene hatlarına dikkat kesildiğimde de; uysallığı, ihtişamı, dolgunluğu ve maneviyatıyla baş döndüren bir Antik Yunan güzelliğini, Atinalı Cleomenes'in rüyalarını süsleyen Apollo'nun çizgilerini görüyor, sonra da Ligeia'nın iri gözlerinde kayboluyordum.

O gözlerin antik çağlarda bir örneği daha yok. Lord Verulam'ın atıfta bulunduğu o gizem belki de sevgilimin gözlerindeydi. Onunkiler, ırkımıza özgü gözlerden, hatta Noujahad'ın[11] kabilesine mensup insanların ceylan gözlerinden bile iriydi. Ligeia'nın gözleri coşkulu durumlarda daha da belirginleşiyordu. Böyle zamanlarda Ligeia'nın güzelliği ya da düşlerimin feveran anlarında hissettiğim güzelliği, bu dünyadan uzakta, bambaşka dünyalarda yaşayan varlıkların, Türklerin söylencelerinde yer alan hurilerin güzelliğine bürü-

11 Frances Sheridan'ın (1724–1766) 1767'de yayınlanan *The History of Nourjahad* adlı eserine atıf. Hikâye Nourjahad'ın yaşamını, Sultan Şemsettin tarafından ölümsüzlük hususunda nasıl kandırıldığını anlatır.

nüyordu. Parlak, siyah gözlerini uzun kirpikleri süslüyordu. Pek biçimli olmayan kaşları da simsiyahtı. Fakat sevgilimin gözlerindeki "gariplik" şekil, renk ve parlaklıkla değil, tamamen ifadesiyle ilgiliydi. Ah! Ne kadar anlamsız bir kelime! Ruhani olana karşı cehaletimizi bu kelimeyle örtbas etmeye yelteniyoruz. Ligeia'nın gözlerindeki ifade üzerine derinlemesine düşündüm. Bir yaz gecesi bunun üzerine saatlerce kafa yordum. Sevgilimin gözbebeklerinde gizlenen, Democritus'un[12] kuyusundan daha derin olan şey neydi? Bunu keşfetmek en büyük tutkum haline gelmişti. Gözleri! İri, parlak, ilahi gözleri! Onlar benim için Leda'nın ikiz yıldızları[13] oldu, ben de onlar için astrologların en vefakârı oldum.

Bellekle ilgili sayısız ve anlaşılmaz gariplikler arasında –sanırım okullarda pek de önemsenmeyen– en heyecan verici olanı, uzunca bir süre anımsamadığımız bir şeyi anımsamanın hemen kıyısındayken bile anımsamayışımızdır. Ben de benzer biçimde Ligeia'nın gözlerindeki ifadeyi anlamaya çalıştım, defalarca bu gizeme yaklaştığımı hissettim; ama bir türlü ele geçiremedim! Yine de evrendeki sayısız varlıkta o ifadenin tezahürüne rastladım! Demem o ki Ligeia'nın güzelliğinin yavaşça ruhuma sızmasından ve ruhumu bir tapınağa dönüştürmesinden önce, onun ışıldayan, iri gözlerinin ruhumda harekete geçirdiği duyguların aynısını cismani

12 Democritus'a (MÖ 470–360) göre; evren atomlardan meydana gelmiştir; bu unsurlar ezeli ve ebedidirler ve sayıca sonsuzdurlar. Parçalanmazlar, kendi içlerinde boşluk içermezler. Democritusçu evren iki şeyden, sonsuz sayıda atomdan ve sınırsız bir boşluktan oluşur. Bilinçli bir materyalist yaklaşımla, algılama ve düşünmeyi vücuttaki en ince, en hafif ve en düzgün ateş atomlarının hareketi olarak açıklar.

13 Dioskurlar, Leda'nın oğulları Kastor ve Polydeukes'e verilen addır. Leda'ya âşık olan Zeus, kadına bir kuğu biçiminde yanaşır; Leda aynı gece kocası Tyndaros'la da birlikte olur. Leda daha sonra yumurtlar, yumurtadan ikiz çocuk çıkar. Bu ikiz kardeşler birbirinden hiç ayrılmazlar, kardeşlik ile dostluğun simgesi haline gelirler. Likyalı iki kıza âşık olup onları kaçırdıklarında, kızların nişanlıları peşlerine düşer ve Kastor'u öldürürler. Zeus bu iki kardeşi ayrılmamaları için gökyüzüne yerleştirir. İkizler burcunun temsilcisi olan dioskurların tehlikede olan gemicilere yardım ettiğine inanılır.

dünyada da hissettim. Bu duyguyu tarif edemiyor, çözümleyemiyor, hatta anlamlandıramıyordum. Hızla büyüyen bir asmada; izlediğim pervanede, kelebekte, krizalitte, nehirde; okyanusun enginliğinde, bir meteorun düşüşünde, ihtiyarların gözlerinde hissettim bu duyguyu. Büyük Lyra[14] yıldızının yakınında bulunan altıncı kadirden değişken bir yıldızı teleskopla izlerken de hissettim bu duyguyu. Telli çalgıların seslerinde ve okuduğum kitapların bazı bölümlerinde de aynı duygu ruhumu sardı. Pek çok örnek mümkün olsa da, Joseph Glanvill'in bir kitabında rastladığım bir paragrafın, belki de garipliğinden ötürü, her okuyuşumda aynı etkiyi uyandırdığını hatırlıyorum. "İrade asla ölmez, hep içtedir. İradenin şiddetiyle gizemini kim bilebilir? Çünkü Tanrı, tabiatı gereği kudretiyle her şeye hâkim olan iradedir. İnsan zayıf iradesi yüzünden kendini meleklere ve ölüme teslim eder."

Yıllar sonra İngiliz ahlak kuramcısının bu sözleriyle, Ligeia'nın mizacının bir yönü arasında ilişki kurabildim. Ligeia'nın düşünce, devinim ve söylemindeki *çarpıcılık*, bahsi geçen o müthiş irade gücünün sonucu ya da hiç değilse alameti olmalıydı, zaten yıllar boyu devam eden ilişkimizde daha belirgin bir işaretle karşılaşmamıştım. Tanıdığım kadınlar içinde yalnız o, her daim sessiz ve sakin görünen Ligeia, amansız tutkuları olan gürültücü akbabaların en kolay avıydı. Bu tutkuların düzeyini sadece gözlerinin haz ve korkuyla dolup taşarak irileşmesinden, mahur sesinin efsunkâr bir havay-

14 Lyra ya da Çalgı takımyıldızı, modern seksen sekiz takımyıldızdan biridir. Yaz üçgenindeki yıldızların en parlağı olan Vega, bu takımyıldıza aittir. Takımyıldızı gökyüzünde, elinizi açıp uzattığınızda avucunuzla kavrayabileceğiniz kadar küçük bir yer kaplar ve Vega'nın doğusunda, Altair'e doğru küçük bir paralelkenar gibi görünür. Vega bizden yirmi altı ışık yılı uzaklıktadır. Çalgı'nın diğer yıldızlarından Sulafat ve Seliak, Vega'dan daha uzaklardadırlar; 3. kadirden (kadir; bir yıldızın parlaklığını dile getiren astronomi terimidir) yıldızlar olarak görünmelerinin sebebi budur. Mitolojide, Lyre (Lir), efsanevi müzisyen Orpheus tarafından sihirli çalgı olarak kullanılır ve bu sayede Orpheus, sevdalısı Euridyce'i ölüler diyarından geri getirmeyi başarır.

la bambaşka bir tona bürünmesinden, sakin ve yalın olduğu kadar çelişkili ve çılgınca sözler sarf etmesinden anlayabiliyordum.

Ligeia'nın bilgeliğinden bahsetmiştim; bu denli engin bilgeliğe hiçbir kadında rastlamamıştım. Klasik dillerde kesinlikle uzmandı, kendi bilgime dayanarak söyleyebilirim ki, modern Avrupa lehçelerinde de üstüne yoktu. Takdir edilip hayranlık beslenen anlaşılmaz akademik bilginin her alanında Ligeia *asla* yanılmazdı. Eşimin bu özelliğini geç fark etmem ne kadar heyecan verici ve garip! Bilgelikte üstüne başka kadın tanımadığımı söylüyorum ama tinsel, tabii ve matematiksel bilimlerde bütünüyle uzman olan erkek var mı ki? Ligeia'nın şaşırtıcı bilgeliğini artık kanıksasam da önceden pek önemsememiştim ancak evliliğimizin başlarında, sonu gelmeyecekmiş gibi görünen metafizik araştırmalarımın karmaşasında kendimi onun rehberliğine çocuksu bir güvenle teslim edebileceğimin farkındaydım. Az incelenen ve pek bilinmeyen alanda araştırmalarıma devam ederken, tatlı Ligeia'm sayesinde büyük bir zafer kazanmışçasına içim hazla, umutla, coşkuyla dolardı; sonunda da önümde açılan görkemli manzaranın baş döndürücü, bakir yollarından yasaklanamayacak kadar değerli olan kutsal bilgeliğin hedefine doğru yol alırdım.

Yıllar sonra, sağlam temellere dayanan beklentilerimin kanatlanıp uçuverdiğini gördüğümde ne denli büyük bir azap çektiğimi düşünsenize! Ligeia olmadan, kör karanlıkta el yordamıyla yürüyen bir çocuk gibiydim. Aşkınlığın gizemi ancak onun varlığı ve uslamlamalarıyla aydınlığa kavuşurdu. Gözlerindeki ışıltıyla altın gibi parıldayan harfler, bu ışıktan mahrum kaldığında Satürn kurşunu gibi donuklaşmıştı, artık gözleri çalışma kâğıtlarımı nadiren aydınlığa kavuşturuyor-

du. Ligeia çok hastaydı. Delişmen gözleri yine ışıl ışıldı; ama solgun parmakları ölümün balmumsu rengine büründü; yüksek alnındaki mavi damarlar en ufak heyecanda bile atmaya başladı. Kaçınılmaz sonu fark edince insafsız Azrail'le ümit vaat etmeyen bir çatışma yaşadım. Tutku dolu eşim ise bu çatışmaya benden çok daha coşkulu bir biçimde katılmıştı. Keskin mizacından ötürü ölümün dehşetine kapılmayacağını sanmıştım, yanıldım. Azrail'e nasıl kafa tuttuğunu anlatmam mümkün değil. Onun kederli hali beni perişan ediyordu. Onu bir nebze olsun rahatlatmak, aklıselim davranmasını sağlayabilmek isterdim fakat yaşamak, yalnızca yaşamak için öylesine tutkuluydu ki üzüntüsünü hafifletmeye ve onu sağduyuya davet etmeye çabalamak katıksız bir ahmaklık gibi görünürdü. Son ana dek ruhunun coşkunluğuna rağmen uysallığını korumayı başardı. Sesi iyiden iyiye sakinleşse de, dudaklarından uysallıkla dökülen kelimeler çılgınca anlamlar içermeye devam etti. İnsanlığın hiç tanımadığı gururu ve tutkuları içeren o efsunlu melodiyi mest olmuşçasına dinlerken başım fırıl fırıl dönüyordu.

Beni sevdiğinden ve kalbindeki aşkın sıradan bir tutku olmadığından emindim. Yine de aşkının kudretini ancak ölümüne yakın anladım. Adeta tapınırcasına ellerimi tutarak, aşkının kudretini saatlerce anlattı bana. Bu sözleri işitme ayrıcalığını nasıl elde etmiştim? Sevgilimin beni mest eden bu sözlerinden hemen sonra onu kaybedecek ne günah işlemiştim? Bu konunun ayrıntısını anlatmayacağım. Hak etmediğim halde Ligeia'nın aşkımıza kendini adamasının nedeni, yitirmek üzere olduğu hayata sımsıkı bağlanma arzusundan ibaretti, anladım. Yaşamak, yalnızca yaşamak için duyduğu bu delişmen tutkuyu anlatmaya ne gücüm ne de sözüm yeter.

BELONGS TO KAOS TEAM

Ruhunu teslim ettiği gecenin yarısında, benden sert bir edayla birkaç gün önce yazdığı şiiri okumamı istedi. Kabul edip okudum. Şöyle diyordu şiir:

Bak! İşte bir gala gecesi
Issız geçen yıllardan sonra!
Peçeye ve gözyaşına hapsolmuş
Nice kanatlı melek
Oturmuşlar tiyatroda, izlemek için
Umut ve korku dolu bir oyunu
Kimi zaman da orkestra çalıyor
Yerküreyle gökkubbenin musikisini.

Ulu Tanrı'yı taklit eden oyuncular
Mırıltılar ve fısıltılarla
Uçuşuyorlar etrafta.
Biçare kuklalar onlar,
Sahneyi ileri geri hareket ettiren.
Boşluktaki biçimsizliklerin yönettiği
Akbaba çırparken kanatlarını
Görünmez sıkıntıları ortalığa seren!

Ah, bu karmakarışık drama!
Unutulmaz, eminim.
Hep kovalayacak hayaleti,
Aynı çemberde gezen,
Başlangıç noktasına dönen,
Ve yakalamayı beceremeyen ahali.
Bolca delilik, bolca günah,
Ve korku, işte konunun özü bu.

Baksanıza! Oyuncuların hengâmesine
Bir sürüngen karışıyor!
Sahnenin metruk yakasından
Kan kırmızısı bir şey
Kıvranarak, ölümcül sancılarla geçiyor
Oyuncuları kendine yem ediyor
İnsan kanına bulanan ağılı dişleri
Gören melekler hıçkırıklara boğuluyor.

Sönüyor, sönüyor ışıklar, sönüyor her şey!
Ve titreşen her cismin üzerine
Fırtına misali iniyor perde
Tabut örtüsü niyetine!
Solgun melekler doğrulup
Çıkarıyorlar peçelerini ve bildiriyorlar:
Bu oyun bir tragedyadır, adı "insan"
Kahramanıysa muzaffer solucan.

Şiiri okumayı bitirdiğimde, Ligeia ayağa fırladı ve ellerini havaya kaldırarak feryat etti. "Yüce Tanrım! Bu iş yolundan hiç mi sapmaz? Zafer hiç mi bizim olamaz? Biz senin suretin değil miyiz? Kim bilebilir ki senin iradenin kudretini? İnsan, zayıf iradesi yüzünden kendini meleklere ve ölüme teslim eder."

Sonra, bu coşku onu tüketmişçesine kollarını yana sarkıttı ve usulca ölüm döşeğine döndü. Son nefesini verirken mırıldandığını işittim. Kulağımı ağzına yaklaştırdığımda Glanvill'in paragrafındaki son cümleyi ayırt edebildim. "İnsan, zayıf iradesi yüzünden kendini meleklere ve ölüme teslim eder."

Ligeia öldü ve ben büyük acılar içinde Ren Nehri kıyısındaki kasvetli ve harap evimde kedere ve yalnızlığa kat-

lanamamaya başladım. Servet denen şeyden yana sıkıntıda değildim, Ligeia bana ölümlülerin sahip olduğundan çok daha fazlasını bırakıp gitmişti. Birkaç ay bezgin ve tasasız dolaştıktan sonra, İngiltere'nin bakir ve tenha bir bölgesinde ismini söyleyemeyeceğim bir manastırı satın alıp onarttım. Yapının kasvet ve elem taşıyan görkemiyle çevrenin tenhalığı ve bunlara dair ıstırap veren hatıralar, beni ülkenin bu tenha bölgesine çeken feragat duygusuyla birleşiyordu. Yapının dışını saran yeşilliğe ve çürümüşlüğe dokunmadım ama acılarımı hafifletmek amacıyla çocuksu bir tavır takınıp içini güzelce dayayıp döşedim. Benzer delilikleri ilk gençliğimde de severdim, ama bu kez deliliğimde acılarımın katkısı büyüktü. Yine de görkemli perdelerde, Antik Mısır tarzını yansıtan vakur işlemelerde, delişmen kornişlerde, ihtişam saçan eşyalarda, altın püsküllerle bezenmiş halıların desenlerinde deliliğimin işaretleri gizli gibiydi! Afyonun tiryakisi olmuştum; yaptığım her iş afyonun yol açtığı hayallerimden doğuyordu. Daha fazla ayrıntıdan söz etmeyeceğim, fakat eşsiz Ligeia'nın yerini doldurmak üzere kilisede gerçekleşen törenin akabinde Tremaineli sarışın, mavi gözlü Leydi Rowena Trevanion'u eşim olarak götürdüğüm o lanetli odayı anlatacağım.

Bu zifaf odasının mimarisini oluşturan her ayrıntıyı hâlâ anımsıyorum. Altın sevdasına tutulan şerefli ailesi, kızlarının bu şatafatlı odaya girmesine neden izin verdi ki? Odayı ayrıntılarıyla anımsadığımı söyledim ama en önemli hatıralar belleğimden silinip gitmiş. Gerçi bu mantık dışı manzarada hatıraları akılda tutmak mümkün değildi. Bu oda manastırın yüksek kulelerinden birindeydi ve beşgen biçimindeydi. Güneye bakan duvarını boydan boya tek bir pencere kaplıyordu. Güneşin ve ayın ışıkları bu Venedik tarzındaki devasa

gri camdan geçip içeriyi dehşetengiz bir aydınlığa kavuşturuyordu. Bu dev pencerenin üst bölümü, dış cepheyi saran sarmaşıkla doğal bir biçimde kapanmıştı. Simsiyah meşeden yapılmış yüksek ve kemerli tavan gotik ve rahiplere özgü tuhaf, karamsar desenlerle bezenmişti. Bu iç karartıcı tavanın ortasından iri halkalı, tek bir zincirin ucunda deliklerinden alevlerin adeta fışkırdığı kıvrık bir tütsülük sallanmaktaydı.

Odada Doğu'ya özgü birkaç görkemli divan, altın şamdanlar, zifaf yatağı, üstünde tabut örtüsünü andıran tenteliği-gölgeliği bulunan Hint usulü abanozdan bir karyola vardı. Odanın her köşesinde Luxor'daki kral mezarlarından getirttiğim, kadim zamanlardan kalma işlemeleri olan siyah granitten birer lahit duruyordu. Aslında perdeler ve duvar kaplamaları her şeyden daha tuhaftı. Yüksek duvarlar baştan aşağı altın işli, siyah süslemeleri olan, ağır ve heybetli bir kumaşla kaplanmış; aynı malzeme yerde halı, divanlarda ve yatakta örtü, karyolada tente ve pencerede perde olarak kullanılmıştı. Ancak belli bir mesafeden bakıldığında herkese farklı görünen kumaştaki bu arabesk desenler, meşhur ve kadim zamanlara dayanan bir yöntemle yapılmıştı. Odaya ilk girdiğinizde bu desenleri acayip şekiller olarak görür, konumunuzu değiştirdiğinizde Norman batıl inançlarıyla ya da keşişlerin günahkâr rüyalarıyla ilintili korkunç cisimlerin etrafınızı sardığını hissederdiniz. Hayali görüntülere ait bu izlenim, yapay bir biçimde elde edilen esintinin perdeleri dalgalandırmasıyla güçleniyor, odaya ürkütücü bir hava katıyordu.

Ayrıntılarıyla anlattığım bu zifaf odasında, Tremaineli Leydi ile evliliğimizin ilk ayındaki beşeri saatleri pek de sıkılmadan geçirdim. Yeni eşimin yakınlaşmaktan çekindiği, mizacımdan ve dahası benden pek hoşlanmadığı belliydi ama aksi durumda da ben memnun olmazdım. İnsandan çok şey-

tana uyan bir tarzda ondan nefret ediyordum. Çaresizce ve pişmanlıkla eski anıları, mezarında ebedi uykusunu uyuyan, güzel ve muazzam varlığım Ligeia'yı düşünüyor, onun yalın ve tutkulu aşkını hayalimde canlandırıyordum. Ruhum güçlü ateşlerle kıvranıyordu. Afyonun tesiriyle gördüğüm düşlerin (ne de olsa tiryakisi olmuştum) verdiği coşkuyla geceleri veya gündüzleri sükûnet anlarında vadilerin ıssız köşelerinde sevgilimin adını haykırıyordum; beni terk eden sevgilime – ah, ebediyen mi gitmişti?– duyduğum aşkın gücü içimdeki özlemle birleşip sanki onu hayata döndürebilirmiş gibi.

Evliliğimizin ikinci ayında Leydi Rowena birdenbire hastalandı ve iyileşmesi epey zaman aldı. Yüksek ateşin etkisiyle odada birtakım sesler işittiğini ve hareketler hissettiğini söyleyip perişan olduğunda, hayal gücünün ona oyun oynadığını ve odadaki dekorun buna sebep olduğunu düşündüm. Çok geçmeden iyileşti ama kısa süre sonra ikinci kez yatağa düştü, takati iyice kesildi, derken hastalığı kaygılandırıcı bir özellik kazandı ve atakları şiddetlendiğinden hekimlerin bilgisine ve emeklerine meydan okumaya başladı. İlerleyen ve müzmin bir hal alan hastalığı sinirlerini de yıprattığından, büyük bir korkuya kapıldı. Daha önce bahsettiği sesler ve hareketler hakkında sıklıkla ve inatla konuşmaya başladı.

Eylül ayının sonlarına doğru bir gece bu huzursuzluk verici konuya her zamankinden daha büyük bir ısrarla değindi. Rahat uyuyamamıştı, kaygı ve dehşetle örülü, çökmüş yüzünü izliyordum. Abanoz karyolanın yanı başındaki divana oturdum. Hafifçe doğrulup o esnada yalnız kendisinin işitebildiği seslerden ve yalnız kendisinin gördüğü şeylerden söz etti. Rüzgâr perdelerin ardından esmeyi sürdürüyordu; seslerin ve usulca hareketlenen şekillerin –bütünüyle inanamasam da– bu esintiden kaynaklandığını söyledim. Fakat kireç

gibi olan yüzü boşa kürek çektiğimin kanıtıydı. Bayılacağını düşündüm, ama ortalıkta bir tane bile hizmetkâr yoktu. Hekimlerin tavsiyesi üzerine bırakılan şarabı anımsayıp odanın diğer tarafına doğru yürüdüm. Tütsülüğün altından geçerken iki garip şey dikkatimi çekti. Görünmez ama varlığı su götürmez bir şeyin hafifçe bana sürtünerek geçtiğini ve tütsülükteki alevlerin aydınlattığı bölgenin merkezine Azrail'e ait olduğunu düşündüğüm bir meleğin gölgesinin düştüğünü hissettim. Elbette afyonun tesiri altında olduğum için bunları önemsemedim ve Leydi Rowena'ya bahsetmedim. Şarabı buldum, eşimin yanına gittim ve kadehi Rowena'ya uzattım. Bir nebze ayılmış gibi görünen kadıncağız kadehi alırken, ben de divana oturup dikkatle onu izledim. İşte o anda sesleri ve devinimleri hissettim ve Rowena'nın dudaklarına götürdüğü kadehe birkaç iri, kızıl damlanın görünmez bir kaynaktan dökülüyormuşçasına damladığını gördüm ya da gördüğümü sandım. Ben bunu gördüm ama Rowena hiçbir şey fark etmedi. Şarabı duraksamadan içerken, Rowena'nın dehşetini, afyonun tesirini, gecenin imgelemimi ele geçirişini düşünüp bu şeylerden eşime bahsetmedim.

Ama düşen o kızıl damlaların akabinde Rowena birden kötüleşti; hatta üçüncü gece hizmetkârlar onu ölüme hazırlamaya başladı; dördüncü gece ise gelinliğiyle girdiği bu odada kefene sarılmış bir halde yatıyordu. Afyonun tesiriyle türlü türlü gölgeler gözlerimin önünde beliriyordu. Sıkıntılı gözlerle köşedeki lahitleri, duvardaki değişen şekilleri, tavandan sarkan tütsülüğün deliklerinden sızan alevleri inceliyordum. Geçen geceyi anımsayıp tütsülüğün altındaki gölgeyi hissettiğim yere bakışlarımı çevirdim ve benzer bir şey fark etmeyince epeyce rahatladım. Yatakta uzanmış yatan kaskatı bedene bakarken Ligeia'yla ilgili anılarım canlanıverdi ve onu

BELONGS TO KAOS TEAM

böyle kefene sarılı gördüğümde hissettiğim ıstırap ruhumu yaktı. Saatler ilerlerken, kalbim tek aşkımın ıstırabıyla, gözlerim Rowena'nın cesedinin görüntüsüyle doldu taştı.

Oldukça hafif ama açıkça işitilen hıçkırıkla irkilip rüyadan sıyrıldığımda belki gece yarısıydı, belki daha öncesi veya sonrası bir vakitti. Hıçkırık sesinin abanoz yataktan yani ölüm döşeğinden geldiği belliydi. Doğal olmayan bir korkuya kapılıp dikkatle dinledim ama sesi bir kez daha işitmedim. Cesette herhangi bir hareketlenme olup olmadığını anlamak için pürdikkat bakışlarımı Rowena'ya çevirdim ama hiçbir kıpırtı fark etmedim. Yine de yanılmış olabileceğime inanmıyordum. Hafif de olsa sesi *işitmiş*, fazlasıyla gerilmiştim. Azimle ve inatla cesede bakmaya devam ettim. Nihayet hafif bir pembeliğin yanaklarından gözkapaklarının ince damarlarına doğru yayıldığını fark ettim. Benzersiz bir korkuyla kalbimin çarptığını, kanımın donduğunu hissettim. Kısa süre içinde aklımı başıma topladım. Cenaze hazırlıklarına girişmekle hata ettiğimizi, Rowena'nın hayatta olduğunu düşünmeye başladım. Bir şeyler yapmam gerekiyordu ama odanın içinde bulunduğu kule hizmetkârların odasının bulunduğu bölümden çok uzaktı, ortalıkta kimse yoktu, odadan çıkmadan hiç kimseyi yardıma çağıramazdım, ama odayı da terk edemezdim. Bu yüzden ruhunu henüz teslim etmemiş olan bedeni hayata döndürebilmenin yollarını aradım. Fakat Rowena'nın yanaklarından gözkapaklarına doğru yayılan pembelik kısa süre sonra kayboldu, yüzü yine bembeyaz kesildi, dudakları iyice büzüldü, yüzünde ölümün dehşet saçan ifadesi belirdi; bedeni soğudu ve kaskatı oldu. Heyecanla kalktığım divana korkuyla oturdum ve tutkuyla Ligeia'nın hayalini kurmaya başladım.

Yaklaşık bir saat sonra yatak tarafından müphem bir ses –gerçek miydi bu?– işittim. Pürdikkat dinledim. Sesi bir kez

daha işittim, bir iç çekişti bu. Yaklaştığımda Rowena'nın dudaklarının kıpırdadığını gördüm; evet kesinlikle gördüm. Bir dakika sonra dudaklarının arasından inci dişleri belirdi. Ruhumu saran korku şaşkınlıkla birleşmişti. Bilincimi ve aklımı yitirmek üzere olduğumu hissediyordum, yine de gerekeni yapabilmek uğruna tekrar aklımı başıma toplamayı becerebildim. Rowena'nın alnına, yanaklarına ve boynuna hafif bir pembelik, vücuduna az da olsa sıcaklık yayılmış, hatta düzensiz de olsa kalbi atmaya başlamıştı. Rowena yaşıyordu, onu hayata döndürmek için çok çabaladım. Şakaklarıyla ellerini ıslatıp ovdum, deneyimlerimin ve tıp kitaplarından edindiğim bilginin ışığında elimden geleni yaptım. Hepsi nafile çabalardı. Birden Rowena'nın rengi soldu, nabzı durdu, dudaklarına ölümün kendisi kondu, soğuyan bedeni adeta taş kesildi ve mezardaki cesetlerin iğrençliğine büründü.

Ligeia'yı hayalimde canlandırırken bir kez daha abanoz yataktan yükselen bir hıçkırık işittim. Ah, ama o gecenin korku dolu saniyelerini daha fazla anlatmama gerek yok. Gün ağarana dek bu berbat diriliş oyununun kaç kez tekrarlandığını, her seferinde Rowena'nın ölüme nasıl yaklaştığını, can çekişirken sanki biriyle mücadele ediyor gibi göründüğünü, her yenilgide ne tip değişiklikler geçirdiğini size anlatmamın bir faydası yok. Daha fazla uzatmayayım.

O dehşetengiz gecenin büyük bölümü biterken ceset öncekilerden daha şiddetli bir şekilde kıpırdadı. Ben artık çabalamaktan tamamen vazgeçmiş bir halde, en korkutanı ve yoranı dehşet olan şiddetli duyguların girdabında dolanarak çaresizce divanda oturmayı sürdürdüm. Ceset öncekilerden daha şiddetli bir biçimde kıpırdıyordu. Yaşamın renkleri yüzüne coşkuyla yürüyor, kolları ve bacakları esniyordu; gözleri yumulu, bedeni kefene sarılı olmasaydı Rowena'nın ölümü

BELONGS TO KAOS TEAM

yendiğine inanabilirdim. O anda tamamen böyle düşünmediysem de, kefene sarılı Rowena'nın yataktan kalkıp kapalı gözlerle ve yeni uyanan birine özgü şaşkınlıkla usul usul odanın ortasına kadar yürüdüğünü gördüğümde kuşkuyu bir kenara bıraktım.

Titremiyor, kımıldamıyordum; çünkü gördüğüm şey ve harekete geçirdiği düşünceler zihnimi allak bullak etmiş, beni puta çevirmişti. Kımıldamasam da bakışlarımı hayalete yöneltmiştim. Zihnim arapsaçına dönmüştü, düzgün düşünemiyordum. Rowena sonunda dirilmiş miydi? Bu gördüğüm gerçekten Tremaineli sarışın, mavi gözlü Rowena olabilir miydi? İyi de neden emin olamıyordum bundan? Ağzı sımsıkı sarılıydı, ama bu ağız Tremaineli Rowena'nın olamaz mıydı? O halde, en güzel döneminde güller açan şu güzelim yanaklar da onundu. Sağlıklı zamanlarındaki gibi gamzeli olan çenesi elbette ona aitti. Peki, hastalığı süresince Rowena'nın boyu mu uzamıştı? Bunu fark edince deliye döndüm ve bir çırpıda ayaklarının dibine çöktüm. Dokunmamı istemediğinden sargılarını birden düşürdü ve gecenin kuzgun kanatlarından daha kara olan uzun, gür saçları odanın atmosferine lüle lüle döküldü! Ve önümdeki hayaletin gözleri aralanıverdi! "Yanılmadığımı biliyordum; bu gözler yitirdiğim aşkımın iri, siyah, delişmen gözleri! Evet, bunlar Leydi Ligeia'nın gözleri!" diye haykırdım.

OVAL PORTRE

Ağır yaralı olduğum için geceyi açık havada geçirmeme müsaade etmeyen uşağım, zorla bile olsa içine girmeyi istediği Apeninler'in orta yerinde yükselen kasvetli, görkemli ve vakur şato, Bayan Radcliffe'in[15] imgelemlerini anımsatan bir yapıydı. Belli ki kısa süre önce terk edilmişti. En küçük ve şatafatı en az odalardan birine yerleştik. Şatonun en ıssız bölgesinde kalan bu odanın eşyaları gösterişli olsa da eskiydi. Kaplamalı duvarlarda çeşitli silahlar, süslü ve yaldızlı çerçeveleri olan dikkate değer modern resimler vardı. Yalnız duvarlara değil şatonun tuhaf mimarisine uygun farklı yerlerinde de gördüğüm bu tablolara hayran oldum, bu hayranlığa yol açan şey belki de kendini göstermeye başlayan hezeyan dolu ruh halimdi. Bu sebeple uşağım Pedro'ya kalın perdeleri çekmesini –zaten hava kararmıştı– başucumda duran şamdanı yakmasını ve yatağımı kuşatan siyah kadifeden perdeleri açmasını söyledim ve uyuyamama durumunda tablolara ba-

15 Ann Radcliffe (1764–1823): Gotik edebiyat türünün öncüsü. Radcliffe'in eserleri her ne kadar canlı mekân betimlemeleriyle ve uzun seyahat sahneleriyle romantizmi çağrıştırsa da doğaüstü varlıkları kullanması onun eserlerini gotik türe daha da yaklaştırmıştır. Radcliffe, gotik türde yazdığı eserlerin içine ahlaki değerleri ve kadın haklarını da yerleştirmeyi ihmal etmemiştir. Edebiyatçılara göre Radcliffe, gotik türün kurucusu ve en önemli temsilcisi olmuştur. Yazarın *Ormanda Aşk* isimli kitabı yazın dünyasına adını altın harflerle yazdırmış, *Udolpho'nun Gizemleri* ve *İtalyan* isimli romanları ise yazarın ününe ün katmış ve pek çok dile çevrilmiştir. Son romanı *Gaston de Blandeville* ise ölümünden sonra 1826 yılında yayımlanmıştır.

karak veya resimleri yorumlayan bir kitabı okuyarak vakit geçirmek istedim.

Uzunca bir süre kitap okudum, resimleri yürekten ve bağlılıkla seyrettim. Zaman su gibi akıp geçti, saat gece yarısını gösterdi. Şamdanın konumu doğru değildi; hizmetkârımı uyandırmadan dikkatle uzandım ve şamdanı daha rahat okumamı sağlayacak biçimde yeniden yerleştirdim.

Ama bu hareketim beklenmedik bir biçimde sonuçlandı. Şamdandaki mumların yaydığı ışık karyola direklerinden birinin ardını aydınlatmaya başladı. Orada daha önce fark etmediğim bir resim vardı. Genç bir kadın portresiydi gördüğüm. Hemen gözlerimi yumdum. Başta davranışımın nedenini anlayamadım, gözlerim kapalıyken tavrımı ölçüp tarttım. Sonunda gözlerimin bana bir oyun oynamadığından emin olmak, hayallerimi dizginleyip sakin bir edayla resme bakabilmek için gözlerimi yumduğumu anladım. Kısa süre sonra resme tekrar dikkat kesildim.

Gördüğüm şeyin doğruluğundan artık kuşkum yoktu, çünkü mumların tuval üstündeki yansımaları, duyularımı ele geçiren o imgemsi hissizliğin üstesinden gelerek beni kendime getirmişti.

Portre, daha önce söylediğim üzere genç bir kadına aitti. Sully'nin[16] üslubunu anımsatan, teknik açıdan *vignette*[17] stiliyle çizilmiş portrede kadının yalnız başı ve omuzları görülüyordu. Kolları, göğsü ve ışık saçan saçlarının uçları bile gölgelere karışıyordu. Bol yaldızlı ve filigranlı Mağrip usulü çerçevesi oval şeklindeydi. Bundan daha güzel bir sanat eseri olamazdı. Yine de beni tablonun yapılış biçiminin ya da genç kadının güzelliğinin çarpmış olması mümkün değildi; belki

16 Thomas Sully (1783–1872): Amerikalı portre ressamı. Manzara resimleri ve tarihi resimler de yapmıştır.

17 Resmin çevresini gittikçe hafifleterek gölgelendirme tekniği.

de uykulu halimle onu birdenbire gördüğüm için canlıymış hissine kapılmıştım. Ama ayrıntılar, *vignette* stili ve çerçeve böyle bir sanıya müsaade etmezdi. Bakışlarımı portreye sabitleyip bunları düşünerek bir saate yakın öylece oturdum. Sonunda gizemi çözdüğüme inanıp uzandım. Resmin *efsunlu* havası resimdeki genç kadının canlı gibi görünmesinden kaynaklanıyordu; bu keşfim beni ürküttü, zihnimi bulandırdı ve sonunda korkuya kapılmama yol açtı. Şamdanı saygıyla eski yerine çektim. Beni heyecanlandıran resmi göremediğim için sakinleştim ve resimlerin yorumlarını içeren kitaba göz atmaya başladım. Oval portreyle ilgili muğlak ve garip bir yorum okudum.

"Benzersiz bir güzelliğe sahipti, neşeli bir genç kadındı. Fakat ressama âşık olması onun sonunu hazırladı. Tutkulu, gayretkeş ve sert bir adam olan ressam sanatına âşıktı; genç kadın ise ışıltılı gülümsemesiyle her şeyin kıymetini bildiği halde tek rakibi olan Sanat'tan nefret eden, aşkını esir alan fırça ve paletten ürken, neşeli ve eşsiz güzellikte bir ceylandı. Bu yüzden ressam eşine portresini yapmak istediğini söylediğinde kızcağız dehşete kapıldı. Yine de uysal ve ağırbaşlı olduğundan, tuvalin üstüne düşen ışıktan başka aydınlık taşımayan karanlık, kasvetli şato odasında haftalar boyunca sessizce poz verdi. Ressam, günbegün gelişen resmiyle gururlanıyor; imgelem dünyasında yaşayan, tutkulu ve kendine dönük bir insan olduğu için o karanlık odanın genç karısının sağlığını tehdit ettiğini, ruhunu ve canlılığını tükettiğini göremiyordu. Genç kadın bir kez bile sitem etmeden gülümsemeye devam etti, çünkü eşinin ne büyük bir şevkle işine sarıldığını, günden güne tükenen sevgili eşini resmedebilmek için nasıl çaba sarf ettiğini görüyordu. Portreyi görenler resmin kusursuzluğunu dile getiriyor, bu mucizenin salt ressamın

yeteneğinden değil aynı zamanda karısına duyduğu aşktan da kaynaklandığını düşünüyorlardı. Resmin tamamlanmasına yakın odaya artık konuk kabul edilmedi, çünkü işine odaklanan ressam kimseyle ilgilenmiyor, başını kaldırıp karısının yüzüne bile bakmıyor, tuvalindeki renklerin eşinin canından süzüldüğüne şahit olmak istemiyordu. Haftalar sonra geriye yalnız birkaç ufak fırça darbesi kaldığında genç kadının ruhu lambanın alevi misali titredi. O son fırça darbelerinin ardından, ressam hayranlıkla eserini izlemeye koyuldu. Resme bakarken yüzü birden bembeyaz kesildi; ürkmüş bir halde 'İşte hayat bu!' dedi kendi kendine. Gözlerini tuvalden ayırıp başını kaldırdığında ise karısının cesedini gördü."

RUH GÖÇÜ

Pestis eram vivus --- moriens tua mors ero.[18]
Martin Luther

Dehşet ve bela asırlar boyu insanların hayatına sinsice sokulmuştur. Bu yüzden anlatacağım hikâyenin bir zamanı yok. Yıllar yıllar önce Macaristan'ın iç kısımlarında ruh göçü kuramlarına dair bir inanç gizli gizli kök salmıştı. Bu kuramların kusurları ya da olasılık durumları üzerine yazmayacağım. Fakat kuşkularımızın –Bruyere'nin deyişiyle mutsuzluğumuzun– yegâne nedeni bir başına kalamamamızdır[19].

Ama Macar batıl inanışında gülünç birtakım hususlar vardı. Macarlar Doğulu otoritelerle aynı biçimde düşünmüyorlardı. Sözgelimi, zeki ve yetkin bir Parislinin aktardığı üzere, Macarlar "*ne demeure qu'une seul fois dans un corps sensible: au reste --- un cheval, un chien, un homme meme, n'est que la ressemblance peu tangible de ces animaux,*"[20] diyorlardı.

18 "Yaşarken baş belandım, ölürken de sonun olacağım."
19 Mercier, "*L'an deux mille quarte cents quarante,*" adlı eserinde ruh göçüne dair geliştirilen kuramları ciddiyetle savunurken, J. D'Israeli ise bunu ussal açıdan önemsiz ve tiksindirici bulur. "Yeşil Dağ Çocuğu" olarak bilinen Albay Ethan Allan da ruh göçünü savunmuştur. –Poe.
20 "Ruh, hassas bedende yalnız bir kez bulunabilir. At, köpek veya insan bunları özdeksel türevleridir."

Berlifitzing ve Metzengerstein aileleri arasında asırlardır süren bir anlaşmazlık vardı. Böylesine köklü ve nüfuzlu iki ailenin birbirine kin gütmesi şaşırtıcıydı. Anlaşılan bu düşmanlık kadim bir kehanetten doğmuştu: "*Bir süvari edasıyla Metzengerstein ölümlülüğü, Berlifitzing ölümsüzlüğüne üstün geldiğinde ulu bir isim yıkılacak.*"

Bu cümle elbette pek anlamlı değil. Önemsiz meselelerden dolayı büyük kayıplar yaşandığı görülmüştür, bunun için yakın tarihe bakmak yeterli. Dahası, bu iki komşu aile birbirlerine düşmanlık besledikleri gibi faal hükümette de çekişme halindeydiler. Zaten yakın komşular nadiren dostluk kurarlar; Berlifitzing Şatosu'nun sakinleri ancak Metzengertein Sarayı'nın pencerelerinden bakabiliyorlardı. Şahit oldukları feodal ihtişamın üstünlüğü onlar kadar zengin, köklü olmayan ve asabi mizaçlarıyla tanınan Berlifitzingleri öfkelendiriyordu. Anlamsız da olsa, daha önce bahsettiğim kehanetin köklü bir kıskançlığa sahip bu iki ailenin her fırsatta birbirine girmesinde payı olduğuna inanmak mümkün hale geliyor. Kehanet, daha güçlü olanın zaferi tadacağını ima ettiğinden daha güçsüz ve nüfuzsuz olan taraf karşısındakine diş biliyordu.

Berlifitzing Kontu Wilhelm, iftihar edilen bir soydan geliyor olsa da, anlatacaklarımın geçtiği dönemde düşmanına duyduğu kemikleşmiş kinden, at ve av düşkünlüğünden başka niteliği olmayan çelimsiz ve kaçık bir ihtiyardı; bedensel güçsüzlüğü, ilerlemiş yaşı ve düşük zihinsel kapasitesi av peşinde koşturmasını engelleyemiyordu.

Buna karşılık Metzengerstein Baronu Frederick ise henüz reşit değildi; babası Bakan G. o daha çocukken, annesi Leydi Mary de kocasının ardından hayata veda etmişti. Frederick daha on beşindeydi. Şehirlerde geçirilen on beş sene elbette

uzun değildir, ama prensliğin bulunduğu ıssız ve kırsal bölgelerde zaman çok daha farklı algılanır.

Genç Baron, babasının yetkilerinden kaynaklı birtakım sıra dışı durumlar sebebiyle onun ölümünün akabinde muazzam bir servete kavuştu. Bir Macar soylusunun bu kadar büyük bir servete konması duyulmuş şey değildi. Sahip olduğu sayısız şatonun içinde "Metzengerstein Şatosu" en görkemlisiydi. İdaresindeki arazinin sınırı bilinmiyordu, ama yasal açıdan çapı elli mil kadardı.

Böylesine toy, iyi tanınan birinin bu denli muazzam bir servete sahip olması, onun gelecekte nasıl bir tutum izleyeceğini açık seçik gösteriyordu. Gerçekten de aradan üç gün geçmeden genç varis zalimlikte zirveye oturarak, en coşkulu hayranlarının beklentilerini bile geride bıraktı. Utanç verici hovardalıklar ve aleni barbarlıklar tir tir titreyen biçare tebaasına koşulsuz teslim olmanın, vicdani bir tavır beklememelerinin yerinde olacağını, kendilerini bundan böyle küçük Caligula'nın zulmünden kurtaramayacaklarını kanıtlamıştı. Dördüncü gece Berlifitzinglerin ahırları yandığında, ahali bu kundakçılık işini de Baron'un iğrençlikte ve alçaklıkta yarışan eylemlerine ekledi.

Bu olayın sebep olduğu hengâme sırasında, genç soylu Metzengerstein aile yadigârı sarayının üst katında oturmuş hayallere dalmıştı. Rengi solmuş, hüzünbaz duvar kilimlerinde atalarının büyüleyici, ihtişamlı hallerini gösteren tablolar asılıydı. Bunlardan birinde, kıymetli as kürklere sarınmış rahipler ve papalık yetkisi olan ruhani liderler dünyevi hükümdarların isteklerini geri çeviriyor ve papalık yetkileriyle şeytanın asasını zapt ediyorlardı. Bir diğerinde, yere yığılan düşman cesetleri üzerinde kaslı savaş atlarıyla görkemli bir tablo oluşturan Metzengerstein prensleri en sağlam sinirleri

bile yıpratacak denli alaycı bir ifade sergilerken, başka bir resimde de eski çağlarda yaşayan güzel kadınların hayali bir müziğe eşlik ederek olağanüstü bir dansın labirentinde kuğu misali gezindiği görülüyordu.

Baron, Berlifitzinglerin ahırından yükselen patırtıyı dinlerken ya da dinliyormuş gibi davranırken ya da çok daha etkili olabilecek bir plan kurarken bilinçsizce bakışlarını kilimlerden birine işlenmiş düşman ailenin Arap atasına ait yapay yollarla renklendirilmiş, muazzam bir at figürüne kaydırmıştı. Ön kısımda at heykel gibi dimdik dururken, arka kısımda mağlup süvari Metzengerstein hançeriyle ruhunu teslim etmek üzereydi.

Bakışlarının bilinçsizce çevrildiği yönü algıladığında Frederick'in yüzüne kötücül bir gülümseme yayıldı. Yine de bakışlarını başka yöne çevirmedi. Hislerini cenaze örtüsü gibi sarıp ruhunu kavuran huzursuzluğa akıl sır erdiremiyordu. Tutarsız ve imgesel hislerini uyanık birinin hisleriyle ilişkilendirmekte güçlük çekiyordu. Baktıkça büyüleniyor, kilimdeki desenden gözlerini ayırmak imkânsızlaşıyordu. Dışarıdan yükselen gürültünün iyice artmasıyla birden gözlerini alevlere boğulmuş ahırların cama vuran kızıllığına çevirdi.

Yine de bu dikkati çok kısa sürdü, bakışlarını bilinçsizce tekrar kilimdeki desene yöneltti. Dev atın duruşunun değiştiğini fark ettiğinde yüreğini dehşet ve şaşkınlık doldurdu. Daha az önce hayvanın başı yere yığılmış sahibinin üzerine acıyla eğilmişken, şu an Baron'a doğru dönmüştü. Daha önce görünmeyen ama şu an coşkulu ve insani bir ifadeye bürünen gözünden sıra dışı bir ateş kırmızısı yayılıyor, gergin ağzından görünen iri ve çirkin dişleri atın hiddetine işaret ediyordu.

BELONGS TO KAOS TEAM

Korkudan iyice afallayan genç soylu yalpalayarak kapıya doğru ilerledi. Kapıyı açtığında içeri dolan ateş, kırmızı duvardaki kilimin üzerine vurdu; gölgesini Arap Berlifitzing'in acımasız ve muzaffer katilinin biçimine tam olarak uydurduğunda ise korkudan tir tir titredi.

Baron huzursuzluğundan kurtulmak için açık havaya çıktı. Sarayın kapısında rastladığı üç seyis, yerinde durmayan devasa bir ata canları pahasına gem vurmaya çalışıyorlardı.

Baron kilime resmedilen at figürünün bu ata çok benzediğini fark ettiğinde, hiddetle "Bu at kimin? Nereden buldunuz onu?" diye haykırdı.

Seyislerden biri "Sizin, efendim. Yani sahibi olduğunu öne süren kimse çıkmadığına göre sizindir. Berlifitzing Şatosu'ndan çıkıp çılgınlar gibi koştuğu anda yakaladık. Kont'un aygırlarından biri olduğunu düşünüp hayvanı şatoya geri götürdük. Hayvan yangından son anda kurtulduğuna dair izler taşıyor ama nedense hizmetkârlar atı sahiplenmedi," dedi.

İkinci seyis "Alnındaki W. V. B. damgasından aygırın William Von Berlifitzing'e ait olduğunu düşündüm, ama şatodakiler atı daha önce hiç görmediklerini söylüyor," dedi.

"Çok tuhaf!" dedi Baron dalgın dalgın. "Nereden geldiği muamma olsa da ve gem vurulamasa da görkemli, mükemmel bir at bu! Benim olsun, ne çıkar!" Bir anlık tereddütten sonra "Frederick Metzengerstein gibi bir binici Berlifitzinglerin ahırından kaçan bir iblisi bile eğitebilir," diye ekledi.

"Yanılıyorsunuz lordum. Atın Kont'a ait olmadığını daha önce belirttik. Eğer böyle olsaydı atı sizin karşınıza asla çıkartmazdık."

"Doğru!" dedi Baron usulca ve tam o sırada bir hizmetkâr koşturarak yanına geldi. Odalardan birindeki duvar kiliminde bir tuhaflık olduğunu, kilimdeki desenin bir bölümünün ansı-

zın ortadan kaybolduğunu efendisinin kulağına fısıldadı. Çok alçak sesle konuştuğu için seyisler hiçbir şey duymadılar.

Genç Frederick bu haberin etkisiyle epeyce telaşlandı. Yine de kısa sürede toparlandı, şeytani ve kararlı bir ifade takınıp odanın acilen kilitlenmesini, anahtarın da kendisine teslim edilmesini emretti.

Dev aygır, saraydan Metzengerstein ahırlarına varana dek öfkeyle yol alırken hizmetkârlardan biri "İhtiyar Kont'un bahtsız sonunu duydunuz mu?" diye sordu.

"Ölmüş mü yoksa?" diye karşılık verdi Baron biteviye.

"Evet lordum. Bu habere üzüleceğinizi sanmam."

Baron hafifçe gülümserken "Peki nasıl ölmüş?" diye sordu.

"Haradaki atlarını kurtarmaya çabalarken feci şekilde yanmış."

Zihnindeki gerçekliği yeni yeni idrak ediyormuşçasına "G - e - r - ç - e - k - m - i - b - u!" diye haykırdı Baron.

"Gerçek!" dedi hizmetkâr.

"Korkunç!" dedi genç adam ve sükûnetle sarayına döndü.

Bu olaydan sonra uçarı genç Baron Frederick Von Metzengerstein'ın tavırları derinden değişti. Bu değişim beklentileri karşılamıyordu, çünkü düşünceleri manevra kabiliyeti yüksek annelerin düşünceleriyle benzeşmiyordu; üstelik Baron diğer aristokratlara karşı samimi davranmıyordu –gerçi bu hususta eskiden de böyleydi. Arazisinin sınırlarını hiç geçmiyor, uçsuz bucaksız topraklarında bir başına yaşıyor, sahiplendikten sonra baş tacı yaptığı o tuhaf, azgın, ateş kırmızısı atla gün boyu yarenlik ediyordu.

Yine de diğer aristokratlar uzunca bir süre Baron'u çağırmayı ihmal etmedi. "Baron varlığıyla eğlencemizi onurlandırır mı?" veya "Baron yabandomuzu avımıza teşrif eder

mi?" gibi sorulara "Metzengerstein avlanmaz!" ya da " Metzengerstein katılmayacak!" tarzında net yanıtlar yolluyordu.

Tekrarlanan hakaretler aristokratların otoritelerini sarsar, bu yüzden davetler önce resmiyet kazandı ve seyrekleşti, sonra da tamamen kesildi. Hatta şanssız Kont Berlifitzing'in yaslı eşinin "Baron, kendi denkleriyle bir araya gelmek istemediğine ve bir atın dostluğunu tercih ettiğine göre dilerim ata binmek istemediği zamanlarda da ata biner, evde kalmak istemediği zamanlarda da evine hapsolur," dediği söylenmeye başladı. Bu, elbette atalarının miras bıraktığı kinin çocuksu ifadesiydi, coşkulu sözler sarf etmek istediğimizde kelimelerimizin ne denli anlamsızlaştığını gösteren bir kanıttı sadece.

Bütün bunlara rağmen müşfik insanlar, Baron'un nahoş tutumunu ailesini erken yaşta kaybetmesine yordular, lakin ebeveynlerinin vefatından sonraki zalimane ve uçarı tavırlarını unutuyorlardı. Bazıları Baron'un burnundan kıl aldırmadığını, kendini herkesten üstün gördüğünü dile getirdi. Aile hekimleri de dahil olmak üzere birkaç kişi Baron'un hastalıklı bir melankoliye ya da genetik bir hastalığa sahip olduğunu öne sürerken, tebaada kasvet ve kuşku dolu dedikodular dolaşıyordu.

Baron'un sahiplendiği savaş atına karşı geliştirdiği anormal zaaf –hayvanın sergilediği her azgın ve kötücül hareketiyle güçlenen sıra dışı bağlılık– sonunda aklıselim insanlar tarafından utanç verici bir tutku olarak yorumlandı. Genç Baron aydınlık karanlık, hastalık sağlık, yağmur çamur demeden kötücüllüğüyle uyum sağladığı bu ata yapışmış gibi geziyordu.

Ayrıca, binicinin ata karşı geliştirdiği zaafa ve hayvanın yeteneklerine ek olarak esrarengiz ve olağanüstü durumlar da söz konusuydu. Sözgelimi atın bir sıçrayışta ne kadar ilerle-

diği gözlenmiş ve hayal gücü en zengin olanlar bile sonuca akıl sır erdirememişti. Dahası, haradaki tüm atlara isim veren Baron bu atı isimsiz bırakmıştı. Diğer atlardan uzak bir bölmede yaşıyor, tımarı da dahil olmak üzere her türlü bakımını bizzat kendisi yapıyordu. Berlifitzinglerin ahırının yandığı gece, üç seyis güçlükle de olsa bu azgın atı yakalayıp dizginlemeyi başardılarsa da, sonraki günlerde hayvana bir kez bile dokunamadılar. Soylu ve gözü pek bir atın hareketlerindeki tuhaf zekâ parıltıları fark edilemeyebilir, ama vesveseci insanların kalbini korkuyla doldurabilir. Atın hiddetle ayaklarını yere vurmasındaki derinlik –özellikle genç Baron'un yüzünün bembeyaz kesildiği, atın da anlamlı bakışlarını sahibine yönelttiği zamanlarda– ahalinin dehşete kapılıp geri çekilmesine sebep oluyordu.

Hizmetkârları Baron'un atına sıra dışı bir sevgi beslediğini düşünse de, pek önemsenmeyen bir oda hizmetkârı bu konuda oldukça şüpheciydi. Bu adam, efendisinin akıl almaz ve acayip bir titremeden sonra ata binebildiğini ve saatler boyu süren gezintilerden şeytani bir zafer kazanmışçasına saraya döndüğünü iddia ediyordu.

Fırtınalı bir gece, Metzengerstein derin uykusundan uyanıp çıldırmışçasına aşağı indi ve atının sırtına atlayıp ormanın derinliklerinde kayboldu. Bu olağan sayılabilecek olay hiç kimsenin ilgisini çekmedi, fakat birkaç saat sonra karşı konulması zor ve süratle büyüyen yangının etkisiyle sarayın temellerinden sarsıldığını fark ettiklerinde hizmetkârlar kaygı ve korkuyla efendilerini beklemeye başladılar.

Alevler ilk fark edildiğinde bile sarayı kurtarma olasılığının bulunmadığı ortadaydı, afallayan komşular hayretler içinde yangını izliyorlardı. Derken tuhaf ve dehşet verici bir şey ahalinin ilgisini çekti, cansız maddelerin en dehşetengiz

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

görüntülerinin yarattığı izlenime kıyasla can çekişen bir insanı seyretmenin kalplerde uyandırdığı his çoğaldıkça çoğaldı. Ormanla Metzengerstein Sarayı arasındaki kadim meşelerin sıralandığı yolda perişan haldeki binicisini taşıyan bir atın Fırtına Şeytanı'ndan bile hızlı koşturduğu görüldü.

Belli ki binici, atının kontrolünü bütünüyle yitirmişti. Çektiği acı, sarf ettiği insanüstü çaba yüzünden okunuyordu, ama ruhunu saran korku sebebiyle dudaklarını kanatırcasına ısırıyor, muazzam bir vaveyla koparıyordu. Şiddetli nal sesleri bir an için alevlerin ve rüzgârın sesini dindirdi, o sırada kale hendeğini bir sıçrayışta geçen at, binicisiyle birlikte alevlerin arasında gözden kayboldu.

Fırtına dindi, ortama sükûnet hâkim oldu. Sarayı kuşatan alevler havaya esrarengiz ışıltılar eşliğinde usul usul karışırken, burçların üzerinde yoğunlaşan pus muazzam büyüklükte bir at figürü oluşturdu.

BELONGS TO KAOS TEAM

AKSİ ŞEYTAN

İnsan ruhunun yetenek ve dürtülerinin birincil itkisi, güçlü, köklü ve apaçık bir şekilde ortada olsa da, frenolojistler ve etikçiler tarafından görmezden gelinmiştir. İşin aslı, hepimiz aklın saf kibrine kapılıp bunu gözden kaçırdık. Vahiy Kitabı'na[21] ve Kabala'ya[22] olan inançsızlığımız da bunun tetikleyicisiydi. Gereksiz olduğuna inandığımız için bunu hep göz ardı ettik. Bu dürtüyü, bu arzuyu gereksiz gördük. Gerekliliğini bir türlü idrak edemedik. Birincil itki denen şeyi hiç anlamlandıramadık; dahası insanlığın geçici ve daimi amaçlarına ulaşmasında nasıl bir rol üstlendiğini anlayamadık. Frenoloji ve elbette metafizik önsel biçimde kurgulanmıştır. Zeki ve dikkatli insanlar değil de, fikir ve mantık insanları düş kurar, böylelikle Tanrı'ya meramını bildirir. Yehova'nın maksadını kavradıktan sonra nice düşünce sistemi geliştirir.

21 Vahiy Kitabı, Esinleme Kitabı ya da Apokalips: Yeni Ahit'in son bölümü. Patmoslu Yuhanan tarafından yazılan, insanlığın geleceğinden sembolik anlatımlarla söz eden metin. Metinde kısaca, dünyadaki ilk Hıristiyan merkezleri sayılan Anadolu'daki yedi kiliseden, insanlığın uğrayacağı doğal felaketlerden, büyük depremlerden, insanlığın çekeceği acılardan, Deccal'in hükümranlığından ve Mesih'in gelişiyle insanlığın yaşayacağı yeni dönemden söz edilir.

22 Değişmeyen, ebedi ve gizemli Tanrı ile ölümlü ve sonlu evren arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaçlayan ezoterik Yahudi öğretileri. Kabala bilgeliğine göre realite iki güç veya nitelikten oluşur: alma ve verme arzusu. Verme arzusu mutlak bir alma arzusu yaratır, bu nedenle daha yaygın biçimde kullanılan adı "Yaratan"dır. Bu yüzden inanca göre tüm yaradılış bu alma arzusunun görünümleridir. Kabala sadece yaradılışın tasarımını öğretmez, aynı zamanda gerçekliğin her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen başlangıçtaki tasarlayanı gibi, nasıl tasarlayan olunabileceğini öğretir.

BELONGS TO KAOS TEAM

Sözgelimi, frenolojide tabii olarak tespit ettiğimiz şey, Tanrı'nın insanı beslenmesi için tasarladığıdır. Bu yüzden beslenmeyi sağlayacak bir organ belirledik; bu organ Tanrı'nın insanı yemeğe mecbur bırakacağı bir tür kamçıydı. Sonra Tanrı'nın tür devamını istediğini idrak ettiğimiz için üreme organını saptadık. Ve Tanrı'nın insana savaşçı, idealist, ussal, yapıcı özellikler yüklediğini fark ettiğimizden, tüm ahlaki ve zihinsel yeteneklere birer organ atfettik. Spurzheimcılar[23] insan davranışlarının temel ilkelerini tespit ederken kendi öncüllerinin izlerinde yürüdüler; demem o ki insanlığın alın yazısından ve Tanrı'nın maksadından şaşmadılar.

Halbuki mecbursak, bu sınıflandırmaları Tanrı'nın maksadını temel alarak değil, sıklıkla sergilediğimiz davranışlardan yola çıkarak yapmak çok daha akla yatkındı. Tanrı'nın isteklerini görünür yapıtlarına bakarak bile idrak edemiyorsak, yapıtların temelindeki akıl almaz fikirlerden nasıl yola çıkarız? Tanrı'yı somut yaratımlarından çözemiyorsak, yaratım evrelerinden çözmeyi nasıl başarırız?

Tümevarım yöntemi, frenolojinin insan eylemlerinin doğuştan gelen ve ilkel bir ilkesi olan aksilik diye isimlendirebileceğimiz çelişkili durumunu kabul edilebilir hale getirebilirdi. Demem o ki, o, itkisiz bir devingenlik, nedensiz bir güdüdür. Bu etkiyle nedensiz, akıl almaz işlere karışırız ya da size çelişkili göründüyse şöyle diyebilirim: Yapmamamız gereken şeyleri yaparız. Kuramsal açıdan bütünüyle akıl dışı görünse de, gerçeklikte oldukça olağandır. Kimileri bulunduğu koşullar altında böylesi bir etkiye karşı direnemezler. İnsanın yanılgıda ya da günah işlemekte olduğunu bilmesi onu bu durumu gerçekleştirmeye zorlar. Yalnızca hata uğru-

23 Kafatası biçimiyle insan yetileri arasında ilişki kurmaya çalışmış, frenolojinin babası Franz Jozef Gali' in yardımcısının takipçileri.

BELONGS TO KAOS TEAM

na hata yapmaya duyulan tuhaf eğilim analize açık değildir. Bu, fıtrattan ötürü insanı iten temel dürtüdür. Yasaklanan şeyleri inatla yapmayı sürdürmemizin nedeni elbette frenolojideki kavgacılığın bir versiyonu olarak düşünülecek, ama bu fikrin yanlışlığı tek bakışta kendini ortaya koyar. Frenolojideki kavgacılığın esası insanın savunma mekanizmalarından doğar. Bu, adaletsizliğe karşı kendimizi savunma biçimimizdir. Bizi sağaltma amacı güttüğünden, bu etkiyle orantılı biçimde iyileşme isteğimiz de artar. Kısaca, iyileşme isteği kavgacılığın bir başka versiyonuyla birlikte hareket etmelidir, halbuki aksilik dediğimiz şey iyileşme isteğinin tam aksi arzular doğurur.

Bu laf salatasına karşın, insan çelişkiyi ancak kendi kalbine dönerek çözebilir. Ruhunu samimi ve titiz bir biçimde inceleyip sorgulayan insan, bu eğilimin halihazırda var olduğunu görür. Bu apaçık ortadır. Sözgelimi, herkes bazen karşısındaki insana bir şey anlatmaya başladığında lafı dolambaçlı yollarda gezdirerek dinleyicisine işkence eder. Kişi, dinleyiciyi tatmin etmek ister ama bunalttığının da farkındadır; net ve kolay anlaşılır sözler zihninde uçuşsa da onları dile getirmemek için nedensizce çaba harcar; karşısındakini öfkelendirmekten çekinir ama bir yandan da sarf ettiği laf kalabalığının dinleyicisini sinirlendireceğini düşünerek kederlenir. Bu düşünce ona yeter de artar bile. İtki isteğe, istek arzuya, arzu da tutkuya dönüşür; böylelikle kişi kedere ve utanca boğulsa da tutkusuna boyun eğer.

Hemen halletmemiz gereken bir işimiz vardır. Geciktirmek mahvımıza yol açacaktır. Hayatımızın en büyük krizi derhal işe koyulmamızı emreder. Coşkumuz doruktadır, bir an evvel işe başlamak için sabırsızlanırız, muhtemel sonuç bize başarı getirecektir. İşe bugünden girişmemiz gerekir,

ama yarına erteleriz; nedensiz gibi görünse de hep bu aksilik yüzünden. Ertesi gün iş aşkımız iyice depreşir, ama buna ek olarak akıl almaz bir erteleme uğraşına da girişiriz. Bu arzu anbean kuvvetlenir. Harekete geçmemiz için sayılı saatlerimiz kalır. Net ve muallak, madde ve gölge arasındakine benzer bir mücadele içimizde filizlenir; iş bu raddeye vardığından biliriz ki galip gelecek olan gölgedir, bundan sonra çabalamanın gereği kalmamıştır. Sürenin bitişi kara haber misali kendini duyurur. Bu, aynı zamanda uzunca bir süredir bizi dehşete düşürüp hareketimizi kısıtlayan hayaletin de uyanma vaktidir. Hayalet uçar yiter, önceki coşkumuza yine kavuşuruz. Demem o ki çalışabiliriz, lakin artık geç kalmışızdır.

Bir uçurumun kıyısındayızdır. Öylece bakarız; midemiz bulanır, başımız döner. Önce oradan derhal uzaklaşmamız gerektiğini düşünürüz, fakat akıl almaz bir biçimde olduğumuz yere çakılırız. Mide bulantımız, baş dönmemiz, korkumuz tuhaf bir pusun içinde birleşir. *Binbir Gece Masalları*'nda şişeden süzülen şeyin biçimlenmesi gibi bu pus usulca biçimlenir. Uçurumun kıyısındayken oluşan bu pustan masallardaki cin ve iblislerden daha beterleri doğar; uçurumdan düşerken ne denli korkacağımızı hayal ederiz. Ve bu düşüş, bu ani yok oluş, hayal edebileceğimiz en berbat ve feci son olacağından, işte tam da bu sebeple ölümü arzularız. Bir uçurumun kıyısında tir tir titreyerek durup atlamayı düşünen insanın hissiyatı şeytani bir sabırsızlığa evrilir. Bir anlığına düşünmeye kalkışsak, işimiz bitti demektir, çünkü düşünmek vazgeçiştir, tam da bu sebeple düşünmeyiz. Uçurumun kıyısından bizi çekip kurtaracak biri yoksa ya da geri adım atmayı beceremezsek kendimizi uçurumun dibinde buluruz.

Bu tip eylemlerin yegâne sebebi aksilik ruhudur. Bu tür davranışları yapmamamız gerektiğini bildiğimiz için yaparız.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bunun hiçbir şekilde akla uygun bir tarafı yoktur. Ara sıra iyiliğe de yol açtığını bilmesek, bu aksiliği şeytanın fitnesi olarak görebilirdik.

Bütün bunları size neden burada, bu hücrede zincire vurulmuş bir halde ölümümü beklediğimi açıklayabilmek için anlattım. Bu açıklamaları yapmasaydım beni yanlış anlayabilir ya da kafayı tırlatmış bir serseri sanabilirdiniz. Anlayacağınız üzere, aksi şeytanın kurbanlarından biriyim işte.

Hiç kimse benim kadar bir işin üzerinde bu denli uzun düşünmemiştir. Haftalar ve aylar boyu cinayeti nasıl işleyeceğimi düşündüm durdum. Sayısız plandan yakalanma riski büyük olduğu için vazgeçtim. Derken bir Fransız'ın anılarından Madam Pilau'nun tesadüfen zehre bulanmış bir mum sayesinde ölümcül bir hastalığa yakalandığını öğrendim. Bu anlatı hayal gücümü harekete geçirdi. Kurbanım yatakta kitap okumayı severdi. Dairesi pek ufak olduğu gibi havalandırma sistemi de yetersizdi. Yine de gereksiz ayrıntılarla sizi bunaltmak istemem. Odasındaki şamdanda duran mumla kendi yaptığım mumu fark ettirmeden değiştirdim. Ertesi gün yatağında ölü bulundu ve adli tabip "eceliyle" öldüğüne hükmetti.

Kurbanımın tüm serveti bana kaldı ve ben senelerce refah bir hayat sürdüm. Gerçeğin ortaya çıkabileceğini bir an bile düşünmedim. O zehirli mumun kalıntılarını titizlikle temizlemiş, beni suçlu durumuna düşürebilecek olası her izi yok etmiştim. Kendimi mükemmel bir güven duygusuyla sarmaladığım için gayet mutluydum. Bunun bana verdiği haz, günahımın sunduğu maddi getiriden çok daha üstündü. Ama zamanla bu haz azalarak beni tedirgin eden bir fikrin tutsağı haline getirdi. Bu fikir keyfimi bütünüyle kaçırdı, çünkü aklımdan çıkarmayı beceremedim. Alelade bir şarkının ya da bir aryanın kulaklarımızda çınlayıp durması yahut zihni-

mizden uzaklaşmaması olağan bir durumdur. Şarkının güzel, aryanın takdire şayan olması hissettiğimiz sıkıntıyı gidermez. Ah, işte tüm vaktimi güvende olduğumu düşünerek ve "Güvendeyim," diye söylenerek geçirdim.

Bir gün sokaklarda serseri mayın misali gezinirken, alışkanlık haline getirdiğim o cümleyi yüksek sesle söylemeye başladım. Hatta bir öfke atağı geçirip "Güvendeyim. Güvendeyim. Aptallığım tutmaz da itiraf etmezsem, güvendeyim," diye söylendim.

Bu sözler dudaklarımdan dökülür dökülmez kalbim bir anda buza döndü; bu aksilik atakları daha önce de başıma gelmişti ve üstesinden gelmekte hep zorlanmıştım. Ama şimdi kendi kendimi telkin ettiğim ve işlediğim cinayeti itiraf edecek kadar ahmak olabileceğim için, ölümüne sebep olduğum adamın hayaletinin beni ölüme davet ettiğini düşünmeye başlamıştım.

Başta bu kâbustan uyanmaya çalıştım. Süratle yürümeye, sonra da koşmaya başladım. Haykırmamak için kendimi zor tutuyordum. Zihnimdeki düşünce zinciri beni çok korkutuyordu, zira düşünmek, içinde bulunduğum koşullarda mahvıma yol açacaktı. Daha da hızlandım. Çılgın gibi koşarak kalabalık caddelerden geçtim. Kaygılanan insanlar peşime takıldı. İşte o an işimin bittiğini anladım. Ah, keşke dilimi koparıp atabilseydim! Tok bir ses işittim, sert bir el omzumu kavradı. Dönüp nefes almak için çabaladım. Soluk soluğa kalmıştım. Gözlerim karardı, kulaklarım işitmedi, başım fırıldak misali döndü ve o an görünmez şeytanın elini sırtımda hissettim. Onca zamandır kalbimde sakladığım sır ortalığa saçıldı.

Beni cellada ve cehenneme götürecek cümleleri sarf ederken sözlerimin kesilmesinden korkuyormuşum gibi süratle, net bir biçimde ve coşkuyla konuşmuşum.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Suçumun anlaşılmasını sağlayacak kadar konuştuktan sonra düşüp bayılmışım.

Ne diyebilirim ki? Bugün zincire vurulmuş bir halde mahpusum ve buradayım! Yarın zincirimden kurtulacağım! Ama nerede olacağım?

BELONGS TO KAOS TEAM

VAKİTSİZ DEFİN

Bazı konular ilginç ve sürükleyici olsa da mantıklı bir kurmaca, yazının amaçlarına uygun olamayacak kadar dehşet verici bulunur. Okurlarını öfkelendirmek veya tiksindirmek istemiyorlarsa, romantik yazarlar bu tip konulardan kaçınmalıdırlar. Bu konular sadece gerçeğin ciddiyeti ve görkemiyle kutsandığı sürece yakışık alır. Sözgelimi, Berezina Muharebesi'ni[24], Büyük Lizbon Depremi'ni[25], Büyük Londra Salgını'nı[26], Aziz

24 Sınırları değişmeden önce Rusya'nın batısında kalan (şu an Belarus sınırları içindedir) nehir civarında gerçekleşen muharebe. Tolstoy'a "Savaş ve Barış"ı yazdıran, Tchaikovsky'ye "1812 Üvertürü"nü besteleten savaş. 1812'de Napolyon'u, General Kutuzov'un kalabalık ordusu Berezina yakınlarında karşılar. Moskova'nın dışında Fransızları bekleyen ve başkenti ateşeveren Ruslar, Fransızlardan çok daha üstündü. Kısa süren muharebede, o dönem için muazzam sayılan 700 bin kişilik Fransız ordusundan geriye kalan 50 bin kişi Rusya'dan zor kaçmıştı. Napolyon bu savaşla siyasi sonunu hazırlamıştır. O tarihten bu yana Fransızcada "Berezina", "felaket" kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanılır.

25 Büyük Lizbon Depremi, 1 Kasım 1755 günü sabahı meydana gelen depremdir. Tarihteki en yıkıcı depremlerden biri olan Lizbon Depremi'nde tahmini 60.000 ile 100.000 kişi arasında ölü vardır. Depremi bir tsunami ve kentin pek çok yerinde başlayan yangınlar takip etmiştir, sonuçta o dönemde Avrupa'nın en büyük dördüncü şehri olan Lizbon'un neredeyse tüm yerleşim alanları kullanılmaz hale gelmiştir. Ayrıca bu deprem Portekiz'de politik tansiyonun yükselmesine, ekonominin çökmesine ve zaten gerileyen koloni imparatorluğunun büyük ölçüde yıkılmasına yol açmıştır.

26 Büyük Veba Salgını, Kara Ölüm ya da Kara Veba, 1347–1351 yılları arasında Avrupa'da büyük yıkıma yol açan veba salgınıdır. Asya'nın güney batısında başlayarak 1340'lı yılların sonlarında Avrupa'ya ulaşmıştır. Kara Ölüm'ün Avrupa'nın nüfusu üzerinde büyük bir etkisi olmuş ve Avrupa'nın sosyal temellerini değiştirmiştir. Roma Katolik Kilisesi için de büyük bir darbe olan Kara Ölüm; Museviler, Müslümanlar, yabancılar, dilenciler başta olmak üzere azınlıklara zulmedilmesine yol açmıştır. Günlük yaşamı belirsizliği insanları o günü yaşamaya itmiş ve bu da Boccaccio'nun 1353'de yazdığı Decameron'una yansımıştır. Benzer salgın hastalıkların Avrupa'ya her yeni nesille geri döndüğü düşünülür; etkileri 1800'lü yıllara kadar devam etmiştir. Büyük Londra Salgını 1665–1666 yılları arasında yaşanmıştır.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bartholomew Katliamı'nı[27], Kalküta'nın Kara Deliği'nde[28] yüz yirmi üç tutsağın havasızlıktan nasıl öldüğünü okurken "acıya bulanmış bir zevk" duyarız. Ama bizi coşkulandıran tarihi gerçekliklerdir, kurmaca yazında yer alsalardı kesinlikle tiksindirici olurlardı.

Tarihe geçmiş kayda değer felaketlerin birkaçından bahsettim, ama dikkatimizi çeken, bizi etkileyen şey felaketlerin karakteri değil boyutudur. İnsanlığı sarsan acılar listesinden çok daha büyük ve dehşetengiz bireysel ıstıraplar bulabileceğimi tahmin edersiniz sanırım. Zaten gerçek acılar toplumsal değil bireysel olarak yaşananlardır. Şükürler olsun ki, acıların en müfrit olanlarına yığınlar halinde değil bireyler olarak maruz kalırız.

Bireyin başına gelebilecek en büyük felaket ise kuşkusuz vakti gelmeden defnedilmektir. Aklıselim insan ise bunun sıklıkla meydana geldiğinden şüphe duymaz. Yaşam ile Ölüm arasındaki sınır öylesine incedir ki ikisinin de başlangıç ve bitiş noktaları kestirilemez. Kimi hastalıklarda yaşamsal fonksiyonların durduğunu, daha doğrusu duraksadığını bili-

27 24 Ağustos 1572 günü Fransa'da, Aziz Bartolomeos Yortusu gününde Kral 9. Charles, annesi Catherine de Medicis tarafından kışkırtılarak "Protestan Hıristiyanların yok edilmesi" emrini verdi. Tarihe "St. Bartholomew Katliamı" olarak geçen menfur günde sadece Paris'te üç binden fazla Protestan öldürüldü. Bu katliam, Fransa ve İspanya'nın Flanderes bölgesini denetim altına almak istemesi ve Katolik ile Protestan asilzadeleri arasındaki iktidar çekişmesi nedeniyle meydana gelen olaylardan biridir. Beyaz haçlı kıyafetleri giymiş Katolikler, evlerinde uyumakta olan Protestanlara saldırdılar. Önce Paris'te başlayan katliam daha sonra bütün ülke geneline yayıldı. İki gün süren katliam sonucunda resmi olmasa da on binlerce Protestan'ın öldürüldüğü tahmin edilmektedir. 26 Ağustos 1572'den sonra sağ kalan Fransız asıllı Protestan soyluların tamamı dinlerini terk ederek Katolikliği kabul etmiş, halk tabakası ise İsviçre ve Almanya'ya sığınmıştı.

28 1796'da yirmi beş yaşında tahta çıkmış olan Nawab Söraj-yd-daula, Kalküta'da İngilizlerin mahzenlerde sakladığı altınları ele geçirmek ve sömürgeciliğe son vermek için Fransızların da kışkırtmasıyla bölgedeki İngilizlere saldırdı. Kaçamayan yüz kırk altı İngiliz askeri i tutuklayarak elli derece havada altı metrekarelik bir hücreye koydu. Bir gün sonra hücrenin kapısı açıldığında sadece yirmi üç askerin hayatta kaldığı görüldü. Bu hücre "Kalküta'nın Kara Deliği" olarak adlandırıldı.

yoruz. Bunlar o akıl almaz mekanizmadaki duraksamalardır. Bir süre sonra duraksama sona erer ve gizemli bir biçimde o çarklar ve dişliler yeniden harekete geçer. Gümüş tel ilelebet gevşememiş, altın tas tamir edilemez biçimde kırılmamıştır.[29] Peki, bu duraksama sırasında ruh neredediir?

Bu gibi nedenlerin kaçınılmaz olarak nihai sonuçlar doğurmasına, yani işlevsellikte duraksamaların yaşanmasıyla vakitsiz definlerin gerçekleşmesine şahit olabileceğimiz gibi, tıp uzmanları da bu tip definlerin meydana geldiğini sıklıkla ifade ederler. Gerekirse anında yüzlerce onanmış emsal sıralayabilirim. Hatırlayacağınız üzere, kısa süre önce komşu Baltimore şehrinde gerçekleşen bir olay insanları galeyana getirdi. Oldukça saygın bir vatandaşın (Kongre üyesi olan tanınmış bir avukatın) eşi hekimleri şaşkına çeviren, akıl almaz bir hastalığa yakalandı. Kadıncağız uzun süre ıstırap içinde kıvrandıktan sonra öldü, daha doğrusu öldü sanıldı. Kimse bunun bir duraksama olduğunu anlamadı. Anlaşılması mümkün de değildi. Yüzü donmuş gibiydi, dudakları kaskatıydı, gözleri ise donuktu. Bedeni buz kesmişti, nabzı ölçülemiyordu. Bekletildiği üç gün zarfında bedeni iyice taşlaştı. Çürümesinden endişelendikleri için cesedi daha fazla bekletmeyip gömdüler.

Kadını defnettikleri mahzene üç yıl boyunca hiç girilmedi. Sonra bir gün bir lahdin yerleştirilmesi amacıyla kapı açıldığında beyaz giysili bir şey tıngırdayarak düşünce adamcağız küçük dilini yuttu. Kefenli kadının iskeletinden başka bir şey değildi bu.

Yapılan araştırmalar, kadının tabuta konduktan iki gün sonra kendine gelmeye başladığını, çırpınarak tabutu yerleş-

29 Eski Ahit, "Vaiz" 12:6'dan uyarlama: "*Gümüş tel kopmadan, altın tas kırılmadan, testi çeşmede parçalanmadan, kuyu makarası kırılmadan...*"

tirildiği yerden düşürdüğünü ve parçalanan tabuttan çıktığını gösteriyordu. Tesadüfen mahzende unutulan bir lambanın içi boştu, gerçi içindeki yağ buharlaşmış da olabilirdi. Mahzene inen basamakların başında tabuttan bir parça bulundu. Kadının bununla kapıya vurduğu belliydi. Yaşadığı dehşet onu öldürmüş olmalıydı; korkup bayılmış, kefeni kapının nişlerinden birine takılmış, böylelikle ayakta kalakalmıştı.

1810 Fransa'sında, gerçeğin kurmacaya nazaran ne denli tuhaf olabileceğini kanıtlayan bir olay meydana geldi. Bu hikâyenin kahramanı, zengin ve tanınmış bir ailenin kızı olan Matmazel Victorine Lafaurcade idi. Güzel kızın taliplerinden biri de Julien Bossuet adlı beş parasız bir edebiyatçıydı. Genç adam kızın ilgisini çekmeyi başarsa da, kibrini frenleyemedi. Matmazel, iktisat uzmanı bir siyasetçiyle hayatını birleştirdi ama mutlu olamadı. Acı dolu birkaç sene geçirdikten sonra öldü, daha doğrusu herkes öldüğünü sandı. Mahzene değil de sıradan bir köy mezarlığına gömüldü. Sadakatinden hiçbir şey kaybetmeyen biçare edebiyatçı, hatıra niyetine sevdiği kadının saçından birkaç tel alabilmek için kalkıp köye geldi. Tabutu açıp kadının saçını keseceği sırada Lafaurcade gözlerini açtı. Genç kadın ölmemiş, vakitsiz defnedilmişti. Sadece bedenindeki dişliler duraksamış ve aşkın eliyle terk edildiği karanlıktan çıkmıştı. Adam, kadını kaptığı gibi evine götürdü ve ona çok iyi baktı. Sonunda kadın kendini toparladı ve adamı tanıdı. Zamanla sağlığına kavuştu. Kalpsiz bir kadın değildi, evine dönmedi ve kurtarıcısının aşkına kendini emanet etti. Hayatta olduğunu kimseye haber vermeden âşığıyla Amerika'ya kaçtı. Yirmi sene sonra birlikte Fransa'ya döndüklerinde Mösyö Renelle karısının hayatta olduğunu öğrendi ve onu eve dönmesi için ikna etmeye çalıştı. Kadın bunu kabul etmedi, mahkeme de yaşananların tuhaflığından

ve aradan geçen uzun yıllardan yola çıkarak Renelle'nin kocalık haklarını kaybettiğini onadı.

Amerika'da çevirtilip yayınlanması pek uygun olan *Leipsic*'in "Chirurgical Journal" dergisinde de dehşet bir olaydan söz edilmektedir.

Sağlıklı, iri yarı bir topçu subayı azgın bir attan düşüp kafasını yere çarptı; kafatası çatlamış olsa da yaşamını yitirebileceği düşünülmüyordu. Kafatasından örnek alındı, birtakım cerrahi işlemler uygulandı. Durumu ağırlaşan adamın sonunda öldüğü sanıldı.

Sıcak hava gerekçe gösterilerek adamcağız hemen defnedildi. Cenaze töreni perşembe günü yapıldı. Sonraki pazar günü, ziyaretçiler her zaman olduğu gibi mezarlığa akın etti. Öğlen on iki sularında mezarın üstünde oturan bir köylünün mezarda tuhaflık olduğunu söylemesiyle ortalık karışmaya başladı. Önce kimse adamın sözüne pek itibar etmese de, daha sonra yüz ifadesini görenler galeyana gelmeye başladı. Küreklere saldıran köylüler çok fazla uğraşmadan mezarı açtılar. Ve tabutun içinde dimdik oturan adamı görünce gözlerine inanamadılar.

Adamı derhal en yakın hastaneye götürdüler. Oksijensizlikten boğulmak üzere olan adam hâlâ hayattaydı. Birkaç saat sonra kendine geldiğinde eşini dostunu tanıdı ve mezardayken hissettiklerini anlattı.

Dediğine göre, defnedildikten sonra bir saat kadar bilincini kaybetmemişti, ama sonra kendinden geçmişti. Mezarın derin kazılmamış olması ve toprağın gevşek bırakılması biraz olsun oksijen iletimine yol açmıştı. İnsan seslerini duyunca kendini duyurmaya çalışmıştı. Mezarlıktaki gürültü onu resmen ayıltmış ve içinde bulunduğu berbat durumun farkına varmıştı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

İyileşme sürecine giren hasta, ne acı ki hekimlerin deneği haline gelmiş. Galvanik bataryaya bağlanan adamcağız sıklıkla görülen bir elektrik şoku yaşamış ve nöbet geçirip ölmüş.

Galvanik batarya hususu bana olağandışı bir olayı daha anımsattı; iki gün boyunca mezarda kalan genç bir avukat bu yöntemle hayata döndürülmüştü. 1831'de yaşanan bu olay büyük sansasyon yaratmıştı.

Hasta Bay Edward Stapleton, sıra dışı belirtileri olan bir tür lekeli hummadan ölmüştü. Öldüğünü düşündükleri için hekimler otopsi yapmaya karar verdi, ama yakınları bunu kabul etmedi. Bu yüzden hekimler böylesi durumlarda alışıldığı üzere cesedi mezardan gizlice çıkartmayı düşündüler. Londra'da var olan sayısız mezar hırsızı sayesinde bu işi tereyağından kıl çeker gibi çözdüler; definden üç gün sonra iki buçuk metre kadar derinliğe gömülen cesedi mezardan çıkarttırıp özel bir hastanenin özel bir odasına taşıttılar.

Cesedin karnını kesip açtıklarında herhangi bir çürüme belirtisi göremeyen hekimler cesedi galvanik bataryaya bağlamaya karar verdiler. Pek çok deney yaptılar ve sonunda cesette birkaç kasılma hareketi gözlemlediler.

Zaman su gibi akıp geçmişti. Güneş doğmak üzereydi, bu yüzden oyalanmayı bırakıp otopsiye başlamaya karar verdiler. Fakat aralarından biri ısrarla bataryayı göğüs kaslarına bağlamak istiyordu. Cesedin göğsü yarıldı ve içine sokulan telle elektrik verildi. İşte o anda adam doğruldu, sedyeden inip biraz yürüdü ve anlaşılmaz bir biçimde konuşmaya başladı. Stapleton daha fazla dayanamayıp yıkıldı.

Hekimler şaşkınlık içerisinde olsalar da durum acil olduğundan hemen toparlandılar, zira Bay Stapleton ölmemiş sadece kendinden geçmişti. Eter koklatılan hasta kendine geldi

ve kısa süre içinde eski yaşamına döndü. Durumundan emin olununcaya dek yakınlarına haber verilmedi. Hayatta olduğunu öğrendiklerinde yakınlarının sevincine diyecek yoktu.

Bu olayın en ilginç tarafı Bay Stapleton'un anlattıklarındaydı. Söylediğine göre, aslında bilinci hep yerindeymiş; hekimlerin ölüm ilanını vermelerinden hastane odasındaki olaylara kadar her şey puslu da olsa bilincinde belirginmiş. Elektroşoktan sonra söylemeye çalıştığı şey ise "Hayattayım!" imiş.

Benzer pek çok olaydan bahsedilebilir, ama bunu yapmayacağım, çünkü amacımız insanların vakti gelmeden defnedilebildiğini ispatlamak değil. Sınırlı sayıda benzer olaydan haberdar olsak da bu tip şeylerin sıklıkla yaşandığını söyleyebiliriz. Belli nedenlere dayanılarak açılan mezarlarda insana en dehşetengiz kuşkuları salabilecek doğrulmuş iskeletler görmek mümkündür.

Bu kuşkular dehşet vericidir, ama yolu böyle çizilmiş kişi için gerçekler daha fazla dehşet verir. Vakti gelmeden defnedilmek fiziksel ve ruhsal anlamda insanı bitirir. Akciğerlerdeki çekilmez basınç, nemli topraktan salınan çeşitli gazlar, giyilen kefen, daracık mezar, mutlak karanlık, sizi boğan dingin deniz, göremediğiniz ama iliğinize kadar hissettiğiniz Muzaffer Solucan, dışarıdaki hava ve çimenlerle ilgili hayaller, durumumuzdan bihaber olan dostlarımız, anılarımız, aslında veda etmediğimizi dostlarımızın hiçbir zaman öğrenemeyecek olması, mezardan çıkış olmadığını sezmek içimizi öyle yoğun bir korkuyla doldurur ki cehennemin bile korkunçluğuna inanmaz hale geliriz. Bu sebeple, bu hususta anlatılanlar hep ilgi çeker, ama aradığımız gizem değil gerçekliktir. Şimdi size kendi yaşadığım bir olayı aktaracağım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Tam bir teşhiste bulunamayan hekimlerin tabiriyle katalepsi denen garip bir hastalıktan muzdariptim. Bu hastalığın nedenlerini ve niteliğini tam olarak bilemesek de belirtilerini biliyoruz. Hastalığın farklı tiplerinde yalnız kriz şiddeti değişkendir. Hasta kimi zaman bir gün ya da daha kısa süre derin ve yoğun bir rehavete kapılır, irade ve his yitimine uğrar, kalbi oldukça yavaş atar, bedeni tamamen soğumaz, yanaklarında hafif bir pembelik vardır ve ağzına doğru tutulan ayna az da olsa buğulanır. Kimi zaman da bu derin rehavet haftalar veya aylar boyunca devam eder; yapılan tüm tetkikler hastanın ölüm ile yaşam arasındaki bu durumuna bir açıklama getirmeyi başaramaz. Hasta ya dostları ya da bedenin çürümemesi sayesinde vakitsiz defnedilmekten kurtulur. Hastalık sinsice ilerler, her kriz bir öncekinden şiddetli ve uzun sürelidir. İşin aslı bu sayede vakitsiz defnedilmekten kurtulunur. İlk krizini fazla şiddetli geçiren talihsiz insanlar sıklıkla vakti gelmeden defnedilirler.

Benim hastalığım da tıp literatüründe var olanlardan biriydi. Sebepsiz yere kendimden geçiyor, bayılır gibi oluyor; kımıldamadan, düşünmeden, hissetmeden krizin sona ermesini bekliyordum. Bazen ansızın kriz geçiriyor, üşüyor, uyuşuyor, kendimden geçiyor ve haftalar boyu derin bir karanlığın ve hiçliğin içinde yuvarlanıyordum. Mutlak bir hiçlikti yaşadığım. Krizlerin sona ermesi, başlaması kadar kolay ve çabuk olmuyordu. Uzun ve soğuk kış gecelerinde avarelik eden bir kimsesizin tan vaktini beklemesi misali, ben de ruhumun ışıldamasını bekliyordum.

Bu krizler dışında sağlığım yerindeydi, uykumda beliren bir durumu hesaba katmazsak hasta bile sayılmazdım. Uyandığımda kafamı toparlayamıyor, bir süre bilincim bulanık bir halde dolanıyordum.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bunları yaşarken fiziksel bir acı olmasa da ruhsal bir sancı çekiyordum. Hayal dünyamda ölüm kendine yer edinmişti. "Solucanlardan, mezarlardan ve yazıtlardan" bahsediyordum sürekli. Ölümden başka bir şey düşünemiyor, vakitsiz defnedilme korkusu yaşıyordum. Bu düşünce peşimi bir an olsun bırakmadı. Gece gündüz sadece bunu düşünüp kendimi harap ediyordum. Her şey zifiri karanlığa karışınca cenaze arabalarının süsleri gibi titreyip duruyordum. Uykuya yenik düşüp sızdığımda ise uçsuz bucaksız, karanlık mezarın kanatları kâbuslarımı dolduruyordu.

Bu dehşet verici kâbuslardan birini anlatmak istiyorum. Yaşadığım olağan katalepsilerden daha şiddetli ve uzun süreli bir katalepsiye tutulmuştum. Birden bir elin soğukluğunu alnımda hissettim ve aceleci, anlaşılmaz bir sesin "Kalk!" dediğini işittim.

Doğrulup oturdum. Karanlıktı. Beni kimin uyandırdığını bilmiyordum. Krizi nerede geçirdiğimi, dahası o an nerede olduğumu da anlamlandıramıyordum. Hiç hareket etmeden kafamı toparlamaya çalışırken o soğuk el aniden bileğimi tuttu ve yeniden konuştu:

"Kalk! Sana kalk demedim mi?"

"Sen de kimsin?" diye sordum.

"Yurdumda beni bir isimle çağırmazlar," dedi beni buhrana sokarak. "Ölümlüydüm, ama artık iblisim. Kimseye merhamet etmezdim, ama şimdi merhamete muhtacım. Titrediğimi görüyor musun? Dişlerim takırdıyor, ama bu mutlak karanlığın soğuğundan değil. Bu korkuya kim dayanır ki? Sen uyumayı nasıl beceriyorsun? Acı dolu çığlıklar uyumama izin vermiyor, gördüklerime katlanamıyorum. Kalk! Gecede kaybolalım! Mezarları göstereyim sana! Ne acınası bir manzara, değil mi? Bak!"

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Dediğini yaptım. Görünmez adam bileğimi bırakmadan mezarları teker teker açıverdi. Kederli uykularına solucanların eşlik ettiği cesetler fosfor ışığıyla aydınlanıyordu. Ama o da ne? Ebedi uykusuna yatanların sayısı gerçekte çok azdı; kefenler hışırdıyor, ceset sanılanlar huzursuzca kımıldamaya çalışıyordu. Sessiz sedasız yatanların çoğu defnedildikten hemen sonra rahatsız duruşlarını değiştirmiş gibiydi. Şaşkın bir halde etrafa bakınırken o ses yine konuştu:

"Acınası bir manzara, değil mi?" Ben daha karşılık veremeden bileğimi sıkan elin baskısı kayboldu, fosfor aydınlığı sona erdi ve mezarlar eski halini aldı. Mezarlardan yükselen çığlıklar etrafı sararken ses yeniden konuştu: "Yüce Tanrım, ne acıklı bir manzara!"

Geceleri beni daraltan bu kâbuslar gündüzleri de peşimi bırakmıyordu. Sinirlerim iyiden iyiye gerilmişti, yoğun bir dehşet içinde kalakalmıştım. At binmiyor, etrafta dolaşmıyor, evden katiyen uzaklaşmıyordum. Olağan krizlerden birini geçirdiğimde birilerinin bedenimdeki duraksamayı anlamayıp vakti gelmeden beni defnetmesinden öylesine korkuyordum ki evden uzaklaşmaya cesaret edemiyordum. En yakınımdakilerin güvenilirliğini sorguluyordum. Geçirdiğim her krizde öldüğümü düşünebileceklerinden çekiniyordum. Dahası, onlara çektirdiğim eziyete karşılık bu tip bir krizi fırsata dönüştürebileceklerini bile düşünmeye başladım. Böyle bir şey yapmayacaklarına dair dürüstçe söz vermelerine karşın onlara inanmıyordum. Bedenim tamamen çürüyünceye dek beni defnetmemeleri için onlara ant içirdim. Buna rağmen korkularımı yenemiyor, kendimi rahatlatamıyordum. Birkaç tedbir almaya karar verdim. Aile mahzenimizin kapısının içeriden açılabilmesini sağladım. Mezara kadar uzanan bir kaldıraca dokunulduğunda demir kapı ardına dek açılabi-

liyordu. İçinde yatacağım tabuta ışık ve oksijen girebilecek, yanı başımda yiyecek ve içecek bulunduracaktım. Tabutun içi elyafla kaplıydı ve mahzenin kapısıyla benzer bir mekanizması vardı; en ufak fiziksel hareket, içindeki yayların çalışmasına yol açacaktı. Mahzenin tavanına büyükçe bir çan astırdım, çandan sarkan ip cesedin parmağına bağlanacaktı. Ah, Yüce Tanrım! İnsan kaderini yenebilir mi? İnsanın kaderinde varsa vakitsiz defin, bunca tedbiri almanın kıymeti mi var? Alın yazımda yazan buysa, korkunç bir ıstıraba gömülmemem mümkün mü?

Bütüncül bir şuursuzluktan çıkıp usulca etrafımı idrak etmeye başladım. Algının şafağı söküyordu. Uyuşuk bir kaygı hali sarmıştı ruhumu. Acıya karşı kayıtsızdım. Gayesiz, ümitsiz ve gayretsizdim. Sonra uğultular işittim, el ve ayaklarım karıncalandı, hislerim düşünceye dönüşmeye çalışırken huzur verici bir sükûnete büründüm, sonra tekrar boşluğa düştüm ama ansızın kendime geldim. Düşünmek, hatırlamak için çaba sarf ettim. Küçük başarılar elde ettim. Zihnim toparlandıkça durumumu algıladım. Normal bir uykudan uyanmadığım belliydi. Katalepsi krizlerimi anımsadım. Sonra da zihnimi sürekli meşgul eden o dehşetengiz düşünce, okyanus misali doldurdu beynimi.

Bu düşünce yüzünden birkaç dakika boyunca öylece kalakaldım. Neden mi? Hareket edecek cesaretim yoktu. *Korktuğum şeyle yüzleşmeye* çekiniyordum. Tereddüt etsem ve umutsuzluğa düşsem de, usulca gözlerimi açtım. Ortalık karanlıktı. Krizi atlatmıştım; eskisi gibi görebiliyor, ama mutlak gecenin karanlığında boğuluyordum. Çığlık atmayı denedim, fakat kuruyan dudaklarım ve dilim kasılıp kaldı. Güçlükle nefes almaya çalışırken göğsüm daraldıkça daraldı ve ciğerlerimden ses çıkmadı. Haykırmak istediğimde çene-

min bağlandığını, sert bir yerde yattığımı ve iki yandan sıkıştırıldığımı fark ettim. O ana kadar hareket etmeye cesaret edememiştim, nihayet göğsümde kavuşturulmuş kollarımı birden havaya kaldırdım ve kollarım hızla yüzümden on beş santim uzakta olan sert bir şeye çarptı. Demek ki bir tabutun içindeydim.

Çektiğim derin ıstırabın içindeyken nasıl olduysa bir umut doğdu, aldığım tedbirleri düşününce neşeyle doldum. Birtakım hareketler yaptım ama kapağı açamadım. Çandan sarkan ipin parmağıma bağlı olup olmadığını kontrol ettim, ip yoktu. Tabut içinin yumuşak olmadığını fark ettiğimde ise daha beter bir yeise kapıldım. Derken nemli toprağın kokusu burnuma geldi. Ah, demek ki mahzende değildim. Evden uzakta bir yerde, tanımadığım insanların arasında bir kriz geçirmiştim, onlar da öldüğümü düşünüp sıradan bir mezarlığa bir iti gömer gibi gömmüşlerdi beni.

Bu dehşetengiz düşünce beni tekrar harekete geçirdi ve bağırmaya çalıştım. Bu kez başardım. Karanlıkta yankılanan acınası, uzun, delişmen bir çığlık kopardım.

"Hey! Ne diye bağırıyorsun?" dedi bir ses.

"Senin derdin ne?" diye bağırdı ikincisi.

"Kapa çeneni!" diye haykırdı üçüncüsü.

"Ne diye kedi gibi hırlıyorsun?" diye bağırdı dördüncüsü ve iri kıyım birkaç adam dakikalar boyunca beni sarstı. Beni uyandırmamışlardı, zaten uyanıktım, ama sarsıntı sayesinde kendimi toparladım.

Virginia/Richmond civarında bir arkadaşımla ava çıkmış, James Nehri boyunca yürümüştük. Akşama doğru amansız bir fırtına koptu. Nehir kıyısında duran toprak yüklü küçük bir yelkenlide geceyi geçirmeye karar vermiştik. Yelkenlideki genişliği ve tavana mesafesi yarım metre olan iki yataktan

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

birinde ben uyudum, altmış yetmiş tonluk bir gemide şilte elbette lükstü. Kıvrılıp yatmış olsam da derin bir uykuya dalmıştım. Gördüğüm şey kâbus falan değildi, olağan düşünüş biçimim ve korkularım, uyandıktan sonraki genel ruh halim tuhaf sanrılar görmeme yol açmıştı. Beni sarsan adamlar geminin hamallarıydı. Toprak kokusu almam çok doğaldı, geminin yükü zaten topraktı. Çenemin bağlandığını sanmıştım, ama aslında uyku berem yanımda olmadığı için ipek mendilimi başıma bağladığımı unutmuştum.

Çektiğim ıstırap ölmeden mezara konmaktan daha iyi olsa da bir nevi eziyetti. Yine de her kötü olay iyi bir şeyleri doğurur; çektiğim ıstırap tutumumu tamamen değiştirdi. Ruhum kurtuluşa erdi ve içimdeki öfke dindi. Yurtdışına gittim. Dinçleşmek için egzersiz yaptım. Temiz havada dolaştım. Ölüm düşüncesini zihnimden söküp attım. Tıp kitaplarına veda ettim. Buchan'ı[30] yaktım. Gece Düşünceleri'ni[31] okumaktan, mezarlıklar ve karabasanlar üzerine düşünmekten vazgeçtim. Yeniden doğdum, diyebilirim. O melun geceden sonra dehşet verici düşüncelerden uzak durdum, böylelikle krizlerden de kurtuldum.

Aklıselim insanlar bile ıstırap yüklü yeryüzünü kimi zaman cehenneme benzetir; fakat insanın imgelemi cehennem kuyularında cezalandırılmadan keşfedilebilecek bir Carathis[32] değildir. Mezarlıklarla ilgili görüşlerin hepsi zırvalıktan

30 William Buchan (1729–1805): İskoç hekim ve yazar. Vasıfsız insanlara hastalıkların nedenleri ile belirtilerini anlatabilmek için kaleme aldığı *Domestic Medicine: or, a Treatise on the Prevention and Cure of Diseases by Regimen and Simple Medicines* adlı eseri 80000 kopya satmıştır.

31 Edward Young (1683–1765) tarafından blank verse ile yazılmış dokuz bölümlü *The Complaint or Night - Thoughts on Life, Death and Immortality (Yakınma ya da Yaşam, Ölüm ve Ölümsüzlük Üzerine Gece Düşünceleri)* adlı eser. Ahlaksal ve dini bir amaç güden bu şiir ölüm, yalnızlık, ölümsüzlük umudu gibi konuları da işler.

32 William Beckford'un (1760–1844) Vathek adlı eserindeki başkahraman Vathek'i karanlık yönleri olan, astroloji ve büyüyle uğraşan annesidir.

ibaret değildir; ama Ceyhun Nehri boyunca yaptığı yolculukta Efrasiyab'la[33] birlikte olan iblisler gibi uyumalıdırlar; aksi takdirde bizi tüketirler. Uyumamaları mahvımız olur.

33 Efrasiyab, Şehname'de geçen olağanüstü kahramanlardan biridir. Efrasiyab adı Divan-ı Lügati't-Türk'te de geçer. Kaşgarlı Mahmud'a göre Efrâsiyâb Türklerin büyük hakanıdır. Asıl adı Tonga Alp Er'dir (Alp Er Tunga). Babür (kaplan cinsi bir hayvan) gibi kuvvetli, yiğit bir adam demektir. Efrasiyab, kahramanlık, hükümdarlık ve saltanat sembolü şahsiyetlerden birisidir. Ceyhun Nehri; Maveraünnehir denen havzayı oluşturan nehir, namı diğer Amuderya. Diğer nehrin adı ise Sır Derya, yani Seyhun.

BELONGS TO KAVUS TEAM

ŞİŞEDE BULUNAN MESAJ

Qui n'a plus qu'un moment á vivre N'a plus rien á dissimuler.

Quinault --- Atys.[34]

Memleketim ve ailem hakkında anlatacağım çok şey yok. Kötücül tutum ve aradan geçen uzun yıllar beni birinden uzaklaştırırken, diğerine de yabancılaştırdı. Ailemden kalan miras sayesinde yetkin bir eğitim aldım ve analitik düşünme yeteneğimle bunca zaman edindiğim bilgi birikimini sistematik hale getirdim. Alman etikçilerin yapıtlarından fazlasıyla keyif almamın nedeni uçarı görüşlerine duyduğum akıl dışı hayranlıktan öte, analitik düşünme yetim sayesinde hatalarını rahatlıkla bulup çıkarabilmemden kaynaklanıyordu. Çorak bir yaratıcılığa sahip olmamdan ötürü sıklıkla eleştirildim; dahası hayal gücümün zayıf olması suçlu muamelesi görmeme, Pyrrhonist[35] görüşüm kötü şöhret edinmeme yol açtı. Fiziksel felsefeye olan düşkünlüğüm başıma büyük dert açtı, çünkü çağımıza özgü bir hata yaparak bağlantısız da olsa her

34 "Bir anlık ömrü kalanın sırrı olmaz." Philippe Quinault (1635–1688): Fransız oyun ve opera metni yazarı.

35 Pyrrhon (MÖ 360–270): Eski Yunan filozoflarından. Kuşkuculuk'un kurucusudur, insanın kesin bilgi edinemeyeceği görüşünü savunmuştur. Ardında yazılı eser bırakmadığından düşünceleri öğrencisi Timon ile Sekstos'un yazdıklarından öğrenilmiştir.

olayı bu ilmin ilkelerine dayandırdım. Batıl itikatların cazibesiyle gerçeklikten koparılıp alınabilecek biri değilimdir, inanın ki anlatacağım akıl almaz hikâye hayal dünyamın sayıklamaları değil, kuruntulara sahip olmayan bir insanın gerçek tecrübelerinden oluşuyor.

Uzak ülkelerde yıllarca gezdikten sonra, 18-- senesinde takımadalara gitmek niyetiyle zengin ve kalabalık Cava Adası'ndaki Batavia Limanı'ndan yola koyuldum. Gemiyle yolculuk edecektim; zebani misali izimi süren asabi bir tatminsizlikten başka yola düşme nedenim bulunmuyordu.

Bombay'da Malabar tik ağacından üretilmiş, bakır kaplama dört yüz tonluk bir gemideydik. Lachadive Adaları'nda yüklenen ham pamuğu ve yağı taşıyordu. Bunların dışında Hindistancevizi lifi, esmer palmiye şekeri, manda yağı, hindistancevizi, birkaç kutu da afyon bulunuyordu. Depolama işi acemice yapıldığından gemi sürekli dengesini kaybediyordu.

Hafif bir rüzgâr eşliğinde seyir halindeyken, varış noktamız olan takımadalardan yola çıkan birkaç ufak tekne dışında güzergâhımızdaki yeknesaklığı bozacak bir şeyle karşılaşmadık ve Cava'nın doğu sahil şeridinde ilerledik.

Bir akşam, geminin kıç tarafındaki tırabzanlara dayanmış etrafa göz atarken kuzeybatı yönünde garip bir bulut gördüm. Renginden ve Batavia'dan bu yana beliren ilk bulut olduğundan dikkate değerdi. Güneş batana dek bulutu seyrettim; akşama doğru bulut dağılmaya başladı ve dar bir sahil şeridi misali ufku boydan boya kapladı. Çok geçmeden kızıla dönen ay ve denizin tuhaflaşan rengi dikkatimi çekti. Deniz anbean tuhaflaşıyor, su iyice saydamlaşıyordu. Dibi belirgin biçimde görebilsem de, derinliğin on beş kulaç kadar olduğunu fark ettim. Hava sıcaklığı inanılmaz derecede artmıştı ve ateşe atılan demirden çıkanlara benzeyen dumanlar döne döne

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yükseliyordu. Hava karardığında rüzgâr tamamen kesildi ve ortama sessizlik hâkim oldu. Kasarada yanan mumun alevi titremiyor, baş ve işaret parmakları arasında tutulan uzun bir saç kılı devinimsiz duruyordu. Kaptan tehlikeli bir durum olmadığını düşünse de, kıyıya doğru sürüklenmeye başladığımız için yelkenlerin sarılmasını ve demir atılmasını emretti. Bekçi bırakılmadı, çoğu Malayalı olan tayfa güverteye boylu boyunca uzandı. Kötücül hislerle dolmuş bir halde alt kata indim. Boğucu Samyeli'nin yaklaşmakta olduğu ortadaydı. Kaptana kuşkularımdan bahsettiğimde, beni umursamadı; dahası karşılık bile vermeden yanımdan ayrıldı. Ruhum daraldıkça daraldı ve uyuyamadım, bu yüzden gece yarısına doğru güverteye döndüm. Ayağımı son basamağa attığım an süratle dönen değirmenlerin çıkardığı sesi andıran dehşetengiz bir uğultuyla irkildim ve ne olup bittiğini anlayamadan geminin şiddetle sallandığını hissettim. Devasa bir dalga yüzünden gemimiz ters dönecek gibi oldu, dalga pruvadan kıç kısmına kadar tüm güverteyi etkisi altına aldı.

Dalganın şiddeti yüzünden alabora olmaktan kurtulduğumuzu sanıyorum. Su dolu olmasına rağmen düşen direkleri sayesinde gemi kısa süre içinde su üstüne çıktı; fırtınanın baskısıyla bir süre daha sallansa da çok geçmeden doğrulmayı başardı.

Mucize eseri ölümden kurtulduğumun farkındayım. Şiddetle çarpan suyun yol açtığı sersemlikten kurtulduğumda dümen bodoslaması ile yelpazesi arasında sıkışmış bir haldeydim. Güçlükle doğruldum; başım fırıl fırıl döndüğünden köpüren dalgaları gördüğümde kayalıklara çarptığımızı düşündüm; dipsiz girdaplar ve köpüren dalgalar mübalağa severleri bile korkutacak nitelikteydi. Derken, limanda son dakika gemiye yetişen ihtiyar İsveçlinin sesini işittim. Olabil-

diğince yüksek bir sesle bağırdım, güçlükle de olsa geminin kıç tarafında durduğum yere ulaştı. Kısa süre içinde kazadan yalnız ikimizin kurtulduğunu fark ettik. İkimizin dışında gemide ne bir insan ne de bir eşya kalmıştı; kaptanla yardımcıları da büyük olasılıkla uykudayken boğulmuştu, çünkü kamaralar suyla doluydu. Tek başımıza gemiyi güvenilir bir yere çekmeyi başaramazdık; üstelik umudumuzu kaybettiğimizden olsa gerek ne yapacağımızı bilemez durumdaydık. Fırtına sırasında halatımız sicim misali koptuğundan alabora olmaktan kurtulmuştuk. Rüzgârın etkisiyle sürüklenmeye devam ediyor, biriken sulara karşı direnemiyorduk. Geminin kıç tarafı paramparçaydı, her yandan zarara uğramıştık; yine de pompaların işlevini yitirmediğini ve denge ağırlıklarının yerli yerinde olduğunu gördüğümüzde sevinçten havalara uçtuk. Fırtınanın şiddeti azalmıştı, bu sebeple kaygılanmayı bırakmıştık; ama havanın tamamen dinginleşmesinin de sonumuzu getireceğini biliyorduk. Kısa süre içinde kaygılarımızın karşılık bulması mümkün görünmüyordu. Baş taraftaki kasarada tesadüfen bulduğumuz esmer palmiye şekerini yiyerek geçirdiğimiz beş gün beş gece boyunca birbirini takip eden fırtınalar eşliğinde yol almaya devam ettik; bunlar ilki kadar olmasa da tanık olduğum en şiddetli fırtınalardı. İlk dört gün güney-güneydoğu yönünde sürüklendik. Yeni Hollanda (Avustralya) sahili boyunca ilerlediğimizi sanıyorum. Beşinci gün rüzgâr kuzeyden soğuk esmeye başladı. Güneş parıldamıyordu ve belirgin değildi; ufuktan fazla yükselmiyordu. Bulut görünmüyordu, ama giderek hızlanan rüzgâr kesintili de olsa hiddetle esmeyi sürdürdü. Öğlen olmasına rağmen güneş kendini hissettirmiyordu. Tamamen ışıktan yoksundu; ışınları birbirini itiyormuşçasına karaltıların arasından belli belirsiz seçiliyordu. Kabaran denizde batmadan

önce akıl almaz bir güç tarafından söndürülmüşçesine gözden kayboldu. Dipsiz okyanusa gömülen gümüşi bir hale gibi göründü gözümüze.

Altıncı güne ulaşmayı nafile bekledik, o güne ben henüz ulaşamadım, İsveçlinin ise böyle bir şansı kalmadı. Çünkü öyle feci bir karanlığa hapsolduk ki yirmi adım ilerimizi göremez olduk. Denizin fosforlu ışığını bile göremeden ebedi geceye hapsolduk. Şiddetli fırtına esmeye devam etse de, bizi kuşatan köpükler kaybolup gitmişti. Etrafımız korkuyla, yoğun karanlıkla, abanoz karası bir çölle sarılmıştı. İhtiyar İsveçli batıl itikatlarına yenik düşmeye başladı, ben de şaşkınlıktan lal oldum. Faydasız olduğunu kanıksadığımızda gemiyle ilgilenmeyi bıraktık, kendimizi kıç direğine sıkıca bağlayıp ıstırap içinde uçsuz bucaksız okyanusu seyre koyulduk. Zamanı ve konumumuzu kestiremiyorduk. Ama daha önce hiçbir denizcinin başaramadığını başarmış, epeyce güneye inmiştik; bu yüzden buzullarla neden karşılaşmadığımızı anlayamıyorduk. Elbette ölümün yanı başımızda olduğunun bilincindeydik, zira dev dalgalar bize çarpıp duruyordu. Dalgaların yüksekliğini anlatmaya hiçbir imgelem yetmez, ama mucize eseri denizin dibini boylamadık. Yoldaşım yükümüzün hafif olmasını ve nitelikli bir gemide bulunmamızı ısrarla iyiye yorsa da, biliyorduk ki umut bile umutsuzluğa kapılmıştı ve her şiddetli dalga bir saatten fazla vaktimizin kalmadığını fısıldıyor gibiydi. Kimi zaman albatrosların bile erişemeyeceği yükseklikte havadan yoksun kalıyor, kimi zaman da rüzgârın dinmesiyle birlikte Kraken'in[36] uykusunu bozmayan su dolu bir cehenneme hızla düştüğümüzden başımız fırıl fırıl dönüyordu.

36 İskandinav kökenli efsanevi deniz canavarı. Efsanelere göre bir ada kadar büyük, bir gemiyi direk tepesine kadar uzanan kollarıyla devirebilecek kadar güçlü deniz yaratığı. Yüzen ada olarak da bilinir. Dev bir mürekkepbalığıdır.

Bu düşüşlerimizden birinde, kader arkadaşımın attığı tiz çığlık gecenin sessizliğini bozdu. "Bak! Bak! Yüce Tanrım! Baksana!" diye bağırdı. O konuşurken, dibinde bulunduğumuz derin girdabın kenarlarından akan ve güvertemizi az da olsa aydınlatan bungun, kızılımsı ışığı gördüm. Başımı kaldırdığımda gördüğüm şey yüzünden resmen taş kesildim. Girdabın tepesinde, tam üstümüzde neredeyse dört bin tonluk devasa bir gemi duruyordu. Boyunun yüz misli yükseklikte dev bir dalganın üstünde durmasına rağmen savaş gemilerinden ya da Doğu Hint ticaret gemilerinden çok daha büyük görünüyordu. Siyah, devasa gövdesi aşina olduğumuz oymalardan yoksundu. Açık lombarlarından sarkan toplar fener ışıkları gibi sallanıyor, parıldıyordu. İşin aslı dikkatimizi çeken en önemli niteliği, böylesi bir fırtınada yelkenleri fora edip ilerleyebilmesiydi. Korkunç girdaptan uzaklaşırken onu ilk gördüğümüzde, önce pruvası dikkatimizi çekmişti. Yine de bir an duraksadıktan sonra sallanmaya başladı ve akıl almaz bir hızla zirveden düşüp dibi boyladı.

O an nasıl serinkanlı davranmayı başardığımı bilemiyorum. Yalpalayarak geriledim ve ölümü beklemeye karar verdim. Gemimiz artık direnemiyor, batıyordu. Düşen büyük gemi bizimkinin su altında kalan kısmına sertçe çarptığı anda, doğal olarak süratle geminin arma kısmına fırladım.

Ben düşerken gemi yukarı doğru fırladı, böylesi bir keşmekeşte tayfaların beni fark etmemesi olağandı. Gizlice açık ambar kapağından süzülüp içeride saklandım. Bunu neden yaptığımı bilmiyorum. Belki de denizcilerin imgelemimde oluşturduğu belirsiz garabetti sebebi. Derinlemesine inceleyemediğim insanlar kuşkulu, kaygılı ve güvensiz hissetmeme yol açmıştı. Bu sebeple iyi saklanmam gerektiğine karar verdim. Depolama alanındaki bölmelerden bul-

duğum tahta parçalarını kullanarak kendime gizli bir köşe hazırladım.

Hazırlığımı yeni tamamlamıştım ki işittiğim ayak sesleri sebebiyle hemen gizlendim. Gizlendiğim yerin önünden ürkek ve kararsız adımlarla biri geçti. Yüzünü net göremedim ama genel görünümünü inceleyebildim. Oldukça yaşlı ve yorgun görünüyordu. Yılların ağırlığıyla dizleri bükülüyor, bedeni tir tir titriyordu. Bilmediğim bir lisanda usul usul konuştu ve tuhaf aletlerle eski haritaların bulunduğu bir köşede bir şeyler arandı durdu. Tavırları, ihtiyarlığın verdiği asabiyetle ilahi heybetin karışımıydı. Güverteye çıktıktan sonra bir daha onu görmedim.

Geçmişten alınan derslerin yetersizliğini kanıtlayan, geleceğin anahtarını da içinde barındırmayan çözümsüz ve dahası belirsiz bir his ruhumu sardı. Benimki gibi mizaca sahip bir insan için bu gerçek bir ıstırap. Hislerim söz konusuysa asla iflah olmayacağımı biliyorum. Yepyeni bir kaynağa sahip olan bu hislerin belirgin olması şaşırtıcı olurdu. Nitekim ruhum bambaşka bir anlam, yeni bir varlık edindi.

Bu korkutucu geminin güvertesine fırladığım andan bu yana epeyce zaman geçti ve galiba yazgımın ışınları odak noktasında buluşuyor. Anlaşılmaz insanlar! Anlamlandıramadığım hülyalara dalmış bir halde beni fark etmeden önümden geçip gidiyorlar. Beni görmediklerine göre gizlenmemin bir anlamı yok. Az önce ikinci kaptanın önünden geçtim ve bunları yazmak için kullandığım kalemle kâğıdı almak için kaptanın kamarasına girdim. Fırsat buldukça yazmayı sürdüreceğim. Dürüst olmam gerekirse yazdıklarımı yeryüzüne ulaştırmam imkânsız, biliyorum, ama bu girişimimden katiyen vazgeçmeyeceğim. Yazdıklarımı içine koyacağım şişeyi denize fırlatacağım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Üzerinde düşünme imkânı bulduğum bir olay yaşadım. Bütün bunların sebebi idare edilemeyen yazgı mı acaba? Güverteye çıkmış, çarmıh basamağındaki yelken bezi yığınının üstüne gizlice uzanmıştım. Tuhaflıklarla dolu kaderim üzerine düşünürken dalgınlıkla elimdeki katran fırçasını düzgünce istiflenmiş cunda yelkenine sürdüm. Şu an açılmış olan cunda yelkeninde fırça darbelerimin oluşturduğu bir kelime dikkat çekiyor: KEŞİF.

Kısa süre içinde gemiyi iyice inceledim. Sayısız silaha sahip olsa da, savaş gemisi değildi. Arma levhası, yapısı, genel teçhizatı bir savaş gemisi olmadığını kanıtlıyor. Ne olmadığını söylemek kolay ama ne yazık ki ne olduğunu söylemek epey güç... Yine de modelini, eşsiz gönderini ve direklerini, muazzam yelkenlerini, devasa gövdesini, basit pruvasını ve eski moda kıçını incelediğim her an bunların aşinalık hissettiğim şeyler olduğu fikri zihnimde parıldıyor ve bu düşünceler hep belirsiz hatıralarla dolu mesellerden süzülüp yüzyıllar öncesinin inanılmaz hadiselerini akla getiriyor.

Geminin payandalarına bakıyorum. Bilmediğim bir ağaçtan yapılmış. Garip bir özelliği, bu türden ahşabın gemilerde kullanılmasının yanlış olduğunu düşündürüyor. Eskimenin ve zaman içinde kurtların kemirmesiyle ortaya çıkanların ötesinde haddinden fazla gözenekli oluşundan söz ediyorum. İnce eleyip sık dokuduğumu düşüneceksiniz ama İspanyol meşesi yapay yollarla şişirilebilseydi, bu ağacın gövdesiyle benzer özelliklere sahip olurdu.

Az önceki cümleyi tekrar okuduğumda Hollandalı ihtiyar bir denizcinin sözlerini anımsadım. Konuşmalarına karşı temkinli davranmak gerekse de, yineleyip durduğu bir lafı vardı: "Gemicilerin gövdesi gibi gemileri büyüten denizlerin varlığı gerçekse, bu da o kadar gerçek."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bir saat önce cesaretimi toplayıp tayfaların arasına karıştım. Benimle ilgilenmediler, hatta beni görmediler. Gemide rastladığım ilk denizci gibi bunlar da yılların yorgunluğunu bedenlerinde taşıyordu. Dizleri titrek, omuzları çökük, derileri sarkık olan bu adamların sesleri kısık çıkıyor, gözleri akıntıdan ötürü ışıldıyor, bembeyaz saçları rüzgârda dağılıyordu. Güvertenin orta yerinde artık kullanılmayan, eski moda gemici aletleri duruyordu.

Cunda yelkenini açtıklarını daha önce söylemiştim. Yelkenin açılmasıyla hız alan gemi güneye doğru süratle ilerlerken, grandi ve pruva direklerinin gönderleri imgeleminizde çizebileceğiniz en dehşet verici su cehennemine vuracak biçimde sallanıyordu. Tayfalar bu sallantıdan rahatsız olmuşa benzemiyorlardı ama ben ayakta duramadığım için alt kata döndüm. Geminin alabora olmaması mucize gibi bir şeydi. Girdabın dibini boylamadan sonsuzluğun kıyısında öylece kaldığımız ortada. O güne dek gördüğüm dalgaların on misli büyüklerine karşı suya dalıp çıkan bir martı edasıyla ilerliyoruz; devasa dalgalar öldürmeyen tehditkâr iblisler misali durmadan yükseliyor. Şansımın hep yaver gitmesini doğal bir nedenle ilişkilendiriyorum. Geminin güçlü bir akıntının ya da hiddetli bir ters dip akıntısının etki alanına girdiğini düşünüyorum.

Kaptanın kamarasına gittim, ama tahmin ettiğim gibi beni fark etmedi. Titiz olamayan bir gözlemciye göre anormal sayılmasa da, içinde korku da barındıran tuhaf bir hayranlık duydum ona. Benim boyumdaydı, bir metre yetmiş santimden biraz fazlaydı. Dikkate değer bir tarafı olmamasına ve güçlü görünmemesine karşın iri yarı görünüyordu. Aşırı ileri yaşını ele veren ve hayranlık ile şaşkınlık uyandıran yüzündeki eşsiz izler, adlandıramadığım hislere kapılmama yol

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

açtı. Fazla kırışmamış olsa da, alnı geçen senelerin izlerini taşıyordu. Ağaran saçları tarihin delili, delip geçen gözleri geleceği gören kâhinler gibiydi. Kamarasının zemini tuhaf, demirden kancalı, büyük kitap yapraklarıyla, paslanmış aletlerle, eski haritalarla kaplıydı. Başı elleri arasında, ateş gibi parlayan gözleriyle bir kralın imzaladığı fermanı dikkatle okuyordu. Gemide rastladığım denizcinin dilinde bir şeyler mırıldandı; yanımda olmasına rağmen sesi uzaklardan geliyor gibiydi.

Gemi ve içindeki her şey yaşlanmış. Tayfalar asırlar öncesinin hayaletleri gibi ortalıkta salınıp arzu ve sıkıntı dolu gözlerle etrafa bakınıyorlar; kadim zamanlara tutkun olmama, Balbec'in, Tadmor'un ve Persepolis'in yıkık sütunlarında ruhumu viraneye çevirene dek ıslanmama rağmen tayfaların ellerinin gölgeleri üstüme her düştüğünde kalbimde garip hisler doğuyor.

Etrafı incelediğimde ilk başta neden korktuğumu anlayamadım. Başlangıçtaki fırtına beni korkuttuysa bile, şu an şahit olduğum kasırga ve hortumun sonlandıramadığı rüzgârla deniz arasında geçen çatışmada esas dehşeti yaşamıyor muydum? Gemi ebedi bir karanlığın ve köpüksüz suların kuşatması altında; ama her iki tarafımızda da bir görünüp bir kaybolan yüksek buz dağları var.

Geminin bir akıntıya kapıldığına inandığımı söylemiştim, haklı çıktım. Tabii dalgaların buzulların arasından uluyarak, haykırışlar eşliğinde çağlayandan dökülürmüşçesine süratle güneye doğru akmasına akıntı denebilirse.

İçimdeki korkuyu tarif etmem olanaksız ama bu dehşetengiz bölgenin esrar perdesini aralama merakım umutsuzluğumu bertaraf ederek, beni ölümün en vahim türüne bile razı ediyor. Başkalarıyla paylaşamayacağımız halde bizi he-

yecanlandıran, ölüm adındaki bu gizeme dörtnala koşuyoruz. Belki de akıntıya kapılıp Güney Kutbu'na gidiyoruz. Çılgınca görünse de, ihtimaller dahilinde bu da var.

Mürettebat huzursuz ve çekingen bir edayla güvertede dolaşıyor; ama yüzlerinden umutsuzluktan kaynaklanan duyarsızlık değil, umuttan doğan belirgin bir heyecan okunuyor.

Rüzgâr pupa tarafından esmeye devam ettiği ve yelkenler açık ilerlediğimiz için gemi bazen su üstüne çıkıyor. Ah, ne korkunç! İki yanda beliren, karanlık girdabın aynı merkezli çemberlerini kuşatan dik buzulların arasında fırıl fırıl dönüyoruz. Alın yazımı düşünecek kadar vaktim yok; çemberler süratle daralıyor, girdabın içine düştüğümüz an deniz ve fırtınanın kükreyişleri, gürleyişleri ve böğürmeleri eşliğinde çılgınca sallanıyor ve –aman Tanrım!– dibi boyluyoruz![37]

37 *Şişede Bulunan Mesaj* ilk kez 1831 yılında yayımlandı. Okyanusun dört farklı kanalı sayesinde kuzey kutbundaki çukurun doldurulup suyun dünyanın merkezine ilerlediğini kanıtlayan Mercator haritalarından bihaberdim. Kuzey kutbu bahsi geçen haritalarda aşırı yüksek, simsiyah bir kaya parçası olarak betimlenmiştir. –Poe.

BELONGS TO KAOS TEAM

RANDEVU

Beni orada bekle! O derin vadide
Elbet buluşacağım seninle.
(Chichester Piskoposu Henry King'in
karısının ölümünün ardından yazdığı ağıt)

Kendi hayal gücünün pırıltısıyla şaşkına dönüp gençliğinin alevleri arasına düşen bahtsız ve esrarengiz insan! Hayalimde seni görüyorum! Yeniden beliriyor gözlerimin önünde suretin! – Fakat soğuk vadide, gölgeler arasında değil –olman *gerektiği* gibi– Palladio tarzı saraylarındaki devasa pencerelerden sessiz sulara hüzünle bakan denizler cennetinin sevilen yıldızı, o puslu hayaller kentinde, senin Venedik'inde, günlerini parıltılar içinde geçirirken. Evet! Yineliyorum, olman *gerektiği* gibi. Bu dünyadan başka dünyalar, çoğunluğun dışında kalan düşünceler, bilgenin yorumlarından ayrı yorumlar da var kuşkusuz. O halde kim sorgulayacak seni? Vaktini hayaller kurarak tüketmenden dolayı kim suçlayacak seni ya da bitimsiz enerjinin taşkınları sayılabilecek uğraşlarını kim hayatın boşa harcanması olarak görüp seni kınayacak?

Hakkında konuştuğum kişiyle üçüncü ya da dördüncü kez Venedik'te Ponte di Sospiri[38] isimli kemerin altında buluş-

38 Venedik'te Dükler Sarayı'nı hapishaneye bağlayan köprü, İç Çekişler Köprüsü, adını köprüyü geçen mahkûmların çıkardığı hüzünlü seslerden almıştır.

BELONGS TO KAOS TEAM

tum. Buluşmamızın ayrıntılarını tam olarak hatırlamıyorum. Ancak yine de –nasıl unutabilirim ki?– kapkaranlık geceyi, Ponte di Sospiri'yi, kadın güzelliğini ve dar kanal boyunca salınan Aşk Ruhu'nu gayet iyi anımsıyorum.

Gece sıra dışı bir kasveti barındırıyordu içinde. Piazza'daki büyük saat, İtalyan akşamının beşini duyurduğunda Çan Kulesi Meydanı dingin ve tenhaydı; eski Dük Sarayı'ndaki ışıklar art arda sönüyordu. Piazetta'dan evime dönüyordum. Fakat gondolum San Marco Kanalı'nın girişine yaklaşırken iç kısımlardan gelen vahşi, isterik, uzun bir kadın çığlığı gecenin sükûnetini bozdu. Sesten irkilip ayağa fırladığımda gondolcunun küreği elinden kaydı; karanlık sularda gözden kaybolan küreği bulma imkânımız olmadığından büyük kanaldan küçük olana doğru kendimizi bıraktık. Dük Sarayı'nın pencerelerinde ve merdivenlerinde ansızın yanan bin kadar meşale zifiri karanlık geceyi kurşuni ve olağanüstü bir güne dönüştürürken biz de kara tüylü, dev bir akbaba misali Ponte di Sospiri'ye doğru usulca sürüklendik.

Annesinin kolları arasından kayan bir çocuk, yüksek binanın üst kat penceresinden derin ve karanlık sulara düşmüştü. Dingin sular kurbanını usulca içine çekivermişti; görünen tek gondol benimki olsa da, pek çok cesur yüzücü çoktan suya atlamış, nafile suyun yüzeyini araştırmaktaydı, lakin aradıkları hazine yalnız dipte bulunabilirdi. Sarayın girişindeki siyah mermerden geniş kaldırım taşlarının üzerinde, birkaç basamak yukarıda, o an görenlerin bir daha asla unutamayacağı biri duruyordu. Bu kişi Marchesa Aphrodite idi –Venediklilerin gözbebeği, kentin en neşeli, en güzel kadını ama aynı zamanda ihtiyar dalavereci Mentoni'nin genç karısı ve şu an bulanık suların derinliklerinde, annesinin tatlı

okşayışlarını acıyla düşünen ve annesine seslenmeye çabalarken minik yaşamını tüketen o güzel çocuğun, ilk ve tek çocuğunun annesi.

Yalnızdı. Ufak, çıplak ve gümüşi ayakları üstünde durduğu mermerin kara aynasında parlıyordu. Balo için yaptırılmış ve henüz tam dağılmamış saçları, klasik bir güzelliğe sahip başının çevresinde taze bir sümbülünkini andıran buklelerle bir elmas sağanağı arasında toplanmıştı. Kibar bedenini yalnızca kar beyazı, incecik, tülümsü bir elbise örtüyor gibiydi; fakat yaz ortasına rastlayan bu gece yarısının havası sıcak, ağır ve bungun olduğundan heykele benzeyen o bedenin hiçbir devinimi Niobe'nin[39] üstündeki ağır mermer misali sarkan buğumsu giysinin kıvrımlarını bile canlandırmıyordu. Tuhaf ama parıldayan iri gözleri, en büyük umudunun gömüldüğü suların dibindeki mezara değil, bambaşka bir yöne bakmaktaydı! Eski Cumhuriyet Hapishanesi, Venedik'in en görkemli binasıdır ama biricik çocuğu boğulurken bu kadın nasıl oluyordu da gözünü kırpmadan oraya bakıyordu? Gözünü diktiği o karanlık nokta yatak odasına ait pencerenin tam karşısındaydı; bu binanın gölgelerinde, mimarisinde, sarmaşıklarla bezenmiş görkemli pervazlarında Marchesa di Montini'nin daha evvel bin kez bakıp da görmediği ne olabilirdi? Saçma! Böyle anlarda gözün kırık bir ayna misali kederin imgesini büyüttüğünü, burnunun dibinde olduğu halde onu uzaklarda aradığını kim anımsamaz ki?

Marchesa'nın birkaç basamak yukarısında, bent girişinin kemerleri altında, frakının içinde, bir satiri andıran Mentoni duruyordu. Bazen gitarını tıngırdatıyor, bazen de çocuğunun bulunması için emirler yağdırırken ölüme karşı tepkisiz görü-

39 Bütün çocuklarının öldürülmesi üzerine acılarının dinmesi için Zeus'un taşa çevirdiği Tebai kraliçesi.

nüyordu. Aptallaşmış ve korkudan donakalmıştım, çığlığı ilk duyduğum andan itibaren kaskatı kesilmiştim, tekrar kımıldayacak gücü kendimde bulamıyordum. Betim benzim atmış bir halde, hissizleşmiş uzuvlarımla aralarından o cenaze gondoluyla geçerken heyecanlı kalabalık beni meymenetsiz bir hayalet sanmıştır.

Bütün çabalar boşa çıktı. Aramaya katılanların en hevesli-leri gayretlerini azaltıyor, umutsuzluğa teslim oluyordu. Çocuk için pek ümit yok gibiydi; (anne için belki biraz vardı) fakat tam o esnada Eski Cumhuriyet Hapishanesi'nin bir bölümünü oluşturan ve Marchesa'nın karşısına düştüğünü daha önce belirttiğim karanlık noktadan pelerinli biri aydınlığa çıkıp baş döndürücü yüksekliğin hemen kıyısında bir an duraksadıktan sonra balıklama suya atladı. Kısa bir süre sonra ise hâlâ yaşayan, nefes alıp veren çocukla birlikte mermer kaldırımın üzerinde, Marchesa'nın yanı başında duruyordu; suyu çektiği için ağırlaşmış olan pelerini çözülüp ayaklarının dibine düştüğünde, şaşkınlıkla bakan seyirciler o dönem Avrupa'nın büyük bir kesiminde ünlenen zarif bir delikanlıyı gördüler.

Kurtarıcı hiç konuşmadı. Ama Marchesa! Şimdi çocuğunu alıp bağrına basacak, minik bedenini sımsıkı sarıp onu sevgiye boğacak! Heyhat! Yabancıdan onu başkasının kolları alıyor, onu başkasının kolları sessizce saraya götürüyor! Ya Marchesa? Dudakları, güzelim dudakları titriyor, Pliny'nin kenger otu yaprakları gibi "yumuşak ve neredeyse sıvı" olan gözlerinde yaşlar birikiyor. Evet! O gözlerde yaşlar birikiyor ve bakın işte, kadın baştan ayağa titreyip canlanıyor! O mermer çehrenin solukluğuna, mermer göğüslerin dolgunluğuna, mermer ayakların saflığına birdenbire zapt edilemez bir kızıllık yürüyor ve zarif bedeni Napoli'nin hafif esintisinde

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

salınan, çayırlardaki parlak, gümüşi zambaklar gibi usul usul titriyor.

Bu kadın neden utanmalı ki? Bunun cevabı yok –bir anne yüreğinin gayretli telaşı ve korkusuyla özel odasından ayrılırken minik ayaklarına terliklerini giymeyi, Venedikli sırtını da örtmeyi unutmuş olması dışında bu denli utanmasının, yabanıl gözlerindeki yakarışın, o hissettiği sıra dışı heyecanın, Mentoni hızla saraya giderken kazara yabancının eli üzerine düşen titreyen elinin böylesi çırpınmalarla bastırılmasının nedeni ne olabilirdi? Veda ederken kadının telaşla söylediği o manasız sözlerin usulca dile getirilmesinin nedeni neydi? "Sen kazandın," demişti kadın veya suyun sesi beni yanıltmıştı: "Sen kazandın, gün doğduktan bir saat sonra buluşacağız, öyle olsun!"

Hengâme dinmiş, sarayın ışıkları sönmüştü ve tanıdığım yabancı, kaldırım taşlarının üstünde yalnız başına bekliyordu. Akıl almaz bir heyecanla titriyor, gondol arıyordu. Hiç değilse onu gondoluma davet etmeliydim, nazik teklifimi kabul etti. Kanal girişinden bir kürek temin edip onun evine doğru ilerledik, yolda iyice kendini toparlayan adam tanışıklığımızdan içtenlikle söz etti.

Bazı konularda ince eleyip sık dokumayı severim. Yabancı –izin verin onu böyle çağırmayı sürdüreyim, nitekim herkes için bir yabancıydı– bu konulardan biriydi. Boyu ortalamanın altındaydı ama tutkulu anlarında sanki boyu uzuyordu. Zarif, simetrik gövdesi acil durumlarda çaba göstermeden sergilediği azametli gücünden ziyade Ponte di Sospiri'de sergilediği acil eylem hazırlığını anımsatıyordu. Bir ilahın ağzı ve çenesiyle, gölgeleri eladan yoğun ve parlak bir siyaha kadar değişen iri, yuvarlak, hiddetli gözleriyle, altında kimi zaman fildişi parlaklığında geniş bir alnın

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ışıldadığı gür, kıvırcık, siyah saçlarıyla İmparator Commodus'un[40] mermer büstlerinden başka bir yerde görmediğim kadar muntazam bir görünüşe sahipti. Yine de siması bütün insanların hayatlarının bir döneminde görüp sonra tekrar görmediği simalardandı. İnsanın hafızasına kazınacak özel, kesin bir ifadesi yoktu; görülüp –belirsiz bir anımsama hissini uyandıran bir unutuşla– ansızın unutulan bir yüzdü. Aniden ortaya çıkan bir tutku bu yüzün aynasında yansıyor ancak tutku kaybolur kaybolmaz aynada o histen eser kalmıyordu.

Maceralı gecenin sonunda vedalaşırken, ertesi gün çok erken bir saatte kendisini ziyaret etmemi istedi. Bu sebeple gün doğduktan hemen sonra Rialto Köprüsü yakınlarında, Büyük Kanal'ın sularının yanı başında kasvetli ama büyüleyici bir görüntüye sahip yapılardan biri olan Palazzo'suna gittim. Geniş, dolambaçlı, mozaikli bir merdivenden çıkarılıp açık kapısından taşan baş döndürücü güzelliğiyle gözlerimi kör eden bir odaya götürüldüm.

Ahbabımın zengin olduğunu biliyordum. Servetiyle ilgili söylentilerin abartılı olduğunu da kimi zaman dile getirdim. Fakat etrafıma bakınırken herhangi bir Avrupalının maddi gücünün çevremde parıldayan, bu sıra dışı ihtişamı karşılayabileceğine inanamıyordum.

Dediğim gibi, güneş doğmuş olsa da oda parlak bir ışıkla aydınlatılmıştı. Bundan ve ahbabımın bitkin yüz ifadesinden önceki gece hiç uyumadığını anladım. Odanın mimarisinin ve süslemelerinin amacı belli ki insanın başını döndürmek ve göreni hayrete düşürmekti. Teknik olarak *uyum* denen şey yahut ulusal özellikler dekorasyonda pek de önemsen-

40 Lucius Aeliius Aurelius Commodus (161–192) Kendini Roma Herkül'ü olarak gören imparator.

memişti. Bir nesneden diğerine geçişte insanın gözü hiçbir şeye takılmıyordu –ne Yunan ressamların grotesk eserlerine ne İtalya'nın en şaşaalı döneminden kalma heykellere ne de eğitimsiz Mısırlı sanatçıların devasa oymalarına. Odanın her tarafında görülen gösterişli perdeler kaynağı belirsiz, hafif, hüzünlü bir müziğin ritmiyle titriyordu. Tuhaf, sarmal tütsülüklerden yükselen karmaşık ve birbiriyle bağdaşmayan hoş kokular, zümrüt yeşili ve menekşe rengi titreşen alevlerle birlikte duyuları allak bullak ediyordu. Henüz doğan güneşin ışınları, her biri hafifçe kırmızıya boyanmış tek camlı pencerelerden içeriye doluyordu. Kornişlerinden erimiş gümüş çavlanlar gibi akan perdelerden etrafa binlerce akisle yansıyan doğal ışık, sonunda yapay ışıkla uyumlu bir biçimde karışıyor, kızıl, altuni renkli bir halının üzerinde öbekler halinde bütünleşiyordu.

Odaya girdiğimde kendini bir kanepeye attı, bana da bir koltuğu gösterip oturmamı işaret ederek "Ha! Ha! Ha! - Ha! Ha! Ha!" diye güldü ev sahibi. Bu tuhaf karşılamayı görgü kurallarına aykırı bulduğumu fark ederek "Görüyorum ki, evim sizi şaşkına çevirdi; heykellerim, resimlerim, mimari ve iç döşemedeki özgün düşüncem sizi sarhoş etti, değil mi? Ama bağışlayın beni lütfen (ses tonunu içtenlik bürüdü), yakışıksız kahkahamı bağışlayın. Öyle şaşkın görünüyordunuz ki. Ayrıca bazı şeyler öyle komiktir ki, insan ya gülmeli yahut ölmelidir. Gülmekten ölmek ölümlerin en şanlısı olsa gerek! Kusursuz insan Sör Thomas More gülmekten öldü, anımsarsınız. Ravisius Textus'un *Saçmalıklar*'ında da aynı şansa sahip olan insanların uzun bir listesi vardır. Düşünceli bir tavırla "Sparta'da (şimdiki Palaeochori'de), hisarın batısında, yıkıntıların arasında bir tür kaide vardır ve üzerindeki ΛΑΣΜ yazısı halen okunabilmektedir. Kuşkusuz

ΓΕΛΑΣΜΑ'nın[41] bir kısmı bu. Sparta'da binlerce tanrıya adanmış tapınak ve mabet bulunmaktaydı. Yalnızca Kahkaha Sunağı'nın ayakta kalmış olması ne tuhaf!" Ses tonunu ve üslubunu belirgin biçimde değiştirerek "Ama şu anda sizinle eğlenemem. Şaşırmanız çok normal. Avrupa, benim krallara layık bu küçük, özel odam gibi bir şey üretemez. Diğer odalar katiyen buraya benzemez, onlar alelade modanın abartılı versiyonlarıdır sadece. Bu, modadan çok daha iyi, değil mi? Buna ancak babalarından kalma mirası tüketerek sahip olabilecek kimselerin sırf burayı görerek hiddetlenmesine yeter de artar bile. Ama bu tip bir saygısızlığa karşı tedbirimi aldım. Döşendiği günden bu yana benimle uşağımın dışında, bu gizemli odanın ihtişamına kapılmasına izin verilen tek kişi sizsiniz!"

Başımı eğerek karşılık verebildim, çünkü bu ihtişamın, hoş rayihanın ve müziğin ahbabımın beklenmedik konuşma tarzıyla birleşmesi beni iltifat etmekten alıkoyuyordu.

Kalkıp koluma girerek "Burada Yunanlardan Cimabuelilere ve onlardan günümüze pek çok ressamın tablosu var. Gördüğünüz gibi, çoğu belirgin bir sanat anlayışına bağlı kalınmadan seçildi. Yine de hepsi bu tip bir odaya uygun resimler. Burada tanınmamış büyük sanatçıların başyapıtları da var, burada akademilerin sükûnete ve bana terk ettiği insanların yarım kalmış taslakları da var." Ansızın bana dönüp "Bu Madonna della Pieta hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Guido'nun!" dedim heyecanla, çünkü resmin sıra dışı güzelliğini dikkatle incelemekteydim. "Guido'nun! Bunu nasıl edindiniz? Kuşkusuz Venüs heykel için ne ise, bu da resim için odur."

41 (Yun.) Kahkaha, gülüş.

Düşünceli bir üslupla "Venüs mü? Güzel Venüs, Medici'nin Venüs'ü mü? Ufak kafalı, altın saçlı Venüs mü? Sol kolun bir kısmı ve sağ kolun tamamı (burada sesini iyice azalttı) restore edilmiş ve kanımca yapmacıklığının özü sağ kolunun edasında yatıyor. Canova'yı verin bana! Apollon'u da! Kuşkusuz, Apollon'un kendisi de bir kopya, palavracı Apollon ilhamını görmeyen kör bir ahmağım ben! Antinous'u –acıyın bana lütfen– Antinous'u tercih ederim. Heykeltıraşın heykelinin mermer bloğunun içinde bulunduğunu söyleyen Sokrates değil miydi? Öyleyse Michelangelo'nun dizeleri katiyen özgün değil:

Non ha l'ottimo artista alcun concetto
Che un marmo solo in se non circonscriva.[42]

Gerçek bir beyefendiyle pespaye birinin tavırları arasında, önce ne olduğunu hemen anlayamasak da, her zaman varlığını gözettiğimiz bir fark olduğu belirtilmiştir veya belirtilmelidir. Bu düşüncenin ahbabımın mizacına uyduğunu kabul etsem de o maceralı sabahın onun ahlak yapısına ve karakterine daha uygun olduğunu hissettim. Onu tüm insanlardan ayıran garip ruh halini de en iyi biçimde, Persepolis'in tapınaklarındaki maskların gözlerinden kıvrıla kıvrıla çıkan yılanlar gibi keyifli anların içine sızan, şen şakrak zamanlarında yoğunlaşan daimi bir düşünme *alışkanlığı* olarak tanımlayabilirim. Gelgelelim önemsiz konular hakkında ciddiyet ve laubalilik karışımı bir tonda konuşmasını, kelimelerinden sezilen kaygıyı, endişeli halini, bana her daim anlaşılmaz gelen huzursuzluğunu ve heyecanını görmezden gelemiyordum. Üstelik,

42 "En iyi sanatçı bile imgeleminde oluşturamaz / tek bir mermerin kendinde içermediğini."

sıklıkla başını unuttuğu bir cümlenin ortasında durup bir misafiri yahut kendi hayalinde var olan bir sesi bekler gibi davranıyordu.

Hayallere kapıldığı anlardan birinde, yanımdaki kanepenin üstünde duran, şair ve bilgin Politian'ın enfes trajedisi "*Orfeo*"nun (ki İtalyanca yazılmış ilk trajedidir) sayfasını çevirirken kurşun kalemle altı çizilmiş bir bölüme rastladım. Bu bölüm üçüncü perdenin sonlarında yer alıyordu, insanı fazlasıyla heyecanlandıran, hiçbir erkeğin yüreği hoplamadan, hiçbir kadının iç çekmeden okuyamayacağı bir bölümdü. Taze gözyaşları tüm sayfayı doldurmuştu, yanındaki boş kâğıtta aşağıdaki dizeler vardı; ahbabımın karakterine öyle aykırı bir tarzda yazılmıştı ki yazısını tanımakta bir hayli zorlandım.

Benim için her şeydin, aşkım,
Ruhumun özlediği -
Yeşil bir adaydın aşkım, denizde,
Bir mabet, bir çeşme.
Efsunlu meyvelerin ve çiçeklerin çelengi;
Bu çiçeklerin hepsi benimdi.

Ah, er geç bitecek berrak bir düş;
Ah, bulutlara karışıyor yükselen
Yıldızlı Umut!
Bir ses haykırıyor Gelecek'ten:
"İleri!" ama Geçmiş'in (o karanlık girdabın) üzerinde
Salınıyor ruhum,
Dilsiz, devinimsiz, dehşet içinde!
Ah, yazık ki söndü
Yaşam ışığım.

BELONGS TO KAOS TEAM

"Yeter - yeter - yeter,"
(Böyle diyor kutsal deniz
Kıyıdaki kumlara,)
Filiz vermez bir daha yıldırım düşmüş dal,
Bir daha yükselmez göğe kanadı yaralı kartal!

Şimdi zamanım esrimeyle geçiyor;
Geceleri düşlerimde,
Kara gözlerin,
Adımların ışıldıyor,
İlahi danslarla,
İtalyan nehrinin kıyısında.
Lanet olsun!
Seni kabaran dalgalar üzerinde
Aşktan soylu bir çağa ve suça,
Ve meşum bir yastığa götürdükleri zamana-
Aldılar seni benden
Ve gümüş söğüdün ağladığı puslu ülkemizden.[43]

Bu dizelerin –yazarının bu dili bildiğini sanmıyorum– İngilizce yazılmış olması beni pek de şaşırtmadı doğrusu. Başarılarından ve bunu gizlemekten nasıl da tuhaf bir haz aldığının farkında olduğumdan şaşırmadım; fakat tarihin yanına yazılan yer ismi beni epeyce şaşırttı. Önce Londra'da yazıldığı belirtilmiş, sonra da dikkatli bir gözden kaçırılamayacak biçimde üstü karalanmıştı. Dediğim gibi bu beni epeyce şaşırttı, çünkü ahbabımla ettiğim bir sohbette (evlenmeden önce Londra'da birkaç yıl yaşamış olan) Marchesa di Mentoni'yle tanışıp tanışmadığını sorduğumu hatırlıyorum ve hafızam beni yanıltmıyorsa Büyük Britanya'nın başkentinde hiç bulunmamıştı.

43 Poe'nun "To One in Paradise" adlı şiirinin farklı bir versiyonu.

Bahsettiğim kişinin yalnız doğumu değil, eğitimi açısından da bir İngiliz olduğunu pek çok kişiden işittiğimi (fakat bu garip söylentiye inanmadığımı da) belirtmek isterim.

Trajediyi fark etmiş olduğumdan bihaber "Hâlâ görmediğiniz bir tablo var," deyip bir örtüyü çekerek bana Marchesa Aphrodite'in tam boy bir portresini gösterdi.

İnsan sanatı onun insanüstü güzelliğini ancak bu kadar resmedebilirdi. Önceki gece Dük Sarayı'nın merdivenlerinde, önümde duran o ilahi varlık yeniden karşımdaydı. Ancak gülümseyişlerle parıldayan yüzünde kusursuz güzelliğin bütünleyicisi olan melankoli (anlaşılmaz bir anormallik) gizliydi. Sağ kolunu göğsünün üzerinde kıvırmıştı. Sol koluyla yerde duran, ilginç tasarımlı bir vazoya işaret ediyordu. Zar zor görünen büyüleyici, minik ayağı yere ancak değiyor, güzelliğini çevreleyen ve onu yücelten parlak bir atmosferde hayal edilebilecek en narininden bir çift kanat havada güçbela seçiliyordu.

Bakışlarım tablodan ahbabıma kaydı ve içgüdüsel olarak Chapman'ın Bussy D'Ambois'inin coşkulu sözleri dudaklarımdan dökülüverdi:

Orada duruyor, ayakta.
Sanki bir heykel Roma'da!
Öylece dikilecek,
Ölüm onu mermere dönüştürene dek!

"Gelin," dedi nihayet, üzerinde garip bir tarzda renklendirilmiş kadehler ve tabloda görünen vazoyla benzer şekle

sahip, Johannisbergerle dolu olduğunu varsaydığım iki büyük Etrüsk vazosu bulunan, sırlanmış, som gümüşten bir masaya doğru dönerek. "Gelin," dedi. "İçelim! Vakit erken, biz yine de içelim. Gerçekten de erken." Altın çekiçli bir melek gündoğumundan sonraki ilk saatte odayı çınlatırken, vakur bir tavırla "*Gerçekten* de erken, ama mühim değil. İçelim! Bu şatafatlı lambaların ve tütsülerin bastırmaya çabaladığı heybetli güneşi selamlayalım!" Ve şerefe kadeh kaldırdıktan sonra birkaç kadeh şarabı art arda soluksuz tüketti.

Tütsülerden birini kaldırıp yoğun ışığını gösterişli vazolardan birine tutarken, gelişigüzel konuşma tarzını tekrar takınarak, "Düş kurmak, en önemli uğraşım oldu. Bu yüzden gördüğünüz gibi kendime bir düş dünyası kurdum. Venedik'in orta yerinde bundan iyisini yapabilir miydim? Etrafta karman çorman mimari süslemeler olduğu doğru. Nuh Tufanı'ndan kalma resimler İonya'nın iffetini incitiyor ve Mısır'ın sfenksleri altuni halılar üzerinde sere serpe uzanıyor. Ama bu yalnızca korkaklara göre tutarsızlık sayılır. Mekâna ve zamana uygunluk insanların ihtişam üzerine düşünüp dehşete sürüklenmelerine neden olan bir tür umacıdır. Bir zamanlar dekoratördüm; fakat deliliğin yüceltilmesi ruhumu usandırdı. Şimdi tüm bunlar amacımla daha çok örtüşüyor. Bu arabesk tütsüler gibi ruhum da ateşler içinde kıvranıyor ve bu sahnenin yol açtığı coşkunluk beni hızla ilerlemekte olduğum düşler ülkesinin çok daha çılgın hayallerine hazırlıyor." Birden sustu ve benim işitmediğim bir sesi dinlermişçesine başını göğsüne düşürdü. Sonunda başını kaldırdı ve Chichester Piskoposu'nun dizeleri dudaklarından döküldü:

Beni orada bekle! O derin vadide
Elbet bulaşacağım seninle.

Sonra şaraptan epeyce etkilendiğini söyleyip kanepeye seriliverdi.

Tam da o anda merdivenden hızla tırmanan birinin ayak sesleri işitildi, derken kapı gürültülü bir biçimde çalındı. İkinci bir karmaşa yaşanmasını beklerken Mentoni'nin uşaklarından biri içeri daldı ve heyecanlı, boğuk bir ses tonuyla düzensiz bir konuşmaya girişti: "Hanımım! – Hanımım! –Zehirlendi! –Zehirlendi! –Ah, güzel, ah, güzel Aphrodite!"

Şaşkına dönmüş bir halde kanepeye doğru koşturup uyuyan adamı sarstım. Fakat uzuvları kaskatı kesilmişti, dudakları mosmordu, az evvel parıldayan gözlerini *ölüm* kenetlemişti. Sendeleyerek geri çekildiğimde elim çatlak ve kararmış bir kadehe çarptı, korkunç gerçek işte o an ruhumu yaktı.

BELONGS TO KAOS TEAM

USHER KONAĞI'NIN ÇÖKÜŞÜ

Son coeur est un luth suspendu;
Sitot qu'on le touche il resonne.
De Beranger[44]

Kapkara bulutların zalimce alçaldığı, bulutlu, karanlık, sessiz bir sonbahar günü, garip bir biçimde iç karartıcı olan kırsal bölgede yapayalnız at koşturduktan sonra, akşama doğru Usher Konağı görüş mesafeme girdi. Konağı gördüğüm an içimi nedensiz ve dayanılmaz bir keder sardı. Dayanılmaz dememin nedeni karşılaştığım manzaranın en amansız, en ıssız, en korkutucu doğal manzaralardan bile haz duyulmasını sağlayan şairane hisleri içinde barındırmamasıydı. Karşımdaki manzaraya, arazinin orta yerine oturtulmuş eve ve civarının albenisiz özelliklerine, sevimsiz duvarlara, ifadesiz bakışlara sahip gözleri andıran pencerelere, sıralanmış sazlıklara, çürük ağaçların aklaşmış gövdelerine bakarken, ancak afyon sayesinde gördüğü hayallerden uyanan birinin dünyevi olana dönmesiyle hissettiği türden duygularla kıyaslanabilecek bir ruh daralması yaşadım. Manzara karşısında insanın kalbi soğukluk, çöküntü ve sayrılarla dolduğundan,

44 "Vakur bir uddur onun kalbi / Dokundukça yankılanan."
De Beranger (1780–1857): Fransız söz yazarı, şair. En bilinen şiiri "Tanrı Baba", Sabahattin Eyüboğlu tarafından Türkçeye çevrilmiş, Ruhi Su tarafından bestelenmiştir.

BELONGS TO KAOS TEAM

zengin hayal gücüne sahip biri bile günahkâr bir belirsizlikten başka bir şey göremiyordu. Neydi bu diye düşündüm; Usher Konağı'na bakarken ruhumu daraltan şey neydi? Bu gizemi çözmek mümkün değildi. Düşündükçe kuruntulara kapılıyor, kötümserlikten kendimi çekip kurtaramıyordum. Pek tatmin etmese de, nihayet sade nesnelerin bile insanı derinden etkileyebilecek nitelikte kombinasyonlar oluşturabileceği ve zihnimizin bu etkiye dair gerekçeleri anlamlandıramayacağı sonucunu çıkardım. Sahneyi ya da tabloyu oluşturan öğelerin oluşturduğu farklı bir kombinasyon belki de bu kasvetli havayı dağıtacaktı. Bu düşünceler zihnimde uçuşurken, atımı konağın civarında sonlanan ve pürüzsüz yüzeyi korkutucu ölçüde kapkara görünen dağ gölünün sarp yamaçlarına kadar sürdüm, dehşet verici ağaç gövdelerinin ve ifadesiz bakışlara sahip gözleri andıran pencerelerin yansımalarına gölün kıyısından tarifsiz bir ürpertiyle bakakaldım.

Her şeye rağmen bu karanlık konakta birkaç hafta kalmak istedim. Konağın sahibi olan çocukluk arkadaşım Roderick Usher'le görüşmeyeli epey zaman olmuştu. Fakat kısa bir süre önce, ben ülkenin uzak bir köşesindeyken, arkadaşım gönderdiği mektubunda acilen kendisini ziyaret etmemi istemişti; ısrarcı talebini karşılamak için konağa gitmekten başka çarem yoktu. Düzensiz elyazısı arkadaşımın gergin oluşunun kanıtıydı. Mektubunda ciddi bir fiziksel hastalıktan, buna ilaveten psikolojik bir rahatsızlıktan bahsediyor; kendisini neşelendirebileceğimi düşünerek en iyi, dahası tek dostu olan beni görmek istediğini söylüyordu. Mektubu içtenlikle yazdığından kuşkulanmadığım için, durumu garipsesem de isteğine karşı gelemedim.

Çocukluğumuzda yakın olsak da arkadaşım hakkında pek bilgi sahibi değildim. Fazlasıyla içe kapanık olması alışkan-

lığıydı. Fakat yıllar boyu pek çok güzide sanat eserini tercih etmeleri, tekrarladıkları cömert ve ketum hayır işleri, klasik ve onanmış müzik türlerinden ziyade modern ve karmaşık türlere de ilgi duymaları gün görmüş ailesinin duyarlılığını gösteriyordu. Köklü bir aile olmakla birlikte pek dallanıp budaklanmadıkları, soy gelişiminin birkaç istisna dışında doğrusal bir nitelik taşıdığı da dikkate değer bir ayrıntıydı. Konağın karakteriyle sakinlerine biçilen karakterin kusursuz birlikteliğini ve etkileşimlerini düşündüm; anlaşılan mülkün sürekli babadan oğula geçmesiyle konakla ailenin adı bütünleşmişti. "Usher Konağı" yöre halkı tarafından önceleri yalnız mülkü tanımlarken zamanla sakinlerini de tanımlar hale gelmişti.

Çocuksu bir edayla gerçekleştirdiğim dağ gölünden aşağı bakma deneyimi yalnızca başlangıçtaki tarifsiz etkiyi güçlendirmeyi sağlamıştı. Batıl inancımı –onu pekâlâ böyle adlandırabilirim– kabullenip iyice pekiştiriyordum. Kaynağında korku yatan hislerin bu tip akıl dışı nitelikleri vardır. Sudaki yansımalardan vazgeçip konağa bakmaya başladığımda zihnimde tuhaf bir fikrin biçimlenmesinin nedeni belki de buydu; bu tuhaf fikri sadece ruhumu daraltan hislerin etkisini açıklayabilmek için dile getiriyorum. Konağın ve tüm arazinin ulvi etkiden bağımsız, çürük ağaçlardan, gri duvarlardan, sessiz gölden yayılan kendine özgü bir atmosferi; amansız, gizemli, donuk, ağır, güç ayırt edilebilir, kurşuni bir buğusu olduğunu hayal etmiştim.

Bir düşten öteye geçmeyecek bu histen kurtulup toparlandıktan sonra konağı dikkatle izlemeye koyuldum. En çarpıcı özelliği çok eski oluşuydu. Geçen yüzyıllar konağın rengini donuklaştırmıştı. Dış yüzeyini bütünüyle yosun bürümüştü ve saçaklardan sarkan yosunlar arapsaçını anımsatıyordu.

Yine de konak harap halde değildi. Taşları dökülmemişti, ama bütüncül baktığınızda taşların kusursuz bir biçimde uyumlu olması, tek tek bakıldığında harap oldukları gerçeğini gizleyemiyordu. Bunlar bana yıllar boyu bir mahzende unutulan ve rutubetten çürüyen doğramaların bile insanı yanıltabileceğini anımsatıyordu. Köhne bir yapı gibi görünmesine karşın, dayanıksız olduğuna dair bir işaret yoktu. Belki titiz biri, çatıdan zikzaklarla inip dış yüzeyi kaplayarak gölün bulanık sularında kayıplara karışan çatlağı fark edebilirdi.

Dikkatimi bunlara yoğunlaştırmış bir halde, bir şoseden geçip konağa vardım. Hizmetkârlardan birine atımı teslim edip salonun gotik tarzdaki kemere doğru yürüdüm. Sinsi tavırları olan bir hizmetkâr rehberliğinde sayısız karanlık ve çetrefilli koridordan geçerek arkadaşımın çalışma odasına ulaştım. Bu yürüyüş esnasında gördüklerim baştaki tedirginliğimi kamçıladı. Tavandaki oymalar, duvarları kaplayan kasvetli halılar, abanoz kadar siyah döşemeler, yürürken sürekli şıngırdayan, armalı harp ganimetleri ve çocukluğumdan tanıdığım benzer eşyalar içimde tuhaf hisler uyandırdığı için hayrete düşmüştüm. Merdivenlerden birinde aile doktoruna rastladım, hinlik ve şaşkınlık dolu yüz ifadesi aklımı iyice karıştırdı. Ürpertiyle bir şeyler söyleyip uzaklaştı. Hizmetkâr odanın kapısını açıp beni içeri davet etti.

Oda genişti ve yüksek tavanlıydı. Uzun, dar pencereleri siyah zeminden erişmesi mümkün görünmeyen yükseklikteydiler. Kafesli pencerelerden sızan yetersiz ışık odadaki birkaç eşyayı belirginleştirebiliyor, odanın köşeleri ile kemerli tavanın girintilerini aydınlatmıyordu. Duvarlar iç karartıcı kumaşlarla kaplanmıştı. Oda, konforsuz ve antika eşyalarla tıka basa doldurulmuştu. Etrafa saçılan müzik aletleriyle kitaplar bile odaya canlılık katmıyordu. Hüzün dolu bir odada oldu-

ğum belliydi. Merhametten, derinlikten yoksun kasvetli ve telafisi olmayan bir atmosfer etrafımı kuşatmıştı.

İçeriye girdiğimde, Usher sere serpe uzandığı divandan kalkıp içtenlikle beni karşıladı. Başta hareketini sahte bir samimiyet, yaşamaktan usanmış bir adamın yapmacıklığı sandım. Fakat yüz ifadesi içtenliğinin kanıtıydı. Oturduk; o sessizliğe gömülürken ben de merhamet ve huşu içinde onu izledim. Bu kadar kısa sürede Roderick Usher kadar değişen birinin olduğunu sanmıyorum. Bu beti benzi atmış adamın çocukluk arkadaşım olduğuna inanamıyordum. Yüz özellikleri hep olağanüstüydü. Cesedi andıran soluk teni, parlak ve nemli gözleri, ince ve solgun olsa da güzel dudakları, benzerlerinde görülmeyen geniş delikli, ince Yahudi burnu, çıkıntısız, törel güçten yoksun, belirgin çenesi, örümcek ağı misali yumuşacık saçları orantısız şakaklarıyla birleşince, akıldan çıkmayacak bir sima ortaya çıkıyordu. Ancak yüz hatları ve ifadesi öyle dikkat çekici biçimde değişmişti ki arkadaşımla konuşup konuşmadığımdan kuşkulanıyordum. Soluk teni ve parlak gözleri beni hayrete düşürmüş, dahası epeyce ürkütmüştü. İpeksi saçlarını ihmal edip dengesizce uzatmıştı; ince saç telleri bağımsızca tepesinde sallanıyordu; ne kadar uğraşsam da arabesk ifadesini insani ölçülerle bağdaştıramadım.

Tavırlarındaki tutarsızlığın, daimi endişesinin ve gerginliğinin sonucu ortaya çıkan hareketlerini örtbas etme amacıyla edindiği gereksiz tutumdan kaynaklandığını anladım. Böyle bir manzarayla karşılaşacağımı tahmin etmiştim, yalnız mektubuna dayanarak değil, çocukluk anılarımda yer eden fiziksel ve ruhsal özelliklerinden de belirgin bir sonuca varmıştım. Capcanlı kişiliği aniden karanlığa gömülürdü. Heyecanı söndüğünde sesi titrek ve çekingen çıkarken, coşkunluğa

adım attığında ise ayyaşların veya keşlerin bunaltıcı, tekdüze, yatıştırılmaya çalışılan gırtlaksı ses tonuyla konuşurdu.

Kendisini neden ziyaret etmemi istediğinden, beni görmeyi ne denli arzuladığından, varlığımın onu teselli edeceğinden bahsetti. Hastalığı hakkında epeyce konuştu. Önce hastalığının kalıtımsal olduğunu ve derdine derman bulunmadığını söylese de, pek yakında etkisini yitirecek basit bir sinir bozukluğu olduğunu iddia etti. Anlattığına göre, hastalığının belirtileri tuhaf hislerden ibaretti. Anlattığı hislerden pek çoğu ilgimi çekti ve beni fazlasıyla şaşırttı; bunda kuşkusuz seçtiği kelimelerin ve anlatış tarzının da katkısı vardı. Hislerinin zirve noktasında olmasından şikâyetçiydi; yavan gıdalar tüketiyor, kıyafetleri için belirli kumaşları tercih ediyor, çiçek kokuları ruhunu daraltıyor, en zayıf ışık bile gözlerine azap veriyor, yaylı enstrümanların özel seslerinin dışındaki her türlü ses yüreğinde korku uyandırıyordu.

Sıra dışı bir korkuya teslim olduğu belliydi. "Bu gidişle öleceğim, bu divaneliğin kurbanı olacağım. Bu benim sonum olacak. Başıma geleceklerden değil, olası sonuçlarından korkuyorum. Ruhumu daraltan en ufak sıkıntı bile beni dehşete düşürmeye yetiyor. Çekincem karşılaşacağım menfur tehlike değil, onun mutlak etkisi olan dehşet. Sinirlerim harap olmuş bir halde ve çaresizlik içinde KORKU denen zalim hayaletin kollarında çırpındıkça eninde sonunda aklımı ve elbette hayatımı kaybedeceğimi biliyorum," dedi.

Konuşması boyunca yaptığı imalardan ussal durumunda bir tuhaflık olduğunu sezdim. Yıllardır içinde yaşadığı ve dış dünyaya çıkmasını engelleyen ata yadigârı konağıyla ilgili, burada yinelemeyeceğim tarzda birtakım batıl inançları olduğu aşikârdı; ona göre konağın biçim ve yapısındaki gariplikler ruhunu ele geçirmişti; gri duvarlar, küçük kule-

ler ve bulanık göl varlığına ait güven duygusunu yerle bir etmişti.

Tereddüdü olsa da, ruhunu daraltan bu sıkıntının kökeninde hayattaki tek akrabası olan, biricik kız kardeşinin acımasız bir hastalık yüzünden ölümün kıyısında olması yatıyordu. "O öldüğünde, biçare bir zavallı olarak köklü Usher ailesinin son ferdi olacağım," dedi. O konuşurken, kız kardeşi Leydi Madeline odanın bir köşesinden sessizce geçti, varlığımı fark etmemişti. Korku ve şaşkınlık dolu hislerle ona baktım, ama bu duygularıma bir anlam veremedim. Uzaklaşan kadını izlerken iyice serseme döndüm. Kapıyı kapattığında, birden kendime gelip meraklı gözlerle arkadaşıma yöneldim; fakat yüzünü elleriyle kapattığından sadece gözyaşlarının soluk ve dermansız parmaklarının arasından süzüldüğünü görebildim.

Leydi Madeline'in hastalığı, doktorlarının yeteneklerini uzun süredir boşa çıkarmıştı. İlgisizlik, ciddi kilo kaybı, sıklıkla görülen kısmi ve geçici felç durumları hastalığının seyrinde önemli yer tutuyordu. O güne dek hastalığına karşı direnmiş, kendini yatağa mahkûm hissetmemişti; fakat konağa gittiğim günün akşamında arkadaşımın anlattığına göre kendisini harap eden hastalığa daha fazla direnememişti. Kız kardeşini ilk görüşümün son görüşüm olduğu da belliydi, hayattayken onu bir daha görmem mümkün olmayacaktı.

İlerleyen günlerde Leydi Madeline'den söz açmadık; bu süre içinde tüm içtenliğimle arkadaşımın acısını dindirmeye uğraştım. Resim yaptık, kitap okuduk, gitarıyla yaptığı harikulade doğaçlamaları hayallere dalarak dinledim. Ona yakınlığım arttıkça, ruhunun derinliklerini hissettikçe, somut ve soyut her şeye içindeki karanlığı yansıtan hüznünün ne denli derin olduğunu görüp üzüldüm.

BELONGS TO KAOS TEAM

Usher Konağı'nın efendisiyle baş başa geçirdiğim saatleri asla unutamam. Yine de kılavuzluk ettiği uğraşların özelliklerinden de bahsedecek değilim. Aşırı ve rahatsızlık verici mükemmeliyetçiliği ateşli bir parıltı yayıyordu. Uzun ve insanı boğan doğaçlamalarını, özgün halinde de güçlü bir dalalet barındıran Von Weber'in[45] Son Valsi'ni çalışını elemle hatırlıyorum. Zengin ama muğlak hayal gücünü aktardığı ve hissettirdikleriyle –nedensiz de olsa– yüreğime korku salan tabloları şu anda bile gözlerimin önünde canlanıyor; kelimelerin yettiği kadar bunları tarif edebilirim. Basitlikleri ve çıplaklıkları ilk göze çarpan özellikleriydi. Roderick Usher, yeryüzünde düşüncenin resmini yapan yegâne insandı. Aşırı kuruntulu olan arkadaşımın soyutlamaları, içinde bulunduğum koşullarda, hiç değilse bende Füssli'nin[46] görkemli ama somut düşlerinde bulunamayacak türden hazlar ve korkular uyandırıyordu.

Arkadaşımın soyutlama tutumundan payını almamış bir eserini kelimeler el verdiğince anlatmaya çalışayım. Bu ufak tabloda yüzeyi pürüzsüz, beyaz, alçak duvarları olan uzun, dikdörtgen bir tünelin ya da kemerli bir yeraltı mezarının içi resmedilmişti. Tasarımdaki ikincil ayrıntılar mekânın yerin epeyce altında olduğunu kanıtlıyordu. Uçsuz bucaksız görünen bu geçitte çıkış yeri, ortalığı aydınlatan meşale veya yapay ışık kaynağı bulunmasa da yoğun bir ışık seli resmi baştan sona aydınlatıyordu.

Yaylı enstrümanların özel seslerinin dışında her türlü sesin arkadaşımın yüreğinde korku uyandırdığından bahset-

45 Carl Maria Friedrich Ernst von Weber (1786–1826): Romantik ekolün en önemli bestecilerinden, Alman şef, piyanist, gitarist.

46 Johann Heinrich Füssli (1741–1825): İsviçreli ressam ve sanat yazarı. Yaşamının çoğunu Birleşik Krallık'ta geçiren ressamın "The Nightmare" (Kâbus) adıyla bilinen tablosu, yüceltilmiş cinsel güdülerin temsilcisi olarak görülmüştür.

miştim. Gitarıyla dar alanda sıkışıp kalması müziğine büyüleyici bir hava katıyordu. Fakat ateşli doğaçlamalarındaki mahareti açıklamaya bunlar yetmez. Çılgın hayallerinin notalara ve sıklıkla kafiyeli sözel doğaçlamaların karıştığı sözlere yansıması, daha önce sözünü etiğim zihinsel dinginlik ve yoğunluğun sonucuydu. Bu rapsodilerden birinin sözleri aklımda hemen yer etmiş. Belki de onu dinlerken sözlerin gizlediği anlamdan fazla etkilenmişimdir ya da Usher'in şuurunun derinden sarsıldığını ilk kez bu rapsodiyle hissetmemdendir.

I
Cömert meleklerin sakini olduğu
Yemyeşil vadimizde
Bir zamanlar güzel ve görkemli bir saray vardı,
Işıl ışıl parlayan.
Ve de yükselen
Düşünce'nin hâkimiyetindeki krallıkta.
Hiç kanat açmamıştı meleklerin başı
Üzerinde böylesine güzel bir yapının.

II
Sarı, ışıltılı, altuni bayraklar
Salınırdı çatısında.
(Kadim zamanlarda olmuştu
bütün bunlar.)
O güzel günde
Kuş tüyüyle bezeli, cansız surlarda
Haylazlık eden ılık rüzgârla
Ulvi bir koku dağılırdı havaya.

III
Bu mutlu vadinin gezginleri
İki aydınlık pencereden görürlerdi
Akordu tam bir udun nizamına uyan
Ruhların ahenkle salındığını.
Ve şanına yakışan bir ihtişamla
Otururdu görkemli tahtında
Haşmetli
(Hükümdarları!)

IV
İncilerle, yakutlarla süslenmiş
Sarayın harikulade kapısından
Akar, akar, akar, coşardı
Sel olurdu ışıltılı yankılar
Benzersiz güzellikteki sesleriyle
Şarkılar söylemekti görevleri
Ve elbette sonsuza dek övmekti
Krallarının zekâsıyla bilgeliğini.

V
Ama matem giysilerine bürünen kötülükler
Saldırdılar hükümdarın kutsal sarayına.
(Ah, yasını tutalım birlikte bu biçarenin
Ne de olsa göremeyecek doğan güneşi!)
Ve hükümdarın etrafında
Utanıp çiçek açan ihtişam
Kadim zamanlarda kalmış,
Anımsanması zor bir masal şimdi.

BELONGS TO KAOS TEAM

VI
Ve artık bu vadinin gezginleri
Kızıl ışığın aydınlattığı pencereden
Dev siluetlerin mücadelesini görürler,
Ahenksiz bir melodi çalınır kulaklarına.
Soluk renkli kapılardan
İğrenç bir kalabalık akarken sonsuzluğa,
Hızla akan bir nehir misali
Gülmeden, yalnız kahkahalarla.

Bu baladdan doğan çağrışımların ikimizde de düşünceler silsilesi yarattığını ve böylelikle Usher'in açıkladığı bir düşüncesini hatırlıyorum; bundan bahsetmemin esas nedeni fikrin özgünlüğünden ziyade (çünkü başkaları da bu fikri benimsemişti[47]) Usher'in inatla bu fikri savunmasıdır. Usher'e göre, bitkilerin duyguları vardı. Fakat arkadaşımın karmakarışık hayal dünyası bu fikri daha da geliştirmiş, cansız varlıklara da bu özelliği atfetmişti. Bu fikre olan sadakatini nasıl anlatabileceğimi bilemiyorum. Elbette bu inancı ata yadigârı konağının gri taşlarından kaynaklanmıştı. Bu taşların nasıl dizildiği, düzenlendiği, üzerlerinde büyüyen mantarların, etrafında çürüyen ağaçların, dingin göldeki yansımaların, her şeyin ötesinde bu görünümün nasıl olup da yüzyıllardır ayakta kaldığının kanıtıydı konağın hissiyatı. Kanıt –hissiyatın kanıtı– (işte tam burada ürperdim) suyun ve duvarların üstünde kuşkusuz özel bir atmosferin yoğunlaşmasıydı. Bunun sonucu ise, asırlardır atalarının karşı koyamadığı, kendisine de şu anki kişiliğini veren tacizkâr ve dehşetengiz yazgıda yatıyordu. Bu tip fi-

47 Watson, Dr. Percival, Spallanzani ve özellikle de Landaff başpiskoposu. - Chemical Essays, 5. Cilt. –Poe.

kirler yoruma açık değildir, dolayısıyla ben de yorumlamaya kalkışmayacağım.

Arkadaşımın fikir dünyasını yıllar boyu biçimlendirmede başat rolü üstlenen kitaplar tahmin edebileceğiniz üzere hayal dünyasıyla örtüşüyordu. Gresset'in *Ververt et Chartreuse*'ünü, Machiavelli'nin *Belphegor*'unu, Swedenborg'un *Cennet ve Cehennem*'ini, Holberg'in, Nicholas Klimm'in *Yeraltına Yolculuğu*'nu, Robert Flud'ın, Jean D'Indaginé'ın, De la Chambre'ın *El Falı*'nı, Tieck'in *Mavi Açıklığa Seyahat*'ini, Campenella'nın *Güneş Ülkesi*'ni birlikte okuduk. Dominik rahip Gironne'un Directorium Inquisitorum adlı sekiz yapraklık kitapçığı ise favorimizdi. Pomponius Mela'nın *Afrikalı Satirler* ve *OEgipans* başlıklı bölümlerinde ise Usher saatler boyu hayallere dalardı. Fakat eskiden bilinmeyen bir kiliseye ait olan, dört yapraklı, gotik karakterli, benzersiz ve sıra dışı bir kitabı, kilise meclisine göre ölülerin gece nöbeti kurallarını anlatan *Vigiliae Mortuorum Secundum Chorum Ecclesiae Maguntinae*'ı okudukça mest oluyordu.

Bir akşam, birdenbire, Leydi Madeline'in öldüğünü, cesedi gömmeden önce iki haftalığına yapının temel duvarları arasındaki mahzende bekleteceğini söyleyince, bu eserdeki ve kuruntulu arkadaşımın üzerindeki yabanıl etkiyi düşünmeden edemedim. Yine de bu tuhaf tutumun nedenlerini sorgulamak bana düşmezdi. Dediğine göre, ölen kız kardeşinin olağandışı hastalığı, doktorların ısrarcı ve uygunsuz soruları, aile mezarlığının uzakta olsa da göz önünde bulunması gibi nedenler bu kararı vermesinde etkili olmuştu. Konağa ilk geldiğimde merdivenlerde rastladığım adamın tekinsiz ifadesini anımsayınca, normal olmasa bile zararsız sayılabilecek bu duruma karşı çıkmanın anlamsız olacağını düşündüm.

Bu geçici mezarın düzenlenmesinde Usher'e bizzat yardımcı oldum. Cesedi içine koyduğumuz tabutu birlikte taşıdık. Kaldığım odanın tam altında, yeraltının derinliklerinde bulunan havasız mahzene yıllar boyu girilmediğinden, meşalelerimiz doğru düzgün yanmadı, bu yüzden biz de etrafı dikkatle inceleyemedik. Feodal dönemde zindan, daha sonra da barut deposu olarak kullanıldığı belliydi; çünkü zeminin bir kısmı ile mahzene inen kemerli yolun tamamı bakır kaplamaydı. Demir kapı da olduğu gibi korunmuştu. Menteşeleri hareketlenince, dev kapı tuhaf gıcırtılar çıkardı.

Bizi kederlendiren yükümüzü korku dolu bu yere yerleştirip tabutun henüz vidalanmamış kapağını hafifçe kaldırdık ve içindeki cesede baktık. O an ilk defa iki kardeş arasındaki benzerliği fark ettim. Usher zihnimden geçenleri anlamışçasına mırıldanmaya başladı; dediğine göre ikiz kardeşlerdi ve tarifsiz bir sevgi bağıyla birbirlerine bağlıydılar. Fakat cesede daha fazla bakamadık, çünkü bu yüreklerimize korku salıyordu. Leydi Madeline'i genç yaşta toprağa gönderen hastalığı, felç içeren tüm rahatsızlıklarda olduğu gibi onun da yüzünde ve göğsünde müstehzi bir kızarıklık, dudaklarında da cesedi daha da korkunç gösteren şüphe dolu bir gülümseme bırakmıştı. Tabutu vidaladıktan ve demir kapıyı güçbela kapattıktan sonra üst kattaki daha az kasvetli odalara doğru ilerledik.

Matem yüklü birkaç günün ardından arkadaşımın psikolojik rahatsızlığı somut bir biçimde değişti. Alışıldık davranışları kaybolup gitmişti. İşlerini boşluyor ya da hepten unutuyordu. Aceleci, değişken ve amaçsız adımlarla bir odadan diğerine savruluyordu. Teninin solgunluğu iyice artmış, gözlerindeki canlılık kaybolmaya yüz tutmuştu. Sesi eskiden olduğu gibi derinden gelmiyordu, büyük bir korku hissediyormuşçasına titrek bir tonda konuşuyordu. Her daim sıkıntılı

olan arkadaşımın büyük bir sorunla mücadele ettiğini, bunu bana anlatmak için fırsat kolladığını düşündüm çoğu zaman. Saatler boyu boş gözlerle bakındığını gördüğümde ise davranışlarının deli saçması olduğunu düşünmekten kendimi alamadım. Bu durumunun beni korkutması, dahası hissettiği korkunun bana da nüfuz etmesi çok doğaldı. Onun olağandışı ve çarpıcı batıl inançlarına kendimi teslim etmeye başladığımın farkındaydım.

Leydi Madeline'in cesedini mahzene indirdikten sekiz veya dokuz gün sonra, gece vakti geç saatte odama döndüğümde bu tür hisler ruhumu sardı. Saatler ilerlese de uyuyamıyordum. Ruhumu daraltan hislerden mantığımı kullanarak kurtulmaya çalıştım. Odadaki iç karartıcı eşyaların, fırtına nedeniyle duvarlarda salınan, yatağın üstünde hışırdayan kasvetli perdelerin etkisinde kaldığımı tekrarlayıp durdum. Buna inanmak istesem de bir türlü başaramadım. Sonunda ruhumu daraltan sıkıntıya karşı daha fazla direnemedim; böylelikle nedensiz bir kaygı, dehşet bir kâbus yüreğimi sahiplendi. Soluk soluğa doğruldum, nedensiz ve içgüdüsel bir tavırla karanlığa odaklanıp fırtınanın hafiflediği anlarda yükselen belirsiz seslere kulak kabarttım. Açıklaması ve dayanması zor olan bu korku yüzünden uyuyamayacağımı anlayıp çarçabuk giyindim ve odada çaresizce volta atmaya başladım.

Bir süre odada aşağı yukarı gezindikten sonra yandaki merdivenden gelen ayak seslerini işittim. Usher'di. Derken kapımı usulca çaldı ve elinde bir lambayla içeri girdi. Yüzü her zamanki gibi bembeyazdı, ama gözleri ışıl ışıl parlıyor, *isterik* bir coşkunluğu zor zapt ediyordu. Onu görmek beni korkutsa da, yüreğime saldığı dehşet bile onca zamandır süren yalnızlığımdan daha iyiydi, hatta gelişi beni sevindirdi diyebilirim.

Kısa bir süre etrafına göz gezdirip "Görmedin mi onu?" diye sordu birdenbire. "Görmedin demek! Yakında göreceksin!" Lambasını dikkatle gizledi ve fırtınayı umursamadan pencerelerden birini ardına dek açtı.

Şiddetli fırtına odaya girip ayaklarımızı yerden kesti. Fırtınaya rağmen gece eşsiz güzellikteydi. Fırtına sürekli yön değiştirdiğinden yakınlarda bir kasırga kopacağı belliydi; konağın kulelerine değecekmişçesine alçalan kara bulutların yoğunluğu bile birbirlerine hızla yaklaştıklarını algılamamızı önleyemiyordu. Bulutların aşırı yoğun olması görüş alanımızı etkilemiyor, ay veya yıldızların parlaklığını örtüyordu, üstelik şimşek de çakmıyordu; tüm bunlara rağmen tepemizde birleşen dev bulutların alt kısımları ve çevremizdeki nesneler konağı bütünüyle kuşatan ve cılız ışıltısı fark edilebilen yapay bir gaz katmanıyla parlıyordu.

"Hayır, bakma! Bakmamalısın!" dedim titreyerek ve Usher'i usulca pencerenin önünden çekip bir sandalyeye oturttum. "Zihnini bulandıran bu şeyler sadece elektriksel olgulara ilişkin ya da göl kaynaklı zehirli atmosfere. Haydi, pencereyi kapatalım! Buz gibi hava sana yaramaz. Bak, en sevdiğin romanlardan biri! Ben okuyayım, sen dinle; bu berbat geceyi birlikte gündüze çevirelim."

Sör Launcelot Canning'in "Deli Trist"ini okumaya niyetlenmiştim, ama Usher'in en sevdiği kitaplardan biri olduğunu söylerken ciddiyetten uzak üzücü bir şaka yapmıştım; çünkü arkadaşımın yüce idealleri kitabın incelikten ve imgelemden yoksun laf kalabalığıyla örtüşemezdi. Fakat gözüme çarpan ilk kitaptı; okuyacağım deli saçmasının vesveseli dostumu bir nebze olsun sakinleştireceğini düşünüyordum, ne de olsa ruhsal bozukluğun tarihi benzer aykırılıklarla doludur. Okuduklarıma tüm dikkatini vererek beni dinlemesine ya da din-

liyormuş gibi görünmesine bakıp değer biçseydim, planımı başarıyla taçlandırdığım için kendimi tebrik ederdim.

Trist'in kahramanı Ethelred'in kimsesiz adamın evine hoşgörü bekleyerek girmeyi beceremeyince cebren ve hileyle girmeye karar verdiği bölüme başlamak üzereydim. Hikâyenin şu şekilde devam ettiğini hatırlarsınız:

"Doğuştan cesur olan ve içtiği şarabın tesiriyle daha da iddialı hale gelen Ethelred, laftan anlamayan, bu fesat adam için daha fazla vakit harcamamaya karar vermişti; omuzlarına düşen yağmur damlalarını fark edince yaklaşan fırtınadan da çekinerek gürzüyle kapıya şiddetli darbeler indirdi, eldivenli elinin sığabileceği bir delik açıp kapının tahtalarını sökmeye girişti; öylesine muazzam bir hırsla bu işi yaptı ki tahta parçalarının hışırtıları ormanı baştan sona akustik seslerle doldurdu."

Son cümleyi okumayı bitirdiğimde, bir an duraksadım, çünkü (sonradan hayal gücümün bana oyun oynadığını anlasam da) uzaklardan Sör Launcelot'un tanımladığı türden ama çok daha boğuk sesler işittim. Kuşkusuz rastlantısal bir durumdu; pencere kanatlarının tıkırtılarıyla anbean şiddetlenen fırtınanın yarattığı sesler arasında bu tip belirgin bir sesi işitmem, dolayısıyla bundan rahatsızlık duymam mümkün değildi. Okumaya devam ettim:

"Ama cesur ve yetenekli Ethereld içeriye daldığında aradığı adamı bulamayınca fena halde öfkelenip şaşırdı; çünkü kimsesiz herifin yerine pullu derisiyle etrafa korku saçan, ağzından alevler çıkaran bir ejderhanın gümüş kaplama döşemenin üzerine kurulmuş bir halde teyakkuzda olduğunu gördü. Duvardaki pirinç kalkanın üstündeki şu yazı parıl parıl parlıyordu:

Buraya giren zafer kazanmıştır;
Bu kalkan ejderhayı öldürenin hakkıdır.

Ve Ethereld hiç düşünmeden elindeki gürzü ejderhanın kafasına indirdi; son nefesini verirken ejderha öylesine dehşetengiz ve şiddetli bir şekilde feryat etti ki daha önce benzerini hiç duymadığı bu çığlık yüzünden Ethereld hemen kulaklarını elleriyle kapadı."

Bu kez hayretler içinde duraksadım. Çünkü yönünü belirleyemesem de, uzaklardan gelen ve uzun süre devam eden boğuk ve tiz bir ses, canavarın feryadıyla benzeşen, dahası imgelemimde yer eden sıra dışı bir haykırış ya da uğultu işittim.

Bu ikinci ve son derece tuhaf rastlantı nedeniyle korku ve şaşkınlıkla dolu karmaşık hisler ruhumu daraltsa da, arkadaşımın hassas sinirlerini gerecek herhangi bir şey söylemeye çekinerek soğukkanlılığımı korudum. Tuhaf sesleri onun da işitip işitmediğini bilmiyordum, ama yüz ifadesi ve tavırları garipti. Sandalyesini karşımdan uzaklaşacak şekilde çekip odanın kapısını hedef almış, mırıldanır gibi kendi kendine konuşmaya başlamıştı. Başı göğsüne düşmüştü ama uyumuyordu, çünkü yandan baktığımda gözlerini kocaman açmış ve bir noktaya sabitlemiş olduğunu gördüm. Hareketleri de bunu doğruluyor, gövdesi hafifçe sağa sola salınıyordu. Kaşla göz arasında bunları fark edip kaldığım yerden okumaya devam ettim:

"Ve ejderha tehlikesini cesurca atlatan Ethereld, pirinç kalkanın üstünde yazan efsunun kalktığını düşünerek önündeki leşi kenara çekip kalkana yöneldi ve gümüş kaplamalı zeminde emin adımlarla yürüdü; fakat o daha duvara dokunamadan kalkan düşüp yuvarlanarak gümüş kaplama üzerinde korkunç ve muazzam bir gürültü çıkardı."

Cümlelerime noktayı koyar koymaz, pirinçten bir kalkan gümüş kaplama zemine gerçekten düşmüş gibi boğuk, tiz metalik bir ses işittim. Sinirlerim altüst olmuştu, ayağa kalktım ama Usher hiçbir şey olmamış gibi oturduğu yerde sallanıp duruyordu. Ona doğru koştum. Taşlaşmış gibiydi, gözünü bir yere sabitlemiş öylece bakıyordu. Elimle omzuna dokunduğumda bedeni tamamen titremeye başladı; dudaklarına hastalıklı bir gülümseme yapıştı ve yanında değilmişim gibi davranarak kısık sesle anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı:

"Duyuyorum elbette. Evet, duyuyorum. Daha önce de duydum. Kaç zamandır duyuyorum hem de; dakikalardır, saatlerdir, günlerdir... Cesaretimi toplayamadım bir türlü, anlatamadım sana! *Diri diri mezara koyduk onu!* Hislerim fazlasıyla kuvvetli, sana söylemiştim. Tabuttan yükselen cılız sesini duydum, günlerdir söylemek istiyorum, ama *cesaret edemedim!* Bu gece okuduğun Ethelred, kapının kırılması, ejderhanın feryadı, kalkanın yuvarlanışı... Bunlar hep hikâye. Gerçek olan tabutun parçalanması, demir kapının menteşelerinin gıcırtısı ve elbette kemerli geçitten çıkma telaşı! Nereye sığınayım ben? Yakında burada olacak. Düşüncesiz davrandığım için beni cezalandıracak. Merdivendeki ayak seslerini sen de duydun! Kalbin nasıl da deli gibi çarpıyor, bak! Ahmak!" Ansızın ayağa kalktı ve birazdan ruhunu teslim edecekmiş gibi bir tavırla bağırmaya başladı: "Ahmak! Şu anda kapının ardında duruyor kardeşim!"

Sözlerinin insanı aşan, efsunlu enerjisiyle, Usher'in işaret ettiği devasa antika kapının ağır abanoz kanatları yavaşça açıldı. Kapıyı rüzgâr açmış olmalıydı, ama Leydi Madeline kefene sarılmış bir halde karşımızda duruyordu. Kefeni kana bulanmıştı, zayıf bedeni giriştiği zorlu mücadelenin kanıtlarıyla doluydu. Bir süre tir tir titreyerek kapının önünde salın-

dı, sonra zayıf, tiz bir feryat koparıp kardeşinin üstüne yığıldı: Leydi can çekişirken Usher de korkularının kurbanı oldu ve ruhunu oracıkta teslim etti.

Kendimi odadan ve elbette konaktan dışarı attım. Eski patikada canhıraş bir halde koştururken fırtına hiddetini koruyordu. Aniden yolum aydınlandı; bu beklenmedik ışığın kaynağını merak ettim, çünkü arkamda bıraktığım tek şey konaktı. Dönüp baktığımda, daha önce bahsettiğim belirsizlikten çıkıp zikzaklar çizerek yapının çatısından aşağı inen ve giderek genişleyen çatlaktan kızıl renkli bir dolunayın yükseldiğini gördüm. Çatlak genişlemeye devam ederken, fırtına iyice şiddetlenip etrafı toza dumana buladı; derken ay bütünüyle yükseldi ve sağlamlığından şüphe edilmeyecek duvarların ani çöküşü başımı döndürdü; binlerce çağlayanın coşkun sesi aynı anda yükselmiş gibiydi ve ayaklarımın dibinde serili olan kasvetli dağ gölünün karanlık suları Usher Konağı'ndan kalanları usulca içine çekti.

ANAFORA DÜŞÜŞ

Tanrı'nın Doğa'ya yönelik tutumu,
İlahi Takdir'de olduğu gibi, bizimkinden farklıdır;
biçimlendirdiğimiz örnekler O'nun
Democritus'un kuyusundan daha derin olan engin,
hikmetli ve esrarengiz eserleriyle benzerlik göstermez.
Joseph Glanville

En yüce, en sarp kayalığın zirvesindeydik artık. İhtiyar konuşamayacak kadar yorgun olduğundan birkaç dakika boyunca tek kelime etmedi.

Sonunda "Kısa bir süre öncesine kadar sana bu yolda küçük oğlumun zindeliğiyle rehberlik edebilirdim; fakat üç yıl önce hiç kimsenin başına gelmemiş, geldiyse de sağ kalamadığı için bilinememiş öyle bir olaya göğüs gerdim ki o altı saat boyunca yaşadığım korku beni fiziksel ve ruhsal açıdan çökertti. Çok yaşlı olduğumu düşünüyorsun, ama değilim. Bir günden az zamanda kömür karası saçlarım ağardı, bedenim güçten düştü ve sinirlerim boşandı; şimdi azıcık güç harcasam tir tir titriyorum, bir karaltı görsem yüreğim ağzıma geliyor. Biliyor musun, bu küçük kayalıktan aşağı başım dönmeden bakamıyorum."

Bedeninin büyük kısmını umarsızca aşağı sarkıttığı, kaygan kenarına dayadığı dirseği yardımıyla düşmekten son

BELONGS TO KAKTUS TEAM

anda kurtulduğu, yaklaşık beş yüz altı yüz metre yüksekli-kteki bu "küçük kayalık", parlak siyah kayalar boyunca derin bir uçurum şeklinde uzanıyordu. Kenarına beş altı metreden fazla yaklaşmam için hiçbir şey aklımı çelemezdi. İşin aslı yol arkadaşımın riskli duruşu beni fazlasıyla heyecanlandırdığından, hiddetli rüzgâr sebebiyle dağın temellerinin bile tehlikede olduğunu beyhude düşünmemeye çalışarak, uzunlamasına yere serilip gökyüzüne bile bakmaya cüret edemeden etrafımdaki çalı çırpıya sımsıkı tutundum.

"Evhamlanmayı bırakmalısın artık," dedi. "Çünkü az evvel bahsettiğim olayın yaşandığı yer en iyi buradan görünüyor, bu yüzden seni tepeye çıkardım, böylelikle ben olanları anlatırken sen anlattıklarımı gözünün önünde canlandırabileceksin."

Kendine özgü üslubuyla konuşmaya devam etti. "Şu an Norveç kıyılarında, altmış sekizinci enlemde, Nortland şehrinde ve can sıkıcı Lofoden bölgesindeyiz. Zirvesinde oturduğumuz bu dağın adı 'Bulutlu' Helseggen'dir. Haydi, biraz doğrul; başın dönerse çalılara tutun, şimdi şu puslu kuşağın ardına, denize bak."

Başım dönerek baktım ve zifiri sularını izlerken Nübyeli araştırmacının *Mare Tenebrarum*'da bahsettiklerini anımsadım. İnsan bundan daha dokunaklı, daha ıssız bir manzarayı hayal dünyasında bile canlandıramaz. Sağlı sollu uzanan kapkara kayalıkların insanı bunaltan, dehşetengiz görüntüsü durmadan inleyip acı çığlıklar atarak zirveye ulaşan beyaz köpüklü dalgalarla belirginleşiyordu. Üzerinde bulunduğumuz burnun karşısında, yaklaşık sekiz on kilometre açıkta, küçük, kasvetli bir ada bulunuyordu; işin aslı adanın kendisi görünmüyor, kabarıp kıyılarına çarpan iri dalgalar konumunu belli ediyordu. Bu adadan üç kilometre daha yakında, ondan daha küçük, kapkara kayalıklarla çevrelenmiş, kasvetli bir ada daha vardı.

Daha uzakta olan adayla kıyı şeridi arasındaki görüntüde bir sıra dışılık göze çarpıyordu. Şiddetli fırtına denizden karaya doğru eserken açıklardaki iki direkli yelkenli çift serenli yan yelkenini açmış suya dalıp dalıp çıkıyordu. Halbuki her yöne yayılan hızlı ama düzensiz dalgalanmalar dışında belirgin bir kabarma gerçekleşmiyordu. Sadece kayalıkların yakınında somut bir köpüklenme görülüyordu.

"Uzaktaki ada, Norveç Vurrgh'udur," diye konuşmasını sürdürdü ihtiyar. "Ortadaki Moskoe'dir. Yaklaşık iki metre uzaktaki Ambaaren'dir. Şunlar Islesen, Hotholm, Keildhelm, Suarven ve Buckholm'dur. Moskoe ile Vurrgh arasında ise Otterholm, Flimen, Sandflesen ve Stockholm var. Bunlar adaların gerçek isimleri ama neden hepsine tek tek isim verdiklerini ikimiz de bilemeyiz. Bir şey duyuyor musun? Suda bir değişim görüyor musun?"

Yaklaşık on dakikadır zirvesinde oturduğumuz Helseggen'e Lofoden'in iç kısımlarından çıktığımız için dağın en yüksek noktasına varana dek denizi görmemiştik. İhtiyar konuşurken, Amerikan kırlarında koşturan bufalo sürüsününkini andıran ve gitgide yükselen bir ses duydum; tam o anda denizcilerin tabiriyle türbülanslı suların niteliğinde hızlı bir değişim yaşandığını, doğu yönünde bir akıntı oluştuğunu fark ettim. Akıntı birdenbire hızlandı. Anbean hızı ve pervasız taşkınlığı arttı. Beş dakika içinde Vurrgh'a uzanan deniz zapt olunmaz bir öfkeye teslim oldu; ama esas kıyamet Moskoe ile kıyı arasında kopuyordu. Zıt yönlerden gelip kesişen binlerce akıntı aniden kabarıp patlıyor, ıslık çalarmışçasına sesler çıkarıp devasa anaforlar oluşturuyor, yüksek bir yerden dökülüyormuşçasına hızını artırıp doğu yönünde ilerliyordu.

Kısa süre sonra görüntü büsbütün değişti. Deniz yüzeyi düzleşip anaforlar gözden kaybolurken, devasa köpük yolları

su yüzüne çıktı. Bu köpük yolları açıklarda birleşerek önceki anaforların dönme hareketlerini yineleyip hızla daha büyük bir anaforu oluşturmaya başladılar. Derken çapı yaklaşık bir kilometre olan ve çevresi geniş, parlak bir kuşakla sınırlanan bir anafor oluştu; fakat bu kuşak yaklaşık kırk beş derecelik açıyla göğe yükselen, pürüzsüz, parlak, zifiri bir su duvarının hızla dönmesiyle biçimlenen o korkunç huninin içine katiyen karışmıyor, kudretli Niegara Şelalesi'nin bile ıstırabını ezip geçen çığlık ve kükreyiş karışımı bir gürültü çıkarıyordu.

Dağ temelinden sarsılıp kayalar hızla sallanınca yere kapaklanıp öfke ve dehşet içinde çalılıklara tutundum.

"Bu, büyük Norveç Anaforu'ndan başka bir şey olamaz," dedim ihtiyara.

"Evet, öyle diyenler var, biz Norveçliler ona ortadaki Moskoe Adası'ndan ötürü Moskoe-ström deriz."

Bu anafor üzerine yazılıp çizilenler az önceki deneyime beni hazırlamamıştı. Bu konuda yazılanların en detaylısı olan Jonas Ramus'un raporu, bu manzaranın kusursuzluğunu ama aynı zamanda korkunçluğunu, dahası izleyeni afallatan hoyratlığını ve emsalsizliğini ifade etmeye yetmez. Yazarın anaforu nereden ve ne zaman izlediği hakkında fikir yürütemiyorum, ama Helseggen'in zirvesindeyken ya da fırtına esnasında izlemediğinden adım gibi eminim. Gerçek manzaranın hakkını teslim edemese de betimlemelerinin bir kısmı dikkate değer.

"Lofoden ve Moskoe Adası arasında, suyun derinliği altmış beş ile yetmiş üç metre arasında değişir; öte yandan Ver (Vurrgh) Adası'na yaklaştıkça derinlik öyle azalır ki yelkenliler en dingin havada bile kayalıklara çarpıp parçalanma tehlikesini göze almadan buradan geçemez. Sular kabardığında Lofoden ile Moskoe arasındaki akıntı ivme kazanır. En korkunç şelalelerin çağıldaması bile deniz çekilirken

duyulan kükremeden çok daha hafiftir; bu ses fersah fersah öteden duyulabilir. Anaforlar aşırı derin olduğundan çekim alanlarına giren yelkenlinin dibe çekildikten sonra paramparça olmaması imkânsızdır; yelkenliden geriye kalanlar sular dindiğinde yukarı çıkar. Sular ancak gelgit zamanlarında ve dingin havalarda durulur. Bu da topu topu on beş dakika sürer, sonra sular yeniden hiddetlenmeye başlar. Akıntının en şiddetli olduğu anda, fırtınanın şiddeti de sularla yarışıyorsa, bir Norveç milinden fazla yaklaşmak risklidir. Tedbirsiz davranan botlar, yatlar ve gemiler anafor tarafından yutuluverirler. Kimi zaman akıntıya yaklaşıp çekimine direnemeyen balinalar bile anafora kapılır, kurtulmak için çabalarken kopardıkları yaygarayı tarif etmek mümkün değildir. Bir defasında Lofoden'den Moskoe'ye yüzmeye niyetlenen bir ayı da aynı sona ulaştı; haykırışları kıyıdan bile duyuldu. Dev çam ve köknar ağaçları akıntıya kapıldıklarında suyun üstüne paramparça bir halde, üstlerini kıl sarmışçasına püskül püskül çıkarlar. Bu da elbette deniz dibindeki sivri kayaların varlığını ispatlar. Her altı saatte bir oluşan gelgit bu akıntıya düzen verir. 1645'te, Sexagesima pazarının[48] sabahında deniz öylesine hiddetlenmişti ki kıyıya yakın evler bile yıkılmıştı."

Anafora yakın bölgede suyun derinliğinin nasıl ölçülebildiğini anlayamıyordum. Ramus'un bahsettiği "yetmiş üç metre" Moskoe ya da Lofoden'e yakın bölgenin derinliği olmalıydı. Moskoe-ström'in merkezi derinliğinin ölçülemez olduğunu anlamak için Helseggen'in zirvesinden atılan tek bir bakış bile yeterlidir. Zirveden aşağıdaki uluyan Phlegethon'a[49] bakarken sözünün eri Jonas Ramus'un ayılar ve balinalarla ilgili anlattıklarının basitliğini düşününce kendimi

48 Paskalya perhizinden önceki ikinci pazar.

49 Yunan mitolojisinde, yeraltı dünyasının cehennem bölgesindeki Stiks, Lethe, Cocytus ve Acheron'la birlikte beş nehrinden biri.

tutamayıp gülümsedim; çünkü anaforun çekimine kapılan en büyük gemi bile fırtınada savrulan tüy misali o ölümcül akıntı sebebiyle muhakkak dibi boylardı.

İlk okuduğumda çoğunu mantıklı bulduğum açıklamaları şimdi büyük ölçüde yetersiz görüyordum. Yaygın kanıya göre, bu ve Faroe Adası'na yakın diğer üç anafor "gelgit esnasında yükselip alçalan dalgaların kayalıklara çarpmasından sonra şelale misali dökülmesiyle oluşur; suyun yükselmesiyle doğru orantıda artan mesafenin sonucu olarak muazzam çekim gücü olan anaforlar ortaya çıkar." Bunlar Britannica Ansiklopedisi'nde yazanlar. Kircher[50] ve dostları anaforun ortasından dünyayı delen ve çok uzak bir bölgede açığa çıkan bir tür cehennem bulunduğuna, bu çıkış noktasının da Botni Körfezi[51] olduğuna inandılar. Zırvaladıklarını düşünmüş olsam da, anafora bakarken oldukça inandırıcı bulduğum bu tespitten yol arkadaşıma bahsettiğimde kendisinin böyle düşünmediğini; ancak Norveçlilerin genelde bu görüşü akla yatkın bulduğunu söylediğinde hayrete düştüm. İlk görüşü ise anlayamadığını itiraf etti, ben de onunla hemfikirdim, zira kâğıt üzerinde kuşku uyandırmasa da anaforun kükreyişi karşısında anlaşılmaz, hatta zırva görünüyor.

"Anaforu yakından gördün," dedi ihtiyar. "Şimdi gürültüden uzaklaşmak için kayalığın rüzgâr altı tarafına sürünerek gidelim de sana bir hikâye anlatayım; o zaman Moskoe-ström'e ilişkin bilgilerimden kuşku duymazsın."

Söylediği yere gittik ve konuşmaya başladı.

"İki erkek kardeşimle birlikte uskuna donanımlı[52] yetmiş tonluk bir tekneyle balıkçılık yapardım. Moskoe'nin ardında,

50 1601–1680 arasında yaşamış, Alman yazıbilimci.

51 Baltık Denizi'nin kuzeyinde, İsveç ve Finlandiya arasında yer alan körfez.

52 Pruva ireği kabasorta armalı, grandi direği sübye armalı, iki direkli yelkenli tekne veya gemi.

Vurrgh yakınlarında ava çıkardık. Yeterince cesursan, anafor bölgeleri balık avı için ideal yerlerdir, yine de Lofoden'den adalara balık avlamaya sadece üçümüz giderdik. Balıkçılar genelde güneyde tehlikeye atılmadan avlanırlar. Fakat kayalıkların arası balık miktarı ve cinsi açısından oldukça zengindir; tedbiri elden bırakmayan bir teknenin haftalık avı çoğunlukla bizim günlük avımıza denk gelirdi. İşin aslı bu rulet oyununda gözü karaydık; emeğimiz ve cesaretimiz de sermayemizdi.

Teknemizi kıyıdan sekiz kilometre kadar ilerideki bir koyda bırakır, havanın dingin olduğu on beş dakikalık süre içinde Moskoe-ström'ün büyük kanalından geçerek anaforun gücünün azaldığı bölgelerde, Otterholm ya da Sandflesen yakınlarında demirlerdik. Deniz tekrar sakinleşene dek burada bekleyip yola koyulurduk. Yolun ortasındayken kesilmeyeceğinden emin olduğumuz, bizi destekleyecek rüzgâr olmadan katiyen ava çıkmazdık, zaten bu hususta da nadiren yanılırdık. Altı yıl içerisinde sadece iki kez havanın durgunluğu sebebiyle demirlediğimiz yerde geceyi geçirmek zorunda kaldık ki bu alışık olduğumuz bir şey değildi. Bir kez de avlanacağımız bölgeye varır varmaz başlayan fırtınanın cesaretimizi kıracak denli denizi kabartmasından dolayı yaklaşık bir hafta süreyle olduğumuz yerde beklemek durumunda kalmış, açlıktan öleceğimizi düşünmeye başlamıştık. Anaforlar bizi oradan oraya savurmuş, çapamızı sürüklemeye başlamıştı; ama şansımız yaver gitti ve açık denizde kaybolmak yerine çok sayıdaki zıt akıntılardan birine girip Flimen Adası'nın kuytu bölgesine ulaştık.

Sana 'orada' karşılaştığımız sıkıntıların zerresini anlatamam –hava dinginken bile amansız bir yerdir– Moskoe-ström kanalından hep sağ salim geçtik ama suların durulmasının bir dakika öncesinde veya sonrasında yüreğim ağzıma gelirdi. Kimi zaman

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yola çıkarken rüzgârın beklediğimiz kadar şiddetli esmemesi akıntının teknemizin idaresini güçleştirmesine yol açtığından gerektiğinden yavaş ilerlerdik. Ağabeyimin on sekiz yaşında bir oğlu vardı. Benim de güçlü kuvvetli iki oğlum var. Böyle zamanlarda, bu gençler balık avlamadan tut da kürek çekmeye kadar pek çok iş yapabilirdi, fakat kendimizi boş vermiş olsak da oğullarımızı riske atmayı aklımızın ucundan dahi geçiremezdik. Ne de olsa oynadığımız oyun fazlasıyla tehlikeliydi.

Birkaç gün sonra sana anlatacağım olayların üstünden üç yıl geçmiş olacak. 18-- yılı, tam da 10 Temmuz tarihiydi. Yöre sakinleri bu tarihi asla unutamayacaklar; çünkü o gün tarihin en dehşet verici kasırgası gökkubbeden kopup gelmişti. Sabah vakti, hatta ikindiye dek güneş parıldadığı ve güneybatıdan hafif bir rüzgâr estiği için aramızdaki en deneyimli denizciler bile olacakları sezememişti.

İki erkek kardeşim ve ben ikindi vakti saat iki sularında adalara gidip tekneyi tıka basa dolduracak kadar balık avlamıştık; o gün hiç olmadığı kadar avımız rast gitmişti. Benim saatime gö*re* tam yedide dönüş yolunu tuttuk, Ström'ün saat sekiz gibi dineceğini biliyorduk.

Sancak tarafından esen serin rüzgâr eşliğinde yola çıktık; ortada bizi kaygılandıracak bir sebep olmadığından başımıza bir iş geleceğini hiç düşünmedik. Derken Helseggen'den esen tuhaf bir rüzgârla afalladık; benzeri bir durumla daha önce karşılaşmadığımız için içimi sebepsiz bir sıkıntı kapladı. Rüzgâra göre teknemizi çevirdik ama anaforlar ilerlememize müsaade etmedi; dönüp tekrar demirlemeyi önerecektim ki birden ufkun akıl almaz bir hızla yükselen kızıl renkli olağandışı bir bulutla kaplandığını fark ettik.

Bu arada esinti geçti ve sağa sola sürüklenmeye başladık. Fırtınanın üstümüze çökmesi için bir, göğün bütünüyle

kararması için iki dakika yetmişti, artık teknede göz gözü görmüyordu.

İşin aslı öyle bir kasırgayı tarif etmek ahmaklık olur. En deneyimli Norveçli denizci bile böyle bir şeye şahit olmamıştır. Kasırga üstümüze çökmeden önce yelkenleri indirmemize rağmen daha ilk esintiyle teknenin iki direği de testereyle kesilmişçesine düşüp dibi boyladı –grandi direğine düşmemek için kendini bağlayan kardeşimi de yanında götürdü.

Teknemiz suyun üstünde süzülen hafif bir tüy gibiydi. Pruvasında ufak bir ambar kapağı olsa da güvertesi tamamen düzdü; Ström'ü geçerken amansız dalgalara karşı pruvadaki amber kapağını kapatmayı alışkanlık haline getirmiştik. Bunu yapmamış olsaydık, geminin batması kaçınılmazdı, zira bir süre suyun altında kalakaldık. Ağabeyimin nasıl kurtulduğunu bilemiyorum, çünkü bunu anlayabilecek kadar zamanım olmadı. Ben de hemen ön yelkeni çözdüm, güverteye kendimi atıp ayaklarımı küpeşteye dayayarak pruva direğinin dibindeki halkalı cıvataya sımsıkı tutundum. Bu içgüdüsel olarak yaptığım hareket şüphesiz yapabileceğim en mantıklı şeydi; zira fazla düşünebilmek için zamanım yoktu.

Sualtında kaldığımız sürece yakaladığım halkayı tutmayı sürdürdüm. Dayanamayacağım noktaya vardığımda elimi bırakmadan dizlerimin üstünde oturdum ve başımı su üstüne çıkarmayı başardım. Teknemiz de sudan yeni çıkmış bir köpek misali silkelenip su üstüne çıkmayı başardı. İçine düştüğüm şaşkınlıktan kurtulmaya ve kafamı toparlamaya çalışırken bir el kolumu tuttu. Ağabeyimi görünce sevinçten havalara uçtum, zira tekneden düştüğünden şüphem yoktu, fakat ağabeyim birden kulağımın dibinde '*Moskoeström!*' diye haykırınca sevincim kursağımda kaldı.

BELONGS TO KAOS TEAM

O an neler hissettiğimi hiç kimse bilemez. Sıtma krizine girmişçesine tir tir titredim. Bu tek kelimeyle anlatmak istediği şeyin elbet farkındaydım. Rüzgâr bizi anafora doğru sürüklüyordu, hiçbir şey bizi kurtaramazdı!

Denizin durulmasını beklemek üzere, Ström kanalından geçerken en sakin havada bile anaforun üst kısımlarına giderdik, fakat şimdi kasırganın etkisiyle anaforun merkezine çekiliyorduk. Bir anlığına denizin dindiği anda orada olacağımızı düşünüp umutlandıysam da hemen sonra bunun bir ahmaklık olduğunda karar kıldım. Doksan toplu, bizimkinden on kat büyük bir tekne bile olsa mutlaka dibi boylayacaktı.

Bu sırada kasırga biraz olsun hafiflemişti ya da bizi önüne katıp sürüklediği için şiddetini ayırt edemiyorduk; yine de başlangıçta rüzgârın sebep olduğu iri dalgalar birer dağ gibi yükselmişti. Gökyüzünde izahı güç bir garabet vardı; zifiri karanlıkken birden gökte yuvarlak bir çatlak belirdi ve ay ilk kez bu denli parlak göründü. Ay, etrafı berrak ışığıyla aydınlatıyordu. Aman, ne manzara!

İki kez ağabeyimle konuşmaya yeltendim, ama anlaşılmaz bir biçimde artan gürültü yüzünden kulağına doğru haykırsam da sesimi ona duyuramadım. Sonra ağabeyim başını salladı. Yüzü kireç gibi olmuştu, dinlememi istercesine parmağını kaldırdı.

Başta ne kastettiğini anlamadım, ama sonra korkunç bir düşünce zihnime yerleşti. Saatime baktım, çalışmıyordu. Ay ışığında bir kez daha dikkatle baktıktan sonra gözyaşlarına boğulmuş bir halde saati denize attım. Saat yedide durmuştu! Denizin dindiği anı çoktan kaçırmıştık, Ström anaforu en hiddetli anını yaşıyordu!

Kara insanı tuhaf karşılasa da, iyi yapılmış, uygun donanımla güçlendirilmiş ve fazla yüklenmemiş tekneler güçlü bir

akıntıda bile dalgaların üstünden kayarak geçebilir; denizciler buna dalgaları yüzdürmek der.

Dürüst olmak gerekirse o ana dek dalgaları güzelce yüzdürmüştük, ama birden devasa bir dalga bizi batırdı ve hız kesmeden göğe doğru fırlattı. Dalgaların bu denli yükselebileceğini bilmezdim. Sonra usulca alçaldık, midem altüst olmuştu, başım fırıl fırıl dönüyordu; rüyamda engin bir zirveden aşağı yuvarlanıyor gibiydim. Dalga bizi göğe savurduğunda hızla etrafa göz gezdirmiştim, nitekim bu tek bakış yeterliydi. Moskoe-ström hemen hemen yarım kilometre ilerimizdeydi; gördüğüm şey Ström'e, hemen karşımızdaki anaforun değirmen arkına benzediği kadar benziyordu. Yerimizin ve bizi bekleyen şeyin farkında olmasam belki anaforu tanıyamazdım. Dehşet içinde gözlerimi sımsıkı kapattım. Gözkapaklarım adeta kilitlenmişti.

Yaklaşık iki dakika sonra nasıl olduysa dalgalar yatıştı, etrafımız köpüğe bulandı. Tekne iskele tarafına döndü ve hızla ilerlemeye başladı. Tam da o sırada aynı anda öten binlerce buharlı geminin düdük sesini andıran tiz bir ses denizdeki tüm yaygarayı söndürdü. Artık anaforu çevreleyen kuşağın üstündeydik; hızla sürüklendiğimizden dibini seçemesek de birazdan içine düşeceğimiz belliydi. Tekne batmıyor, hava kabarcığı gibi dev dalgaların üstünden kayıyordu. Sancak tarafı anafora yakındı, iskele tarafında ise ardımızda kalan deniz vardı. Deniz; ufukla aramızda kıvranan, devasa bir duvar örmüş gibiydi.

Garipseyebilirsin ama anaforun kıyısındayken ona yaklaştığımız ana nazaran çok daha sakindim. Umudun tükendiğini kanıksadığımda, başta beni benden alan büyük korkudan büyük ölçüde kurtulmuştum. Sinirlerimi geren, çaresizlikten başka bir şey değildi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Böbürlenmek gibi olmasın ama –hakikattir sözünü ettiğim– bu şekilde ölmemin ne denli bir heybete sahip olduğunu, dahası Tanrı'nın takdirini böylesine açığa çıkaran bir olay karşısında canımı nasıl kurtaracağımı hesaplamanın ahmaklık olduğunu düşünmeye başladım. Bunları düşünürken utançtan kızarıp bozardığımı anımsıyorum. Bir süre sonra anafor daha çok ilgimi çekmeye başladı. Bedeli ölüm bile olsa derinliklerini keşfetmeyi *arzuluyordum*; sadece gördüklerimi dostlarıma anlatamayacağım için kederleniyordum. Bunlar, hiç şüphe yok ki, insanın böyle bir anda aklından geçiremeyeceği kadar sıra dışı düşüncelerdi; olayın üzerine epeyce kafa yorduktan çok daha sonra o an teknenin dönüp durmasının beni serseme çevirdiğinde karar kıldım.

Kafamı toparlamamı sağlayan başka bir şey daha vardı; rüzgâr kesilmişti, bize ulaşmıyordu. Zira senin de fark ettiğin üzere kıyı kuşağı deniz yüzeyinin epey altında kalır. Artık deniz dev bir dağ dizisi misali bizi çevrelemişti. Fırtına zamanı açık denizde bulunmayan kişi, rüzgârın ve püsküren suların insanı nasıl arapsaçına çevirdiğini bilemez. İnsanı körleştirip sağırlaştıran, dahası boğan bu etmenler kişinin tüm iradesine el koyar. Bu hislerden büyük ölçüde kurtulmuştuk, idam mahkûmlarının kesinleşen hükümlerinden önce müsaade edilmeyen ufak tefek haklarının son anda tanınması gibi.

Kuşağın etrafında kaç kez döndük bilmiyorum. Sanırım bir saat boyunca anaforun merkezine yaklaşarak yüzmekten çok uçar gibi dönenip durduk. Halkayı tutmaktan hiç vazgeçmemiştim. Ağabeyim; kasırga koptuğunda suya düşmemiş tek şey olan, tekneye sımsıkı bağlanmış bir fıçıya tutunuyordu. Anafora iyice yakınlaştığımızda ağabeyim fıçıyı bırakıp tuttuğum halkayı kavramaya çalıştı. Halka, ikimizin de tutunabileceği büyüklükte olmadığından korku içinde ellerimi çözmeye

uğraştı. Korkudan aklını kaçırmış olduğunu bilsem de ağabeyimin bu hareketi hayattaki en büyük üzüntüm oldu. Direnmedim. Halkayı kimin tuttuğu mühim değildi, bu yüzden gidip fıçıya tutundum. Tekne oldukça düzenli dönüşler sergilediği, yalnızca arada bir dalgalar sebebiyle sarsıldığı için fıçıya doğru ilerlerken sıkıntı yaşamadım. Fıçıya tutunur tutunmaz sancak tarafı şiddetle sarsıldı ve anaforun içine yuvarlandık. Sonumuzun geldiğini düşünüp telaşla bir dua mırıldandım.

Anafora düşerken kusacak gibi olduğumdan içgüdüyle gözlerimi kapayıp tutunduğum fıçıya sarıldım. Birkaç saniye boyunca cesaretimi toplayıp gözlerimi açamadım; ani bir ölümün geleceğini düşündüğümden suyla henüz mücadele etmeye başlamamış olmam şaşırtıcıydı. Fakat saniyeler birbirini izledi, hâlâ hayattaydım. Düşme hissi kaybolmuştu; biraz yan yatmış olsa da tekne kenar kuşağındaki hareketlerini yineliyordu. Cesaretimi toplayıp çevreme bakındım.

Etrafıma baktığımda korku ve merak karışımı bir saygı, dahası onulmaz bir hayranlıkla doldum. Tekne, muazzam derinlikte bir huninin merkezine denk gelecek biçimde havada asılı duruyordu; olağanüstü süratle dönmese ve daha önce betimlediğim dolunayın parlak ışığı gökyüzündeki çatlaktan süzülüp kara duvarları aştıktan sonra dipte sel gibi çağıldamasa huni abanozdan farksız görünürdü.

Başta etrafımı inceleyemeyecek kadar afallamıştım. Farkına varabildiğim tek şey şahidi olduğum görüntünün debdebesi oldu. Bir nebze olsun toparlanınca içgüdüyle dibe baktım. Teknenin eğimli dönüşü dibi kolayca görmemi sağlıyordu. Güvertesi suyla paralel düzlemde olsa da, su yüzeyi yaklaşık kırk beş derecelik bir eğime sahip olduğundan alabandaya yatmış gibiydik. Dönüş hızımızdan kaynaklandığını sandığım bu durumda bile oldukça rahat bir biçimde tutunmaya devam ettim.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Ay ışığı anaforun derinliklerini araştırıyor gibiydi; müminlerin Zaman ile Ebediyet arasındaki tek yol olarak tarif ettikleri dar ve sallanan köprüye benzeyen bir sisin yoğunlaşmasıyla hiçbir şey göremedim. Bu sis ya da püsküren sular dipte kesişip çarpışan sulardan oluşuyordu besbelli, ama bu sisten yükselen feryadı anlatmaya kesinlikle cesaret edemem.

Yukarıdaki kenar kuşağından anafora yuvarlandığımız anda epeyce dibe inmiştik; ama sonra düşüş hızımızda azalma oldu. Yeknesak hareketlerle değil, kimi zaman kırk elli metre kimi zaman da anafora baş döndürücü bir ivme kazandıracak şekilde durmadan dönüyorduk. Usul usul ilerlesek de somut anlamda dibe düşüyorduk.

Bizi kuşatan engin abanoz denizine baktığımda teknemizin anafora çekilen tek şey olmadığını gördüm. Her yer belirgin gemi parçaları, keresteler, kütükler, eşyalar, kırık kutular, fıçılar ve çıtalarla kaplıydı. Başta kapıldığım dehşetin meraka dönüştüğünden bahsetmiştim. Sona yaklaşırken merakım pekişiyordu. Etrafımda yüzen nesneleri garabet içinde izlemeye koyuldum. Kalıntıların dibe düşüş hızını hesaplamaya kalkışıp keyiflenecek kadar akıl sağlığımı yitirmiş olduğumu kabul ediyorum. Hatta bir ara 'Şimdi batma sırası şu köknar ağacında!' derken buldum kendimi. Fakat Hollanda ticaret gemisinden kalanların daha önce battığını görünce sukutuhayale uğradım. Birkaç tane daha öngörüde bulunup hüsrana uğradıktan sonra hesap hatalarım beni kendime getirdi ve bedenim korkudan zangır zangır titremeye, kalbim yerinden çıkacakmışçasına atmaya başladı.

Beni bu denli derinden etkileyen şey dehşetin değil ümidin doğmasıydı. Ümidimin kaynağı anımsadıklarım ve düşüş anındaki gözlemlerimdi. Moskoe-ström tarafından yutulduktan sonra geri fırlatılan ve Lofoden kıyılarına vuran şeyleri,

parçaların çoğunun farklı biçimlerde olduğunu, aşınmadan ötürü üstlerinin kıymıklarla dolduğunu ama bazılarının hiçbir değişime uğramadığını anımsadım. Bozulmuş olanlar büyük olasılıkla bütünüyle yutulmuştu, diğerleri ise anafora geç düştüklerinden veya sular durulana dek dibe inmediklerinden delikten geri fırlatılmıştı. Demek ki merkeze çekilsek bile anafora sürüklenip süratle dibi boylayan nesnelerin mukadderatına ortak olmadan geri püskürtülebilirdik. Üç önemli gözlemim daha vardı. İlk olarak, büyük cisimlerin düşüşü de hızlı oluyordu. İkinci olarak, eş büyüklükteki iki cisimden şekli küre olan diğerinden daha hızlı düşüyordu. Son olarak da eş büyüklükteki iki cisimden silindir biçimli olan diğerine nazaran daha yavaş düşüyordu. Kurtulduktan sonra deneyimli bir öğretmenle bu konu üzerine epeyce tartıştık. Zaten 'küre' ve 'silindir' terimlerini ondan öğrendim. Açıklamasını tam hatırlayamasam da, gözlemimin yüzen cisimlerin tabii sonucu olduğunu vurguladı; anafora kapılmış olan silindir biçimli bir nesnenin eş büyüklükte ama farklı biçimde olan cisimlere nazaran anaforun çekimine nasıl daha kolay karşı koyduğunu ve daha yavaş dibe çekildiğini ispat etti.[53]

Bu gözlemlerimi güçlendiren ve bunları irdelememi sağlayan şaşırtıcı bir durum daha vardı. Dönüşlerimizin her birinde bir gemiye ait kırık serenin yahut grandi direğinin yakınından geçiyor, anaforun muazzamlığını ilk gördüğümde teknemizle denk seviyede yüzen bu nesnelerin bizimle birlikte alçalmadığını fark ediyordum.

Artık hiçbir tereddüdüm kalmamıştı. İplerini keseceğim fıçıyı kendime sıkıca bağlayıp anafora atlamaya karar verdim. Yakınlarımızda sürüklenen fıçıları işaret ederek ağabeyimin de ne yapması gerektiğini anlaması için çabaladım.

53 Arşimed'i ikinci kitabı "*De Incidentibus in Fluido*"ya bakınız. –Poe.

Sonunda niyetimi anlasa da çaresizlikle başını sallayıp halkaya sımsıkı tutunmaya devam etti. Ona ulaşmam mümkün değildi, kaybedecek vaktim yoktu, ağabeyimi kaderin kollarına teslim edip iplerini çözdüğüm fıçıyı kendime bağlayarak bir çırpıda anaforun merkezine atladım.

Sonuç beklediğim gibi gelişti. Kurtuluş hikâyemi bizzat kendim anlattığıma göre bundan sonra anlatacaklarımı da öngörebilirsin; bu yüzden daha fazla uzatmayacağım. Suya atladıktan yaklaşık bir saat sonra tekne birkaç kez fır dolanıp canım ağabeyimi de yanına katarak ebedi köpük kaosunda sırra kadem bastı. Bedenime sıkıca bağladığım fıçı, anaforun dibiyle atladığım yer arasındaki mesafenin yarısına kadar indiğinde işler değişmeye başladı. O muazzam huninin kenarlarındaki eğim azalırken anaforun dönüş hızı da aynı oranda düştü. Köpükler ve gökkuşağı yiterken, anaforun dibi belirginleşmeye ve yukarı çıkmaya başladı. Lofoden kıyılarına yakın, Moskoe-ström'ün önceki konumunda gözlerimi açtığımda göğün durulduğunu, dolunayın da parıldadığını gördüm. Sular durulmuştu ama kasırganın etkisi hâlâ dalgaların üstündeki gücünü koruyordu. Süratle Ström kanalına sürüklendim, kısa bir süre sonra da kanaldan geçip balıkçıların 'bölgesine' ulaştım. Bir kayıkçı beni sudan çıkardı, bitkin durumdaydım; tehlike geçmiş olsa da yaşadıklarımdan resmen dilim tutulmuştu. Beni kayığa çekenler her gün görüştüğüm ahbaplarımdı ama ruhlar ülkesinden gelen bir yabancıymışım gibi beni tanımadılar. Daha bir gün önce kapkara olan saçlarım artık apaktı. Üstelik dediklerine göre yüz ifadem de bütünüyle değişmiş. Yaşadıklarımı onlara anlattım ama bana inanmadılar. Şimdi sana da anlatıyor, fakat Lofoden'deki güler yüzlü balıkçılar kadar bile inanmanı ümit etmiyorum."

AMONTİLLADO FIÇISI

Fortunato'nun binlerce kez beni incitmesine katlanmıştım ama işi hakaret boyutuna vardırdığında intikam almaya yemin ettim. Mizacımı iyi bilen sizler, tehditkâr tek bir kelime bile sarf etmediğimi tahmin edersiniz. Er ya da geç hesabını görecektim; kararlıydım ve bu kati tutumum riske atılmamın önüne geçiyordu. Karşımdakini cezalandırmalı ama ben ceza almamalıydım. Bir yanlışı düzeltene diyeti ödetildiğinde ya da intikam alan kişi karşısındakine intikamını duyumsatmayı başaramadığında o yanlış düzeltilmiş sayılmaz.

Ne sözlerimle ne de tavırlarımla Fortunato'nun şüpheye düşmesine izin vermedim. Eskiden olduğu gibi yüzüne gülmeyi sürdürdüm ama o bu gülümsememin cezasını keseceğim anın işareti olduğunu fark etmedi.

Pek çok açıdan saygı duyulacak ve hatta korku uyandıracak bir adam olsa da Fortunato'nun bir zaafı vardı. Şarabın erbabı olduğunu söyleyerek övünürdü. İşin aslı İtalyanlar pek az konuda mahirdir. Genellikle İngiliz ve Avustralyalı milyonerlere karşı dolap çevirmek ve fırsatları değerlendirmek için coşkun tavırlar sergilerler. Fortunato da resim ve mücevheratta yurttaşları gibi sahtekârın tekiydi ama eski şaraplar söz konusu olunca kesinlikle yapmacıklıktan uzaktı. Bu açıdan bakıldığında ondan farksızdım: Ben de kaliteli İtalyan şaraplarından anlar, uygun oldukça satın alırdım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Karnaval sezonunda çılgınlığın azami boyuta ulaştığı bir akşam vakti hava kararmak üzereyken arkadaşıma rastladım. İçkinin etkisiyle oldukça samimi davrandı. Bir motley[54] giymişti. Daracık giysisi çizgiliydi, başında da çıngıraklı bir külah vardı. Onu görünce öyle çok sevinmiştim ki ellerini iyice sıkıp uzun süre bırakmadım.

"Sevgili Fortunato," dedim, "bu ne hoş bir tesadüf! Bugün muhteşem görünüyorsun! Geçenlerde koca bir fıçı şarap aldım, Amontillado olduğunu söylüyorlar ama ben emin değilim."

"Nasıl olur?" diye bağırdı. "Amontillado mu? Koca bir fıçı mı? Mümkün değil! Hem de karnaval vakti!"

"Emin değilim," dedim. "Ahmaklık yapıp sana danışmadan ödemesini de yaptım. Seni göremeyince fırsatı kaçırmaktan korktum."

"Amontillado!"

"Emin değilim."

"Amontillado!"

"Emin olmak istiyorum."

"Amontillado!"

"Ah, madem işin var, ben de Luchresi'ye gideyim bari. O, şarabın erbabıdır. Bana hakikati söyler."

"Luchresi, Amontillado'yu Sherry'den ayırt etmeyi beceremez."

"Ama bazı ahmaklar onun bu işte senden daha usta olduğunu söylüyor."

"Haydi gidelim."

"Nereye?"

54 İtalyan komedyasında (commedia dell'arte) zanni denen hizmetkârların, özellikle saray soytarılarının ve kurnazlık ile aptallık karışımı olan, entrikanın merkezi sayılan Harlequin'in (Arleken veya Arlecchino diye de bilinir) geleneksel kostümü. Bu giysi çok renkli, yamalı parçalardan oluşmuş sonra elmas biçimi alarak kırmızı, yeşil, mavi desenlere dönüşmüştür. Siyah bir maske üzerine yana eğik bir külah ve tahtadan bir kılıç kostümün tamamlayıcı aksesuarlarıdır.

"Senin mahzene."

"Katiyen olmaz, dostum. İyi niyetini suistimal edemem. Zaten anlaşılan işin var. Luchesi..."

"İşim falan yok. Haydi gidelim."

"Yok, dostum. İşin yoksa bile fena soğuk almışsın. Mahzen fazlaca rutubetli. Duvarlarını potasyum nitrat tabakası kaplamış."

"Olsun! Soğuk algınlığı da neymiş? Amontillado! Seni kandırmış olmalılar. Luchresi'yi de boş ver, o Amontillado'yu Sherry'den ayırt etmeyi beceremez."

Bunları söyleyip koluma girdi. Ben de siyah ipekten bir maskeyi yüzüme, pelerinimi sırtıma çektikten sonra, Fortunato'nun beni aceleyle evime koşturtmasının sıkıntısını yaşadım.

Hizmetçiler evde yoktu. Anlaşılan gizlice kaçıp karnavalda eğlenmeye gitmişlerdi. Sabaha kadar dönmeyeceğimi söylemiş, bir yere kaybolmamaları için kesin emir vermiştim. Yine de arkamı döner dönmez hepsinin kayıplara karışması için sözlerim yeterliydi.

Duvardaki şamdanlıktan iki yanan meşale alıp birini Fortunato'ya verdim; mahzene inen kemeraltına varana dek pek çok odadan geçtik. Ardımdan yürüyen Fortunato'yu dikkatli olması için tembihleyip uzun, sarmal merdivenden inmeye başladım. Derken, merdivenleri inip Montresorların yeraltı mezarlığının rutubetli toprağına adım attık.

Fortunato sallana sallana yürüyor, uzun adımlar atarken külahının ucundaki çıngırak şıkırdıyordu.

"Fıçı nerede?" diye sordu.

"Biraz daha yolumuz var," dedim. "Şu duvar oyuklarında parıldayan beyaz ağlara baksana."

Dönüp sarhoşluktan şeffaflaşmış gibi görünen nemli gözlerini yüzüme çevirdi.

Nihayet "Potasyum nitrat mı?" diye sordu.

"Evet, öyle," diye yanıtladım sorusunu. "Ne vakittir öksürüyorsun?"

"Öhö! Öhö! Öhö! - Öhö! Öhö! Öhö! - Öhö! Öhö! Öhö! - Öhö! Öhö! Öhö! - Öhö! Öhö! Öhö!"

Dakikalarca zavallı arkadaşımın bana yanıt vermesini bekledim.

"Sorun yok," diyebildi sonunda.

"Gel geri dönelim," dedim kararlı bir tonda. "Sağlığın kıymetli. Varlıklı, saygın, seçkin bir insansın; üstelik eskiden benim olduğum gibi mutlusun. Boşluğu doldurulacak biri değilsin. Ben öyleyim. Geri dönelim, dönmezsek hastalanacaksın ve ben bu sorumluluğu alamam. Ayrıca Luchresi..."

"Yeter!" diye bağırdı. "Önemli bir şey yok, beni öldürmez. İnsan öksürükten ölür mü?"

"Haklısın," dedim. "Boş yere seni endişelendirmek değildi niyetim, ama yine de tedbirli olmalısın. Şu Medoc şarabından birer yudum içelim de rutubetten bir nebze olsun korunalım."

Humuslu toprağın üzerinde sıra sıra uzanan şişelerden birini alıp boynunu kırdım.

Şarabı ona doğru uzatıp "Haydi, iç!" dedim.

Yan gözle bakıp şişeyi dudaklarına götürdü. Bir an durup dostane bir tavırla başını salladığında külahındaki çıngırak yine şıngırdadı.

"Burada ebedi istirahate çekilmiş atalarına içiyorum," dedi.

"Ben de uzun bir hayat sürdürmene."

Yine koluma girdi ve ilerlemeye devam ettik.

"Bu mahzen ne kadar büyükmüş böyle!" dedi.

"Montresorlar, büyük ve kalabalık bir aileydi," dedim.

"Armanız neydi? Hatırlayamıyorum."

"Masmavi bir zemin üzerinde altından devasa bir insan ayağı, topuğuna dişlerini geçirmiş bir yılanı çiğneyip eziyor."

"Peki ya simgesel sözünüz neydi?"

"*Nemo me impune lacessit.*"[55]

"Güzel."

Şarabın etkisiyle gözleri parıldıyor, külahındaki çıngıraklar şıngırdıyordu. Medoc benim de imgelemimi harekete geçirmişti. Aralarında küçük büyük bir sürü şarap fıçısının da yer aldığı istiflenmiş kemiklerden oluşan duvarlar boyunca ilerledik. Bir anda durdum ve Fortunato'yu dirseğinin üst kısmından tuttum.

"Potasyum nitratın giderek arttığını görüyor musun?" dedim. "Tonozlardan yosun gibi sarkıyor. Nehir yatağının altındayız. Kemiklerin arasından rutubet sızıyor. Haydi, iş işten geçmeden dönelim. Hem öksürüğün..."

"Sıkıntı değil," dedi. "Devam edelim. Ama şu Medoc'tan bir yudum daha alayım."

Büyük bir De Grâve şişesinin boynunu kırıp ona uzattım. Bir dikişte şişenin dibini gördü. Gözleri vahşi bir ışıkla parıldadı. Güldü ve anlam vermediğim bir hareket eşliğinde şişeyi fırlatıp bir kenara attı.

Onu şaşkın gözlerle süzdüğümü fark edince hareketini tekrarladı, tuhaf bir hareketti yaptığı.

"Anlamadın mı?" diye sordu.

"Hayır," diye yanıt verdim.

"O halde locadan değilsin."

"Hangi locadan?"

"Yani mason değilsin."

"Masonum. Elbette, masonum."

"Sen mi? Mümkün değil."

55 (Lat.) "Bana saldıran, cezasız kalmaz."

"Masonum," diye tekrar ettim.

"Peki, işareti ne?" diye sordu.

"İşte bu!" dedim pelerinimin altından bir mala çıkartarak.

"Dalga geçiyorsun," deyip biraz geri çekildi. "Haydi, Amontillado'ya doğru ilerleyelim."

"Peki, öyle olsun," deyip malayı pelerinimin altına gizleyerek Fortunato'ya kolumu uzattım. İyice yaslandı. Amontillado'ya doğru ilerlemeye devam ettik. Bir dizi alçak kemerin altından geçtik, bir merdivenden indik ve sonunda rutubetin meşalelerimizin ateşlerini matlaştırdığı, yerin epeyce altında bulunan bir mezar odasına vardık.

Bu odanın en uzak ucunda bir başka oda daha vardı. Paris'teki devasa yeraltı mezarlıklarındaki gibi üst üste yığılan iskeletlerle dolu duvarları göze çarpıyordu. İçteki mahzen-mezarın üç duvarı kemiklerle doluyken dördüncüsündeki kemikler çıkartılıp dağıtılmıştı. Kemiklerin etrafa saçılmasıyla açılan bu duvar boşluğunda bir buçuk metre boyunda, bir metre eninde, iki metre yüksekliğinde bir mezar odacığı daha vardı. Belirgin bir amaç için inşa edilmişe benzemiyor, mahzenmezarların çatısını taşıyan iki muazzam destek unsuru arasında bulunan bir boşluk gibi görünüyor, arkasında da granit duvarlardan birini barındırıyordu.

Fortunato körleşen meşalesini kaldırıp nişin derinliklerini görmeye çalıştı ama nafile, meşalenin cılız ateşi bunu görmesine yetmedi.

"İlerle," dedim. "Amontillado içeride. Luchesi..."

"Zırcahilin tekidir," diyerek sözümü kesen arkadaşım sallana sallana ilerlemeyi sürdürürken ben de ardından yürüdüm. Kısa bir süre sonra nişin önüne gelen Fortunato daha fazla ilerleyemeyerek iyice afalladı. Kaşla göz arasında onu granit duvara zincirledim. Duvarda eşit yükseklikte sabitlen-

miş, aralarında yaklaşık altmış santimlik mesafe bulunan demirden iki halka vardı. Birinden kısa bir zincir, diğerinden de asma kilit sarkıyordu. Zinciri Fortunato'nun beline dolayıp kilidi kapatmam birkaç saniyemi aldı. Karşı çıkamayacak kadar aptallaşmıştı. Anahtarı kilitten çıkarıp geri çekildim.

"Haydi, dokun duvara," dedim. "Potasyum nitratı hisset! Doğrusu burası çok rutubetli. Bir kez daha dönmen gerektiğini söylüyorum. Hayır mı? O halde seni burada bırakmak zorundayım. Ama önce rahatın için elimden ne gelirse yapmalıyım."

Şaşkınlığından kurtulamayan arkadaşım "Amontillado!" diyerek çığlığı bastı.

"Tabii ya, Amontillado," dedim.

Bunları söylerken yerdeki kemik yığınını karıştırmaya başladım. Kemikleri bir yana topladım; ortaya çıkan taş ve harç ile malamı kullanarak canhıraş bir halde nişin girişini örmeye koyuldum.

İlk taş sırasını bitirdiğimde Fortunato'nun ayılmaya başladığını fark ettim. Çünkü nişin derinliklerinden gelen bir inilti duydum. Sarhoş bir adama ait bir ses değildi bu. Sonra uzun süren bir sükûnet ortama hâkim oldu. İkinci, üçüncü ve nihayet dördüncü taş sırasını örmeyi bitirdiğimde zincirin kızgın titreşimlerini hissettim. Dakikalarca süren bu sesi rahatça duyabilmek için mola verip kemik yığının üzerine oturdum. Nihayet sesler dinince malamı alıp beşinci, altıncı, yedini sırayı da tamamladım. Duvar göğsüme kadar yükselmişti. Tekrar duraksayıp meşaleyi yığma duvarın üstünden kaldırarak içerideki siluete doğru tuttum.

Zincire vurduğum adamın tiz çığlıklarını duyunca telaşla geriledim. Bir an tereddüt ettim, korkuyla titredim. Kılıcımı kınından çıkardım, elimle yoklayarak nişe uzandım, ama ani bir düşünce beni tekrar rahatlattı. Mahzenin sağlam ve katı

duvarlarına dokunmam beni epeyce yatıştırdı. Fortunato'nun çığlıklarına karşılık verdim. O bağırdıkça ben de bağırdım, üstelik çok daha yüksek sesle. Böylece sustu.

Neredeyse gece yarısı olmuştu, işimi bitirmek üzereydim. Sekizinci, dokuzuncu, onuncu sıraları bitirmiştim. On birinci sıranın tamamlanması için bir taş daha sıvayıp yerleştirmem gerekiyordu. Güçbela taşı kaldırıp yerine koydum. İşte tam o anda nişten gelen kahkahayı duyunca saçlarım diken diken oldu. Sonra Fortunato'nun sesine neredeyse hiç benzemeyen bedbaht bir ses işittim. Şunları diyordu:

"Ha! Ha! Ha! – He! He! He! – İyi bir şakaydı! Kusursuz! Eve dönünce buna çok güleceğiz. He! He! He! – Şarabımızı yudumlarken. – He! He! He!"

"Amontillado!" diye bağırdım.

"He! He! He! – He! He! He! Evet, Amontillado. Ama vakit geç olmadı mı? Bayan Fortunato bizi evde bekliyor. Haydi, gidelim."

"Evet. Gidelim," dedim.

"Tanrı aşkına, Montresor!"

"Tabii ya, Tanrı aşkına!"

Yine karşılık vermesini bekledim, sabredemeyip bağırdım.

"Fortunato!"

Yanıt alamayınca tekrar bağırdım.

"Fortunato!"

Bu kez de yanıt gelmeyince meşalemi duvardaki son taşın boşluğundan içeri fırlattım. Çıngırakların şıngırdamasından başka bir şey duymadım. Mahzenmezarın rutubeti yüzünden iyice bunaldım. İşimi derhal bitirmek için son taşı da yerine yerleştirip sıvadıktan sonra duvarın önüne kemikleri istiflerdim. Yarım yüzyıldır hiçbir ölümlü rahatsız etmedi onları. *In pace requiescat!*[56]

56 (Lat.) "Huzur içinde uyusun."

KARA KEDİ

Anlatacağım bu son derece acayip ama bir o kadar da basit hikâyeye inanmanızı ummuyor, ayrıca sizi bu hususta zorlamıyorum. Kendim bile olanlara inanamazken böyle bir şeyi ummak için çıldırmış olmam gerekir. Deli olmadığım gibi hayal de görmüyorum. Lakin yarın öleceğime göre, bugün içimdeki sıkıntıdan kurtulmam gerek. Evimde gerçekleşen bazı olayları yorum yapmaksızın, kısaca anlatmak niyetindeyim. Yaşadıklarım beni dehşete ve ıstıraba düşürdü, en sonunda da mahvıma yol açtı. Yine de yorum yapmaya kalkışmayacağım. Beni dehşete düşüren bu olaylar için eminim pek çok kişi mübalağa ettiğimi sanacaktır. Belki gelecekte benden daha sakin, daha aklıselim, daha mantıklı birileri çıkacak ve anlatacağım dehşetli olayların basit sebep-sonuç ilişkilerinden başka bir şey olmadığını dile getirecektir.

Çocukluğumdan itibaren uysal ve merhametli oluşumla tanınmıştım. Yufka yürekliliğim yüzünden arkadaşlarımın alaylarından kendimi kurtaramazdım. Özellikle de hayvanlara çok düşkündüm; vaktimin çoğunu ailemin sayesinde edindiğim evcil hayvanlarla geçirirken onları sevip beslememin mutlulukların en büyüğü olduğunu düşünürdüm. Bu niteliğim yaşımla beraber güçlenip başat haz kaynaklarımdan biri haline geldi. Sadık ve sağgörülü bir köpeğe sevgiyle bağlanmış olanlar bu duygunun yoğunluğunu ve hissedilen hazzın niteli-

ğini bilir. Bencillikten tamamen uzak ve hesapsız bir biçimde kendini sahibine adamış hayvanın sevgisinde, insanın vefasızlığını tecrübe etmiş birini doğrudan etkileyen şeyler vardır.

Genç yaşta evlendiğimde eşimin mizacının benimkinden pek de farklı olmadığını görmem memnuniyetimi artırdı. Evcil hayvanlara karşı düşkünlüğümü fark edince evimizi bu hayvanların en güzelleriyle dolduruverdi. Kuşlarımız, Japon balıklarımız, güzel bir köpeğimiz, tavşanlarımız, küçük bir maymunumuz ve bir kedimiz vardı.

Bu sonuncusu oldukça iri ve güzel bir hayvandı; kapkaraydı ve inanılamayacak derecede sağgörülüydü. Batıl inançlara sahip olan karım, kedinin sağgörüsünden söz ederken halk arasındaki yaygın düşünceden dem vurup kara kedilerin kılık değiştirmiş cadılar olduğunu söyler dururdu. Bunu söylerken çok da ciddi değildi elbette, bundan bahsetmemin yegâne sebebi şu anda aklıma gelivermiş olması.

Pluto[57] –kedinin adı buydu– en sevdiğim evcil hayvanım ve oyun arkadaşımdı. Onu yalnızca ben beslerdim, o da evde peşimden gezinir dururdu. Sokağa çıkarken ardıma düşmemesi için epey çaba sarf ederdim.

Dostluğumuz bu şekilde yıllar boyu sürdü; bu süre içinde içki belası yüzünden (bundan söz ederken utanıyorum) huyum suyum tamamen değişti. Günden güne asabi, duyarsız, keyifsiz biri olup çıktım. Karıma ağır sözler sarf etmeye başladım, hatta nihayetinde şiddete bile başvurdum. Bendeki bu değişikliği evdeki hayvanlar da hissetti. Onlara önem vermiyor, dahası eziyet ediyordum. Tesadüfen yahut sevilmek arzusuyla önüme çıkan tavşanlara, maymuna, köpeğe eziyet etmekte sakınca görmezken Pluto'ya karşı az da olsa sevgi

57 Roma mitolojisinde yeraltı dünyasının hükümdarı, Hades'e eşdeğer. Poe bir tür kinaye yapmış.

beslemeyi sürdürüyordum. Hastalığım –alkolizmden beter bir hastalık var mıdır?– iyice ilerledi ve sonunda yaşlandığı için huysuzlanmaya başlayan Pluto da çektirdiğim eziyetten payını almaya başladı.

Bir gece kentteki uğrak mekânlarımın birinden küfelik olmuş bir halde eve döndüğümde kedinin benden uzak durduğunu gördüm. Onu yakaladım; ani hareketimden ürken hayvan hafifçe elimi ısırdı. İşte o an öfkeden gözüm karardı, kendimi kaybettim. Ruhum ansızın bedenimi terk etmiş, yerine alkolle beslenen şeytani bir varlık çöreklenmiş gibiydi. Yeleğimin cebinden bir çakı çıkardım, hayvancağızın boğazından tutup gözlerinden birini oyuverdim. Şu an bu iğrenç olayı yazarken utançtan kızarıyor, alev alev yanıyor, dehşetle titriyorum.

Sabah ayılıp da aklım başıma geldiğinde, yaptığımdan utanıp dehşete kapıldım, lakin güçlü ve kati olmayan bu hislerden çok da etkilenmedim. Çok geçmeden içkiye esir olup yaptığım şeyi şarap sayesinde kısa sürede unuttum.

Bu arada kedi yavaş yavaş iyileşti. Oyuk göz yuvası kötü görünüyordu fakat artık acı çekmiyordu. Eskiden olduğu gibi evin içinde dolaşıyordu ama tahmin edileceği üzere beni görür görmez korkup kaçıyordu. Bir zamanlar beni sevmiş olan bir hayvanın şimdi benden hoşlanmadığını aleni bir biçimde hissettirmesine ilk başlarda üzülecek kadar eski mizacımdan bir şeyler kalmıştı ama bu duygu çok geçmeden yerini asabiyete bıraktı. Sonra iflah olmaz bir biçimde beni uçurumun kıyısına götüren YOLDAN ÇIKMA İSTEĞİ bütün ruhumu sardı. Felsefe bu haletiruhiyeyle pek ilgilenmez. Ama ben yoldan çıkma isteğinin insan yüreğindeki en ilkel güdülerden –insanın mizacını yönlendiren esas duygulardan– biri olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Kötü yahut ahmakça bir

eylemi sadece *yapmaması* gerektiğini bildiği için defalarca yapmamış biri var mıdır? Aklıselim davranabilecekken kanunları yalnızca kanun olduğu için ezip geçme eğilimi hepimizde yok mudur? Dediğim gibi, yoldan çıkma isteğim beni uçuruma sürükleyen son güç oldu. Suçu, günahı olmayan kediye karşı şiddeti artırmamın nedeni insan ruhunun kötülük etmeye, kendi kendine eziyet çektirmeye, hatta suç işlemiş olmak adına suç işlemeye, kötülüğü son kerteye kadar devam ettirmeye olan meylidir. Bir sabah, gözyaşları içinde olsam da soğukkanlılığımı takınıp boğazına bir ilmek geçirdiğim kediyi bir ağacın dalına astım; beni sevdiğini bilmeme rağmen masum kediciği asarak En Merhametli, En Dayanılmaz Tanrı'nın bile bağışlamayacağı bir günah işlediğimin farkındaydım.

Bu vahşeti gerçekleştirdiğim günün gecesinde "Yangın var!" çığlıklarıyla uyandım. Karyolamın cibinliği tutuşmuştu, bütün ev alev alev yanıyordu. Karım, hizmetkârımız ve ben güçbela kendimizi dışarı attık. Ev yanıp küle döndü. Neyim var neyim yoksa yangın silip süpürmüş, bizi biçare bir durumda bırakmıştı.

Yangınla kedi cinayetim arasında bir sebep sonuç ilişkisi kurmaya kalkışmayacak kadar aklım başımda, merak etmeyin. Sadece yaşadıklarımı anlatıyor, hiçbir şeyi atlamamaya çalışıyorum. Yangının ertesi günü harabeye dönen evi inceledim. Biri hariç tüm duvarlar yıkılmıştı. Evin ortasında yatağımın başucunun dayandığı bu duvar oldukça inceydi. Yakın geçmişte sıvandığından yangından pek zarar görmemişti. Kalabalık bir insan topluluğu duvarın bir yüzünü dikkatle inceliyordu. Dudaklarından "Tuhaf!", "Olağanüstü!" ve bunlara benzer sözler dökülüyordu. Meraklanıp kalabalığa karıştım. Duvarın beyaz yüzeyinde kabartma gibi duran bir kedi figü-

rü vardı. Kusursuz bir kabartmaydı ve kedinin boynunda bir ilmek vardı.

Bu hayaleti görünce –hayaletten başka bir şey olamazdı– dehşete kapıldım. Ama sonra toparlanıp düşünmeye başladım. Kediyi bahçedeki ağaca asmıştım, gece yangın çıkınca bahçeye büyük bir kalabalık toplanmıştı, kediyi görenlerden biri de muhtemelen hayvanın boynundaki ilmeği kesip açık pencereden içeriye atmıştı. Beni bu yolla uyandırmaya çalışmış olmalıydılar. Diğer duvarların yıkılmasıyla, katlettiğim kedi yeni sıvanmış duvara yapışmış, kireç, alevler ve leşteki amonyak birleşimiyle de duvardaki kabartma açığa çıkmıştı.

Bu şaşırtıcı olaya dair vicdanımı rahatlatamasam da mantıklı bir çıkarımda bulunmuştum; yine de hayal gücüm de epeyce etkilenmişti. Kedinin silueti aylarca gözümün önünden gitmedi, bu süre içinde pişmanlığa benzemekle birlikte pişmanlık olduğu söylenemeyecek tuhaf bir his beni esir aldı. Daha da ileri giderek kediye üzülmeye başladım, bu yüzden fink attığım izbe meyhanelerde ona benzeyen, onun yerini doldurabilecek bir kedi aramaya başladım.

Bir gece pis, iğrenç bir meyhanede kafam kıyak bir biçimde otururken mekânın yegâne eşyalarından olan cin ya da rom fıçılarından birinin üzerinde yatan kapkara bir şey dikkatimi çekti. Uzunca bir süre fıçıya bakmış olmama rağmen üzerinde yatan şeyi henüz fark etmiş olmam şaşırtıcıydı. Yaklaşıp ona dokundum. Neredeyse Pluto kadar iri, kara bir kediydi ve ona çok benziyordu, sadece bunun göğüs bölgesinde Pluto'nunkinden farklı olarak beyaz tüyler vardı.

Kedi, dokunmamla sıçrayıp doğruldu; mırıldanıp elime sürtündü; ilgiden hoşnuttu. Aradığım hayvanı bulmuştum nihayet. Meyhaneciden kediyi satın almak istedim, ama adam

BELONGS TO KAOS TEAM

kedinin sahibi olmadığını, kediyi tanımadığını ve daha önce hiç görmediğini söyledi.

Kediyi okşamaya devam ettim. Eve gitmek üzere hazırlanırken hayvan benimle gelmek istediğini belli etti, ben de gelmesine müsaade ettim. Yürürken arada sırada eğilip kediyi okşadım. Eve gelince yabancılık çekmeden hemen yerleşti ve kısa sürede karımın da sevgisini kazandı.

Fakat çok geçmeden içimde ona karşı bir tiksintinin tomurcuklandığını hissettim. Tam aksinin olmasını ummuştum ama nedense hayvanın sevgi gösterileri beni tiksindiriyor, sinirlendiriyordu. Zamanla bu tiksinti ve asabiyet nefrete dönüştü. Kediden uzak duruyor, utandığım ve önceki cinayetimi unutamadığım için ona eziyet etmeye çekiniyordum. Haftalar boyu ona ne vurdum ne de kötü davrandım, fakat zaman içinde ona kelimelerle ifade edilemeyecek türden bir tiksintiyle bakmaya, olduğu yerden vebadan kaçar gibi kaçmaya başladım.

Bu hayvana karşı nefretimi artıran bir diğer şey de onu eve getirdiğim gecenin sabahında tıpkı Pluto gibi onun da bir gözünün olmadığını fark etmemdi. Fakat bu durum eskiden benim de alametifarikalarımdan biri olan ve en temel, en yalın zevklerimin kaynağı insani duygulardan payını almış karımın kediye düşkünlüğünü artırdı.

Ben kediden tiksindikçe onun bana sevgisi artıyordu sanki. Nasıl bir kararlılıkla ardım sıra gezindiğini anlatabilmem çok zor. Oturduğumda hemen sandalyemin altına kıvrılıyor veya kucağıma zıplayıp yaltaklanıp duruyordu. Kalkıp yürümeye başladığımda ise ya ayaklarıma dolanarak adımlarımı şaşırtıyor yahut tırnaklarını giysime geçirip üstüme tırmanmaya çalışıyordu. Böyle anlarda kediyi tek darbeyle gebertmek istesem de hem eski günahımı anımsadığımdan hem de

BELONGS TO KAOS TEAM

–itiraf etmeliyim ki– hayvandan deli gibi *korktuğumdan* ona fiziksel açıdan zarar veremiyordum.

Korkum tam olarak fiziksel açıdan duyduğum bir his değildi, bunu nasıl açıklayabileceğimi kestiremiyorum. Bu hayvanın bende uyandırdığı dehşetin düşünülebilecek en temel saçmalıklardan kaynakladığını söylemeye çekiniyorum –evet, şu an hapisteyken bile bunu söylemeye çekiniyorum. Karım daha evvel sözünü ettiğim ve bu tuhaf hayvanla öldürdüğüm Pluto arasındaki yegâne farkı oluşturan göğsündeki beyaz tüylere pek çok defa dikkatimi çekmişti. Büyük ama belirsiz olduğunu anımsarsınız, ama zamanla –uzunca bir süre mantığım bunu kabul etmedi– bu beyaz leke belirginleşti. Sırf belirginleşen bu leke yüzünden, söylerken korkudan titriyorum, ondan korkuyor ve iğreniyordum; cesaretimi toplayabilseydim onun da icabına bakmayı bilirdim. Bu leke korkunç bir şeyin, suçun, acının ve ölümün, DARAĞACININ şekline bürünmüştü!

Şimdi gerçekten sefalet içindeyim. Bana –Ulu Tanrı'nın suretinden yaratılmış olan insana– bu ıstırabı çektiren, hemcinsinin işini bitirdiğim, sıradan bir hayvandı. Gece gündüz huzursuzdum artık. Yaratık beni bir an bile yalnız bırakmıyor, geceleri de saat başı kâbuslardan uyandığımda o yaratığın ılık nefesini yüzümde, olağanüstü ağırlığını da kalbimde hissediyordum!

Bu zulmün baskısıyla içimde iyilik namına hiçbir şey kalmamıştı. Kötülük ve şeytani düşünceler aklımı başımdan almıştı. Huysuzluğum zamanla herkese ve her şeye karşı geliştirdiğim bir nefret halini alırken, hiç sızlanmayan karım ne acı ki öfke nöbetlerimin en sabırlı kurbanı oldu.

Bir gün, bir iş için karımla birlikte yoksulluktan kaçamadığımız için sığındığımız döküntü evin kilerine indik. Dik

merdivenlerden inerken ardım sıra koşturan kedi sayesinde düşmeme ramak kaldığından küplere bindim. O vakte kadar beni durduran korkuyu unutarak baltayı kaptım ve hayvana isabet ettirebilseydim anında işini bitirecek bir darbe savurdum. Fakat kolumdan tutan karımın beni engellemesiyle iyice tepem atınca, baltayı karımın beynine sapladım. "Ah!" bile diyemeden durduğu yere düşüverdi.

Bu iğrenç cinayeti işledikten sonra vicdanım sızlamadan cesedi gizleme işine yöneldim. Komşular tarafından görülme riskini göze almadan cesedi gece veya gündüz dışarı çıkaramayacağımın bilincindeydim. Pek çok çözüm yolu düşündüm. Cesedi parçalayıp yakmayı, mahzende kazacağım mezara tıkmayı, bahçedeki kuyuya atmayı, hatta bir eşyaymış gibi paketleyip bir hamalla taşıtmayı bile düşündüm. Sonunda daha mantıklı bir çözüm buldum. Ortaçağda keşişlerin kurbanlarına yaptığı gibi, ben de cesedi mahzenin duvarına gömecektim.

Mahzen bu iş için çok uygundu. Duvarlar seyrek örülmüş, üzerine yakın geçmişte yalapşap sürülen sıva rutubetten tam olarak sertleşmemişti. Üstelik duvarlardan birinde şömine veya ocak niyetine yapılmış, sonra da üstü kapatılmış bir çıkıntı bulunuyordu. Buradaki tuğlaları söküp boşluğa cesedi koyduktan sonra fark edilmeyecek biçimde tuğlaları yeniden örmek çocuk işiydi.

Doğru hesap yapmıştım. Bir levye yardımıyla tuğlaları kolayca çıkardım, cesedi dikkatle iç duvara dayadıktan sonra tuğlaları tekrar ördüm. Her olasılığı düşünüp kireç ve kumdan hazırladığım harçla duvarı sıvadım. Bittiğinde durumdan memnundum, duvarda ufacık bir farklılık bile göze çarpmıyordu. Yere dökülenleri özenle süpürdüm, zafer kazanmışçasına etrafıma bakınıp "Hiç değilse bu kez emeklerim heba olmadı," dedim.

Bir sonraki işim başıma bunca derdi açan hayvanı aramak oldu, çünkü onu öldürmeye karar vermiştim. Elime geçirsem kurtulamazdı, ancak kurnaz hayvan geçirdiğim cinnet halinden dehşete düşmüş olmalı ki ortalıkta görünmüyordu. O iğrenç hayvanı ortalıkta gezinirken görmeyince hissettiğim rahatlığı, huzuru anlatmam mümkün değil! Gece boyunca görünmedi, onu eve getirdiğimden beri ilk kez rahatça uyudum; evet işlediğim cinayete rağmen uyudum.

Aradan üç gün geçti, işkencecim hâlâ ortalıkta görünmüyordu. Sonunda yeniden özgürdüm! Yaratık dehşete kapılıp kaçmıştı besbelli! Nihayet ondan kurtulmuştum! Çok mutluydum çok! İşlediğim cinayet beni kaygılandırmıyordu. Birkaç defa sorguya çekilmiştim ama yanıtlarım tutarlıydı. Arama yapılmış ve hiçbir şey bulunamamıştı. Dolayısıyla gelecekteki mutluluğuma güvenle bakıyordum.

Cinayetten dört gün sonra, hiç beklemediğim bir anda eve polisler geldi ve titiz bir arama başlattılar. Cesedi bulamayacaklarını düşündüğümden pek de umursamadım. Polisler arama esnasında yanlarında bulunmamı istediler. Her deliği incelediler. Üçüncü ya da dördüncü kez mahzene indiklerinde hiç bozuntuya vermedim, masumiyetimi takınmayı sürdürdüm. Kollarımı göğsümde kavuşturmuş, mahzende volta atıp duruyordum. Polisler tatminkâr bir edayla gitmeye hazırlanırken yerimde duramıyor; zaferimi güçlendirecek, masumiyetimi sağlama alacak bir şeyler söylemek için sabırsızlanıyordum.

Sonunda merdiveni tırmanırlarken "Kaygılarınızı dindirebildiysem ne mutlu bana. Hepinize esenlik ve nezaket dilerim. Ha, bu arada burası kusursuz inşa edilmiş bir evdir," dedim. (Rahat davranmak adına ağzımdan çıkanı kulağım duymuyordu.) "Gerçekten kusursuz. Bu duvarlar, durun,

bekleyin, bu duvarlar çok sağlamdır." Bunu söyler söylemez son derece cesur bir tavırla elimdeki bastonu karımın cesedinin bulunduğu duvara hızla vurdum.

Tanrı beni Baş Şeytan'ın hiddetinden korusun! Baston darbesinin yankıları dinmeden mezardan bir ses yükseldi. Başta bir çocuğun ağlamasını andıran boğuk ve aralıklı, sonra şiddetini artırıp hayvansı, uzun bir haykırışa dönüşen bir çığlık, yalnız cehennemde azap çekenlerle onlara eşlik eden iblislerin boğazlarından aynı anda çıkabilecek türde korku ve zafer dolu bir feryat, tam bir vaveyla!

O an neler düşündüğümü anlatmam ahmaklık olur. Bayılacak gibiydim, tökezleyerek ilerleyip karşı duvara dayandım. Merdivenleri tırmanmakta olan polisler bir anda dehşete ve hayrete düştüler. Ama kısa süre sonra on iki güçlü kol duvarı yıkmaya başladı. Duvar hemen yıkıldı. Çürümeye yüz tutmuş, pıhtılaşmış kanla kaplı ceset onları karşıladı. Başının üzerinde ise kıpkırmızı koca ağzıyla ve kor misali yanan tek gözüyle –önce kurnazlığıyla beni cinayete sürükleyen, şimdi de polisin kucağına düşürüp darağacına gönderen– o iğrenç hayvan oturuyordu. Meğerse duvarı cesetle beraber hayvanın da üstüne örmüştüm.

KUYU VE SARKAÇ

Impia tortorum longos hic turba furores
Sanguinis innocui, non satiata, aluit.
Sospite nunc patria, fracto nunc funeris antro,
Mors ubi dira fuit vita salusque patent.[58]
[Paris Jakoben Lokali'nin yerine kurulacak pazarın kapısı için yazılmış dörtlük.]

Bitap düşmüştüm, bitmek bilmeyen acılar yüzünden tamamen bitap haldeydim; ellerimi çözüp oturmama müsaade ettiklerinde duyularımın beni terk etmeye başladığını hissettim. Hakkımda verilen karar –o dehşetengiz ölüm kararı– net bir biçimde duyabildiğim son sözlerdi. Engizisyon üyelerinin sesleri hayal dünyasında birleşerek muğlak bir uğultunun içinde yitip gitti. Değirmen çarkının sesi misali sesler de döneniyordu sürekli. Ama bu his anlıktı, sonra birdenbire bu sesi de duyamaz hale geldim. Bir süre daha etrafımdakileri görmeye devam ettim, ama abartılı bir korkunçlukla! Kara cüppeli yargıçların şu kâğıttan bile beyaz olan, incecik dudaklarını gördüm. Yüzlerindeki amansız ifade, kati tutumlarının ve aşağılayıcı tavırlarının nişanesi olan dudaklarında

58 "Masumların kanına susayan ve doymak bilmeyen işkenceciler bir zamanlar bitmek bilmeyen çılgınlıklarla beslendiler. Vatanımız güvende, katillerin yurdu talan edildi; korkunç ölümün hüküm sürdüğü bu yerde hayat ve esenlik var artık."

tamamlanıyordu. Son kararı vererek kaderimi çiziyorlardı. O incecik dudaklar ölüm kelimesini söylerken dehşet verici bir biçimde kıvrılıp bükülüyordu. İsmime ait hecelerin dudaklarından döküldüğünü görsem de hiç ses işitemeyince iyice korkuya kapıldım. Korkum had safhaya çıktığında, salonun duvarlarındaki kara perdelerin de salındığını fark ettim. Sonra masadaki yedi uzun mumu gördüm. Başta mumların beni kurtuluşa ulaştıracak melekler olduğunu düşündüm, ama kısa süre sonra biteviye içime dolan tiksinti hissiyle birlikte melek başları birer hayaletimsi alev topuna dönüşürken galvanik bir bataryaya değmişim gibi tir tir titremeye başladım ve onlara umut bağlamamam gerektiğini anladım. Derken mezarın huzur verici bir istirahat mekânı olduğu fikri müzikal bir biçimde hayal dünyamı kuşattı. Usul usul zihnimde beliren bu fikri kısa sürede anlamlandıramadım aslında; ama bunu kavradığım an salondaki yargıçlar efsunlanmışçasına yok oldular. Mumlar, alevler kayboldu, içeriye karanlık çöktü; tüm duyular Hades'e doğru çılgınca bir hızla yuvarlandılar. Ve nihayet her şey sükûnete, dinginliğe ve zifiri karanlığa mahkûm oldu.

Bayılmıştım, ama bilincimi bütünüyle kaybetmemiştim. Bilinç bütünüyle yitirilir mi ki? Uykudayken mi? Hayır! Sayıklama anlarında mı? Hayır! Baygın haldeyken mi? Hayır! Öldüğünde mi yoksa? Hayır! Mezardayken bile bilinç denen şey insanı bütünüyle terk etmiyor. En derin uykularımızdan sıyrıldığımızda bir düşün ağını yırtarız, ama gördüğümüz düşü hatırlamayız. Baygınlığımız geçip de ayıldığımızda, zihinsel, ruhsal ve fiziksel açıdan varlığımızı algılarız. Ancak fiziksel açıdan kendimizi algılayabildiğimiz anda zihinsel ve ruhsal açıdan algıladıklarımızı unuturuz; eğer bunları hatırlayabilseydik o girdaptaki anıların izlenimlerini edinebilirdik. Peki, bu girdap nerededir? Onun gölgesini mezarınkinden

nasıl ayıracağız ki? Zihinsel ve ruhsal açıdan edindiğimiz anıları hemen hatırlamayız ama bir süre sonra, muğlak da olsa anılar rahatsız etmeye başlar bizi. Daha önce hiç bayılmamış biri alevler içinde garabet saraylar veya aşina olduğu simalar görmez, kederli hayallere kapılmaz, tanımadığı bir çiçeğin kokusunu kafasına takmaz, önemsemediği bir melodide yeni bir anlam keşfetmez.

Ruhumun debelenip durduğu hiçlikten anılar çıkarmaya yeltendim ve kimi zaman zafere ulaşmak üzere olduğumu bile düşündüm; kısacık bir süre için anımsayabildiklerim zaman geçtikçe bilinçdışı edinimler olarak kaldı. Bu puslu anılarda uzun boylu kişiler beni aşağıya, en aşağıya taşıyordu. Kalbimdeki tuhaf dinginlik sebebiyle içimi kaplayan anlaşılması güç korkuyu hissettim. Beni aşağı taşıyan korkunç kafile ebedi bir iniş gerçekleştirmişçesine sessizliğe büründü. İndirildiğim yerin nemli ve düz olduğunu hatırlıyorum; sonrası çılgınlık ve yasakları anımsamaya çalışan bir hafızanın hezeyanı.

Ses ve hareketi yeniden hissettim; kalp çarpıntılarımı işittim. Sonra yine sessizlik hâkim oldu. Derken tekrar ses, hareket ve dokunma... Bedenimdeki uyuşukluk ve korkunç sızı... Varlığımın bilincine varmam için epey zaman geçti. Ve birdenbire düşünmeye başlamam, dehşet içinde olsam da gerçeği anlamlandırma çabam... Sonra yine yok olma isteği... Ve yeniden toparlanıp eyleme geçme isteği... Nihayet yargıçları, kara duvar örtülerini, hakkımda verilen kararı ve bayılışımı anımsıyordum. Ama sonrası uçup gitmiş belleğimden. Sonrasını ancak birkaç gün sonra hayal meyal hatırlayabildim.

Gözlerim hâlâ kapalıydı. Sırtüstü yatıyordum. Uzandım ve ıslak, sert bir şeye değdim. Nerede ve ne halde olduğumu anlamaya çalışarak öylece kalakaldım. Gözlerimi açmak iste-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

sem de cesaretimi toplayamıyordum. Dehşet bir manzarayla karşılaşmaktan çok hiçbir şey görememekten korkuyordum. Yine de kaygı içinde gözlerimi açtım. Tahminimde yanılmamıştım. Zifiri karanlığın içindeydim. Derin derin nefes almaya çabaladım. Karanlık üstüme çökmüş, beni bunaltmıştı. Hava kurşun gibi ağırdı. Hareketsiz bir halde akıl yürütmeye çabalıyordum. Engizisyon üyelerini anımsamaya çalışıp sonucu kestirmeye çalıştım. Hakkımda verdikleri kararı okumuşlardı, ama bunun üstünden çok zaman geçmiş gibiydi. Öldüğümü sanmıyordum. Edebiyat ne derse desin, bunun ölümle ilişkisi kurulamaz. İdam mahkûmları yakılarak öldürülürdü; mahkemenin gerçekleştiği günün gecesinde benzer bir tören yapılmıştı. Bir sonraki törende yer alacak kurban olarak zindana mı gönderilmiştim? Hayır, idam cezaları asla ertelenmezdi. Ayrıca zindanın zemini Toledo'daki hükümlülerin hücreleri gibi taştandı ve az da olsa ışık alıyordu.

Zihnimde beliren korkunç bir düşünce kalbimin deli gibi çarpmasına neden oldu, sonra birden duyarsızlaştım. Toparlanıp ayağa kalktım; her tarafım kasılıyor, tir tir titriyordu. Kollarımı her yöne uzatıp salladım. Hiçbir şeye çarpmadım; yine de yürümeye çekiniyor, bir mezara çarpmaktan korkuyordum. İyice daraldım, terledim. Kuşku ve ıstırapla baş edemez hale gelince gözlerimi kocaman açıp ihtiyatlı bir biçimde adım attım. Birkaç adım sonrasında bile karanlıktan başka bir şey yoktu. Biraz daha rahat nefes almaya başladım. Başıma gelen her neyse demek ki en kötüsü değildi.

Yürümeye devam ederken, Toledo'da kulaktan kulağa yayılan Engizisyon'un korkunç işkence yöntemleri aklıma geldi. Zindanlar hakkında ne tuhaf şeyler söylemişlerdi. Ah, bunların safsatadan ibaret olduğunu düşünmüştüm. Belki de yer altında aç susuz ölüme terk edilmiştim. Yargıçların bana

ölüm cezası kestiğinden emindim, sadece ölüm zamanımı ve biçimimi bilmiyordum.

Öne doğru uzattığım ellerim nihayet sert bir şeye değdi. Pürüzsüz, kaygan ve soğuk bir duvara dokunmuştum. Tedbiri elden bırakmadan duvar boyunca ilerledim. Fakat zindanın büyüklüğünü çözemedim, çünkü bir tur atmış olsam bile aynı noktaya dönüp dönmediğimi anlayamadım. Mahkemeye çıkartılırken cebimde bir çakı vardı; onu bulabilmek umuduyla üstümü yokladım ama bulamadım; zaten kıyafetlerim de değiştirilmişti. Başlangıç noktamı belirleyebilmek için çakıyı duvara saplamayı düşünmüştüm. Zihnim allak bullak olduğundan basit çözümü bile başta görememiştim. Kıyafetimden kopardığım kumaş parçasını duvarla doksan derecelik açı oluşturacak biçimde yere serdim. Duvara değerek zindanı adımlarken elbet bu kumaş parçasına tekrar ulaşacaktım, ama zindanın büyüklüğünü ve güçsüzlüğümü hesaba katmamıştım. Kısa bir süre daha yürüdüysem de kaygan zeminden ötürü kendimi bir anda yerde buldum ve yorgunluktan uyuyakaldım.

Uyandığımda yanı başımda biraz ekmekle su buldum. Nasıl ve nereden geldiği üzerine düşünmektense bulduklarımı yiyip içtim. Sonra kalkıp tekrar yürümeye başladım ve bıraktığım kumaş parçasına ulaştım. Düştüğüm yere kadar elli iki, sonrasında da kırk sekiz adım saymıştım. Toplamda attığım yüz adımla zindanımın elli metrelik çevresini ölçebilmiştim. Ama duvar girintili çıkıntılı olduğundan içinde bulunduğum mahzenin şeklini tahmin edemiyordum.

Bütün bunları amaçsızca yaptım, umut değil tuhaf bir merak duygusu beni kamçılıyordu. Duvardan uzaklaşıp enine yürümeye başladım. Önce zemin balçıklı olduğundan korkarak yürüdüysem de, sonra cesaretlenip hızla ilerledim. Henüz

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

on adım kadar atmıştım ki kıyafetimin yırtık ucuna dolanıp yere düştüm.

Şaşkınlığım geçince düştüğüm yerde bir şey dikkatimi çekti. Çenem zindanın zeminine değmesine rağmen dudaklarım ve başımın üst kısmı hiçbir yere değmiyordu. Dahası alnıma yapış yapış bir buhar değiyor, burnuma çürümenin kokusu geliyordu. Böylece yuvarlak bir kuyunun içinde olduğumu anlayıp ürperdim. Küçük bir taş parçası kopardım ve attım. Taş, düşerken yankılar oluşturdu ve uzun süre sonra suya gömüldü. O sırada üst tarafta bir kapı açılıp kapanmışçasına şiddetli bir ses yükseldi, bir ışık belirip kayboldu.

Son anda başıma gelen kaza sayesinde bana nasıl bir ceza kestiklerini anlamıştım. Düşmeyip yürümeye devam etseydim ölmüştüm. Son anda kurtulduğum bu ölüm, Engizisyon'la ilgili çıkan söylentilerde kendine yer bulan ölüm şekliydi. Engizisyon, kurbanlarına korkunç fiziksel acıları ya da katlanılmaz manevi sancıları reva görüyordu. İkinci yöntem bana da uygulanmıştı işte. Uzun süren işkencelerden sonra iyice gerildiğimden her şeyden korkar hale gelmiştim; beni bekleyen işkence için hazırdım.

Kuyuya düşmektense duvarın dibinde ölmeyi seçerek geri döndüm. Eğer korkuya kapılmasaydım, kendimi kuyuya bırakırdım. Ayrıca kuyu hakkında duyduklarım ve işkencenin kuyuya düşerek sona ermeyeceği düşüncesi beni bunu yapmaktan alıkoymuştu.

Heyecandan öylece kalakaldım, ama sonunda uykuya yenik düştüm. Uyandığımda yine yanı başımda ekmekle su vardı. Öyle çok susamıştım ki suyu hemen bitirdim. İçine uyuşturucu bir şey konmuş olduğundan emindim, çünkü yine uyuyakalmıştım. Ne kadar uyuduğumu bilmiyordum, ama o

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

derin uykudan uyandığımda etrafımı görebildiğimi fark ettim. Kükürt sarısı, acayip bir ışık zindanı aydınlatıyordu.

Zindanın boyutu hususunda tamamen yanılmıştım; çevresi ancak yirmi beş metre kadardı. Bu yanılgının üstüne epeyce düşündükten sonra saçmaladığıma karar verdim, ne de olsa zindanın boyutundan daha önemli dertlerim vardı. Yine de yanılgım üstüne ısrarla düşünmeye devam ettim. Düşene dek elli iki adım saymıştım, bıraktığım kumaş parçasına az mesafe kalmış olmalıydı. Demek ki kendime gelip tekrar yürümeye başladığımda geldiğim yöne dönmüş olduğumdan zindanın çevresini iki kat hesaplamıştım. Zihnim allak bullak olduğundan duvarın sağımda mı solumda mı kaldığına dikkat etmemiştim.

Zindanın şeklinde de hataya düşmüştüm. Duvardaki girintilerden ve çıkıntılardan ötürü zindanın tuhaf bir şekli olduğunu düşünmüştüm, demek ki karanlık, baygın ve sersemlemiş insanlarda bu denli etkili olabiliyormuş. Köşe sandığım yerler nişlerden ibaretmiş. Mahzen kareydi. Taştan sandığım duvarlar metaldendi ve girintili çıkıntılıydı. Bu metallerin üzerine keşişlerin batıl inançlarını ifade eden korkunç resimler çizilmişti. Korkunç iblis ve iskelet resimleri duvarlarda sergileniyordu. Resimlerin hatları belirgin olsa da, renkleri rutubetten soluklaşmıştı. Zemin, taştandı. Tam ortasında düşmekten son anda kurtulduğum kuyu vardı; mahzendeki tek kuyu buydu.

Bunları güçbela görebildim, çünkü uyurken pek çok şey değişmişti. Sırtüstü yattığım tahtadan kerevete kayışla sımsıkı bağlanmıştım; sadece başımı ve sol kolumu hareket ettirebiliyor, güçlükle solumda duran yiyeceğe uzanabiliyordum. Çok susamıştım, ama bu kez su yoktu. Bırakılan yemek çeşnili etti; demek ki susuzluğumu artırmak da işkencenin bir parçasıydı.

Başımı kaldırdığımda, metal tavanın on on iki metre yükseklikte olduğunu gördüm. Metal plakalardan birinde tuhaf

bir figür, figürün elinde tırpan yerine eski saatlerde görmeye alıştığımız türden dev bir sarkaç vardı. Ama bu sarkaçta bir tuhaflık daha göze çarpıyordu. Hareket ediyor, usul usul sallanıyordu. Korku ve şaşkınla izledim. Sonra sıkılıp bakışlarımı zindana yönelttim.

Hafif bir ses işittim ve kuyudan fırlayan bir sürü sıçanın yerde gezindiğini gördüm. Etin kokusunu alan aç sıçanlar doluyordu içeriye. Onları korkutmak için çok uğraştım.

Yarım ya da bir saat kadar sonra (zamanı artık ölçemiyordum) tavana baktığımda, iyice afalladım. Sarkaç bir metre kadar inmiş ve hızlanmıştı. Beni huzursuz eden şey elbette sarkacın aşağı inmesiydi. Alt kısmının çelikten, otuz santimlik bir hilalden oluştuğunu görünce iyice korkuya kapıldım. Keskin ve ağır olduğu belliydi. Sağlam bir pirinç çubuğa eklenen bu hilal sallanırken ıslık çalıyor gibiydi.

İşkence dâhisi kesişlerin bana kestikleri cezadan kuşkum kalmamıştı. Kuyuyu, benim gibi münafıklara uygun gördükleri, cehennem benzeri ve cezaların *Ultima Thule*'si[59] olan o kuyuyu fark ettiğimi anlamışlardı. Kuyuya düşmekten son anda kurtulmuştum; bu kuyularda insanlar Engizisyon tarafından şaşkına çevrilip tuzağa düşürülerek ölüme terk ediliyordu. Kuyuyu fark etmem planlarını bozdu, gelip beni kuyuya atacak halleri yoktu, başka bir plan kurmuşlardı. Daha ılımlı bir plan! Bu kelimeyi düşününce ıstırap içinde gülümsedim.

Çeliğin süratle salınmasını izlediğim ölümcül, dehşetengiz, ebediymiş hissi veren saatleri nasıl anlatayım? Sarkaç

59 En kuzeydeki, bilinmeyen en uç noktadaki. MÖ 330 yılında Yunanlı kâşif Pytheas, Akdeniz'den başlayıp kuzeye doğru ilerlerken kuzeyde bir yerlerde Thule adı verilen gizemli bir takımadalar grubunun varlığından bahsedildiğini duyar. Thule, insanın geniş hayal gücüne dayanılmaz çekici gelir ve ulaşılması zor bir hedef olur. Arktik kâşifler gittikçe daha kuzeye ulaşır ve Thule her seferinde daha da uzaklaşır. Sonunda "Ultima Thule", "en kuzeydeki topraklar" adıyla bir efsane haline dönüşür.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

santim santim, milim milim inerken aradan asırlarca zaman geçmiş gibiydi. Kesif soluğunu ancak günler sonra yüzümde hissettim. Sarkacın hızlanması ve çektiğim perişanlığa son vermesi için Tanrı'ya yalvardım. Aklımı yitirmek üzere olduğum bir anda işkenceye son vermek için bedenimi yükseltmeye çalıştım. Sonra biteviye sakinleştim; o parlak ölüme, sevdiği oyuncağa bakan bir çocuk misali gülümsedim.

Derken yine bayıldım, ama kısa sürmüş olmalı ki kendime geldiğimde sarkacın daha fazla alçalmadığını gördüm. Gerçi uzun sürmüş de olabilirdi, belki de bayıldığımı gördüklerinde sarkacın hızını düşürmüşlerdi. Epeydir yemek yemediğim için bitap haldeydim. Ah, işkence bile insanın karnının acıkmasını engelleyemiyor. Sol elimle güçbela uzanıp sıçanların bıraktıkları et parçasını aldım. Eti ağzıma koyar koymaz aklıma gelen müthiş ama belirsiz bir fikir tekrar umutlanmamı sağladı. Ne diye umutlanıyordum ki? Muğlak bir fikirdi bu. Zihin muğlak fikirlerle hep dolup taşar, ama bunlar genelde uygulanmaz. Neşelenmemi ve umutlanmamı sağlasa da, bir anda fikri unutuverdim. Tekrar düşünmeye çalıştım, fakat aklım başımda değildi sanki. Çektiğim acılar beni bir embesile, bir ahmağa çevirmişti.

Sarkacın salınımı benim boyuma göre dik açı oluşturuyordu. Hilal tam kalbimden geçmesi için tasarlanmıştı. Giysiyi kesip defalarca bedenimden geçecekti. Islık çalar gibi salınarak aramızdaki mesafeyi on metreye kadar indirmiş olsa da, giysimi kesmesi dakikalarca sürecekti. Duraksadım, daha fazlasını hayal edemiyordum. Çeliğin inişini durdurabilecekmişim gibi aniden bu noktaya odaklandım. Çeliğin giysimi keserken çıkaracağı sesi ve kumaşın tenimde yaratacağı hissi düşünmeye çalıştım. Bu zırvalıklar üstüne dakikalarca düşündüm.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Sarkaç belirgin bir hızla aşağı iniyordu. Salınım ve iniş hızını kıyaslamaktan keyif alır hale gelmiştim. Sağa sola gidiyor, sonra uzaklaşıp melun bir ruhun feryadıyla geri dönüyor, bir kaplanın içten pazarlıklı adımlarıyla ilerliyordu. Zihnimde dönüp duran düşünceler kimi zaman kahkaha atmama, kimi zaman da bir vaveyla koparmama neden oluyordu.

Aşağı iniyordu! Dehşet verici bir hızla! Göğsümün yedi santim yukarısından geçiyordu! Sol kolumu kurtarmak için tüm gücümle çabaladım. Bu kolumun dirsekten yukarısı kayışın altındaydı. Tüm gücümü kullansam da sadece elimi ağzıma kadar götürebildim. Kolumu kayıştan kurtarabilseydim sarkacı durdurmaya çalışacaktım. O anda bir çığı bile durdurmaya teşebbüs edebilirdim!

Aşağı iniyordu! Hiç durmadan hem de! Üstümden her geçişinde soluksuz kalıyor, öylece bakakalıyordum. Uzaklaşırken anlamsız bir umuda sürükleniyor, yakınlaştığında ise korkudan gözlerimi kapatıyordum. Halbuki ölüm ebedi kurtuluş değil miydi? Yine de her alçalışında göğsümün nasıl yarılacağını düşündükçe zangır zangır titriyordum. Beni böyle perişan eden şey umuttu; her işkencenin tek utkusu olan ve Engizisyon zindanlarında bile idam mahkûmlarının kulaklarına çalınan kurtuluşun sesi olan umut.

Sarkaç on yirmi kez salındıktan sonra giysime değecekti, bunu fark edince dingin bir umutsuzluk içimi kapladı. Saatler, belki de günler boyu ilk kez düşündüm. Birden beni tek kayışla bağladıklarını anımsadım. Başka yoktu. Sarkacın ucu kayışı kestiğinde sol kolumla kalan kısmı çözebilirdim. Ama sarkaç bana fazlasıyla yaklaşmış olacaktı! En küçük hareketim ölümüme yol açabilirdi! Dahası Engizisyon üyeleri bunun için tedbir almamış olabilir miydi? Belki de kayış göğsümün tam üstünden geçiyordu. Bu son umut kırıntımın

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

da anlamını yitirmesinden korkarak başımı kaldırıp göğsüme baktım. Kayış, hilalin geçeceği yol dışında tüm bedenimden geçiyordu.

Başımı indirdiğim anda, daha önce zihnimde beliren o muğlak düşünce tekrar canlanmaya başladı. Pek akla yatkın olmasa ve hâlâ muğlaklığını korusa da, yarım yamalak değildi. Yeisle hemen düşüncemi uygulamak istedim.

Etrafımda saatlerdir iri sıçanlar geziniyordu. Vahşi, gözü pek, saldırgandılar; beni yemek için gözlerini üstüme dikip hareketsiz kalacağım anı kolluyorlardı. Kim bilir kuyuda nasıl besleniyorlardı?

Ne kadar engellemeye çalışsam da tabağın içindeki yemeği tüketmişlerdi. Elimi sallayıp durmam tekdüze bir hareket haline geldiğinden korkutuculuğunu yitirmişti. Bu yüzden sıklıkla elimi ısırıyorlardı. Tabaktaki kırıntıları kayışın üstüne, ulaşabildiğim her yere sürdüm ve nefesimi tutup beklemeye başladım.

Azgın sıçanlar önce devinimsizliğimden ürküp şaşkına döndüler. Çoğu kuyuya geri indi. Ama bu kaçışma kısa sürdü, oburlukları işime yarayacaktı. Hiç hareket etmediğimi gören birkaç gözü pek sıçan, sıçrayıp üstümü koklamaya başladı. Bunları diğerleri takip etti. Yüzlerce sıçan üstümde geziniyordu. Sarkacı önemsemeden kayışı kemirmeye başladılar. Sayıları ve ağırlıkları anbean arttı. Boğazıma kadar tırmandılar, soğuk dudaklarıyla dudaklarıma dokundular. Onlardan dayanılmaz derecede iğrensem ve ürksem de, birkaç dakika daha katlanırsam kurtulacağımı düşünüyordum. Kayış çoktan gevşemişti, pek çok yerinden kopmuştu. Azmettim ve hareketsiz yatmayı sürdürdüm.

Bu kez yanılmamış ve bu işkenceye boş yere katlanmamıştım. Artık özgürdüm. Paramparça olan kayış yere sarkıyordu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Tam o sırada sarkaç göğsüme değdi ve giysimi kesti. İki kez daha salındıktan sonra derin bir acı hissettim. Elimi sallayınca sıçanlar anında dağıldılar. Usulca yana kayarak kayıştan kurtuldum ve sarkacın ucundan uzaklaştım. Evet, artık özgürdüm.

Özgür! Engizisyon'un kapanına sıkışıp kalmışken nasıl özgür olunur ki! Taş zemine ayağımı attığım anda sarkacın devinimi durdu ve sarkaç görünmez biri tarafından yukarı çekildi. Yine umutsuzluğa kapıldım. Her hareketim izleniyordu. Özgürlükmüş! Ölümden beter bir başka işkencedeydi sıra! Öfkeyle etrafımdaki demir plakalara baktım. Zindanda garip, anlamlandıramadığım bir fark vardı. Rüyadaymışçasına değişikliğin ne olduğunu bulmaya çalıştım bir süre. Ve birden içerideki kükürt sarısı ışığın kaynağını fark ettim. Işık, duvar dibiyle zemin arasındaki bir santimlik aralıktan sızıyordu. Buradan bakmaya çabaladıysam da bir şey göremedim.

Ayağa kalkarken içerideki farklılığı anladım. Duvarlardaki resimlerin hatları net olsa da renkleri soluktu. Şimdi bu renkler giderek canlanıyor, iblislerin siluetleri en sağlam sinirleri kolaylıkla gerecek kadar korkutucu bir hale bürünüyordu. İblislerin parlayan, dehşetengiz gözleri öylesine canlıydı ki bunların imgelemimde oluştuğuna inanamıyordum.

İmgelem! Nefes alırken kızgın demirin kokusu burnuma doldu! Zindana bunaltıcı bir koku yayıldı! Çektiğim acıya gülümseyen parlak gözler ışıl ışıl yanıyordu! Kan revan içindeki dehşetengiz sahneler iyice kana bulandı. Nefes alamıyordum! İşkencecilerim ne de yamandı! Acımasız iblisler! Zindanın ortasına doğru ilerledim. Alevlerin ortasında kaldığımı düşünürken kuyunun serinliği aklımı çeldi. Koşup kuyunun dibine baktım. Kıpkızıl tavan kuyunun içini de aydınlatıyordu. Gördüklerime inanamadım. Ama o görüntü bir şekilde ruhumu ele geçirdi. Bunu nasıl anlatmalı? Ne büyük

korku, ne büyük çaresizlik! Çığlık atıp kuyudan uzaklaştım ve yüzüm ellerim arasında deli gibi ağladım.

Sıcaklık artarken tavana tekrar baktım. Zindan ikinci kez değişiyordu; şimdi sıra şeklindeydi. Yine olanı biteni hemen anlayamadım, ama merakım uzun sürmedi. İki kez ölümden yakamı kurtarmam Engizisyon'u öfkelendirmişti, artık Dehşet Hükümdarı'na karşı direnemeyecektim. Hücre kare biçimindeydi, ama şimdi açılardan ikisinin dar ikisinin de geniş olduğunu görüyordum. Hafif bir gürültü eşliğinde değişim hızlandı ve zindan karo biçimini aldı. Ama değişim hızla devam etti, zaten bu kadarla kalacağını beklemiyordum. Kızıl duvarları göğsüme basıp giysi niyetine üzerimde taşıyabilirdim. Ölmeye razıydım, ama kuyuda değil! Kızıl duvarlar beni kuyuya sürükleyecekti. Bunu anlamayacak kadar ahmak mıydım? Bu deli sıcaklığa ne kadar daha dayanabilecektim? Dayansam bile yanan demirlerin kışkırtmasına tahammül edebilecek miydim? Karo anbean daralıyor, düşünmeme izin vermiyordu. Kuyudan uzaklaşmaya çabaladıkça duvarlar beni merkeze doğru itti. Sonunda kuyunun kenarındaki birkaç santimlik alanda kavrulmuş bir halde kalakaldım. Direnecek gücüm kalmamıştı; umutsuzluk ve delilik yüklü bir çığlık attım. Sendeleyince başımı çevirdim.

İnsan sesleri duyuyordum derinlerden. Borazanlar çalıyordu! Gök gürültüsüne benzeyen tuhaf, cırtlak sesler! Kızıl duvarlar birden geriledi. Kendimden geçmiş bir halde kuyuya yuvarlanacağım anda biri tutup yakaladı beni. General Lasalle'ydi[60] gelen. Fransız ordusu Toledo'ya girmişti. Engizisyon, düşmanlarının elindeydi artık.

60 Napolyon'un generallerinden. Ancak Lasalle, Toledo'nun işgali sırasında değil, İspanyol Engizisyonu'nun en güçlü döneminden yüzyıllar sonra gerçekleşen Yarımada Savaşı'nda görev almıştır. Engizisyon'un sona erdirilmesi, 1808–1813 yılları arasındaki Fransız İşgali sırasında gerçekleşmiştir.

BELONGS TO KAOS TEAM

KIZIL ÖLÜMÜN MASKESİ

"Kızıl Ölüm" epeydir ülkenin canına okuyordu. Onun kadar kaçınılmaz ve iğrenç bir salgın daha önce hiç yaşanmamıştı. Avatarı[61] ve alameti kandı; kanın kızıllığı ile dehşetiydi. Şiddetli ağrılar ile baş dönmelerinden sonra gözeneklerden fışkıran kan, ölümü getiriyordu. Yüzde ve tüm bedende beliren kızıl lekeler, kurbanın diğer insanların merhametinden yoksun kalmasına neden oluyordu. Hastalığın kuluçka, yayılma ve mutlak sonu hazırlama evreleri yarım saat içinde tamamlanıyordu.

Fakat Prens Prospero neşeli, cesur ve aklıselim bir adamdı. Tebaasının yarısı salgından nasibini alınca, bin kadar gürbüz şövalye ve asilzade hanımla korunaklı bir manastıra kapandı. Manastır, Prens'in tuhaf zevklerine hitap eden, büyük ve ihtişamlı bir yapıydı. Demir kapıları olan yüksek duvarlarla çevrilmişti. Sonradan içeri başkalarının girmesini veya umutsuzluğa kapılanların dışarı çıkmasını engellemek amacıyla Prens ve diğerleri içeri girdiğinde kilitler iyice sağlamlaştırıldı. İçeride erzak sıkıntısı yoktu. Böylelikle saray üyeleri hastalığa karşı direnebilirlerdi, dışarıdakilerin yaşadıkları pek de önemli değildi. Durum böyle diye, elbette kedere boğulmak anlamsızdı. Prens eğlenmeden duramazdı. Soytarılar, doğaç-

61 Tanrı'nın insan bedeninde vücut bulması; Hint mitolojisinde Vishnu'nun dünyevi enkarnasyonu.

lama sanatçıları, dansçılar, müzisyenler, güzelliğin her çeşidi, şarap ve güvenlik içerideydi, "Kızıl Ölüm" ise dışarıdaydı.

Prens Prospero, manastırdaki beşinci ya da altıncı ayını tamamlamak üzereyken –insanların en çok telef olduğu dönemde– dostları için maskeli bir balo düzenledi. Balo, zevk ve eğlence düşkünlüğünün tipik bir örneğiydi. Fakat öncelikle size balo mekânını anlatayım. Bu harikulade salon, peş peşe sıralanmış yedi odadan oluşuyordu. Sarayların pek çoğunda var olan bu dizi dizi odaların kapıları ardına dek açıldığında, yedi oda büyük tek bir oda görünümüne kavuşur. Fakat Dük'ün tuhaf zevkleri burada da kendini gösteriyor, bakıldığında ancak tek oda görülebiliyordu. Her yirmi otuz metrede rastlanan sert dönemeçlerin ardından inanılmaz görüntüler ortaya çıkıyor, sağlı sollu duvarların ortasında bulunan gotik pencereler koridora bakıyordu. Pencerelerin mozaik camları odaların baskın renkleriyle oldukça uyumluydu. Örneğin; en doğudaki odanın camları da duvarları gibi maviydi; ikinci odanın pencereleriyle dekorasyonu mordu; üçüncüsü tamamen yemyeşildi; dördüncü odanın pencereleri eşyaları gibi turuncuydu; beşincisi bembeyaz, altıncısı ise menekşe rengiydi. Yedinci odanın ise tavanı ve duvarları siyahken, pencereleri kan kırmızıydı. Bu yedi odada yer alan onca eşyanın içinde tek bir altın şamdan veya lamba yoktu. Odaların hizasındaki koridorlarda pencerelerin karşısına yerleştirilmiş dev sehpalar üzerinde büyük mangallar vardı ve bunların ışığı cama vurarak içeriyi aydınlatıyordu. Bu sayede renkli ve büyüleyici görüntüler oluşuyordu. Fakat batıdaki siyah odanın kan kırmızısı camlarından kapkara eşyalara yansıyan görüntüler dehşet vericiydi, bu yüzden bu odaya pek kimse girmiyordu.

Bu siyah odanın batı duvarında abanozdan kocaman bir saat vardı. Sarkacı tok ve tek tip bir sesle salınıyor, yelkovanı

dönüşünü tamamladığında saatin pirinç ciğerlerinden garabet bir ses yükseliyordu. Her saat başı bu tuhaf ses işitildiğinde müziğe ara verildiğinden dans bırakılır, herkes öylece kalakalırdı. Saat her çaldığında cesur adamlar çocuklaşıyor, ihtiyarlar uzaklara dalıp gidiyordu. Ses tamamen kesildiğinde yeniden kahkahalar yükseliyordu; müzisyenler utangaç bir edayla birbirlerini süzüyor, bir sonraki sefere dehşete düşmemek için usulca birbirlerini güdülüyorlardı. Fakat altmış dakika (yani üç bin altı yüz saniye) sonra saatin vuruşuyla aynı dehşet, sıkıntı ve huzursuzluk tekrar yaşanıyordu.

Her şeye rağmen muhteşem bir eğlenceydi. Dük'ün zevkleri tuhaftı. Renklerden ve etkilerinden iyi anlıyordu. Modaya aldırmıyordu. Yaptığı cesur planlar sayesinde, parlak fikirleri barbarca bir izlenim bırakıyordu. Deli olduğuna inananların sayısı yadsınamayacak kadar çok olsa da, hayranları bu fikre katılmıyor, onun deli olmadığını anlamak için onu duymayı, görmeyi, hissetmeyi istiyordu.

Yedi odanın da dekorasyonunu Dük yapmıştı, balo kostümlerinin bile kendi zevkine uygun tasarlanmasını istemişti. Seçilen parlak, şaşırtıcı ve büyüleyici kostümler gerçekten çok garipti; benzerleri belki de en son Hernani[62] döneminde görülmüştü. Çılgınca, tuhaf, baştan çıkarıcı, ürpertici, iğrenç kostümler vardı. Bu imgesel karakterler girdikleri odanın havasına kapılıyor, müzik eşliğinde yedi odada gezinip duruyorlardı. Her saat başı siyah odadaki abanoz saat çaldığında ise her şey duraksıyor, ortama sessizlik hâkim oluyordu. Ses kesildiğinde de gülüşler işitiliyor, müzikle birlikte imgesel

62 Fransız yazar Victor Hugo'nun (1802–1885) oyunu. 1830'da klasikçiliğin sonunu belirten, coşturucu nitelikteki tiyatro eseri *Hernani* gençliğin yeni özlemlerini dile getiriyordu; Paris'te isyana benzer bir heyecan uyandırdı. Oyunun oynanmasından sonra, romantiklerle klasik edebiyat taraftarları arasında, "Hernani Savaşı" denilen bir tartışma başladı. Bu tartışma romantiklerin klasisizm karşısında kesin zaferiyle sonuçlandı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yaratıklar tekrar canlanıyor, cama vuran ışıklar etrafa neşe saçıyordu. Gecenin karanlığında siyah eşyalara vuran kan kırmızısı ışığın dehşeti ve abanoz saatin muazzam gürültüsü nedeniyle hiç kimse siyah odaya girmiyordu.

Diğer odalar hınca hınç doluydu, her birinin içinden yaşam pınarı akıyordu. Gece yarısına dek eğlence tüm hızı ve ihtişamıyla devam etti. Saat on ikiyi gösterdiğinde müzik sustu, dansçılar durdu ve manastıra huzursuzluk doldu. Bu kez abanoz saat on iki defa vurduğundan, yani süre uzadığından huzursuzluk iyice arttı. Saatin vuruşları kaybolmak üzereyken, insanlar daha önce fark etmedikleri birini gördüler. Fısıltılar, kalabalığın şaşkınlık, hoşnutsuzluk, korku ve iğrenme karışımı hisleriyle birlikte homurtulara dönüştü.

Sıradan bir insanın görüntüsü böylesine imgesel yaratıklarda elbette bu duyguları uyandırmaz. Kostümlerin tuhaflıkta birbiriyle yarıştığı doğruydu, ama bu son kişi aşırılığın zirvesine oturmuştu, hatta Prens'in bile sınırlarını zorlamıştı. En pervasız adamda bile ölçülü bir hassasiyet vardır. Yaşam ve ölümü eğlenceye dönüştüren karamsarların bile hoşlanmadıkları şeyler bulunur. Balodaki herkes yabancının kostümünü ve tavırlarını uygunsuz buldu. Adam, fazlasıyla çelimsiz bedenine bir kefen geçirmişti. Yüzündeki maske en ince ayrıntısına varana dek bir cesedin suratına benziyordu. Coşkulu insanlar buna da katlanabilirlerdi ama yabancı, Kızıl Ölüm'ün rolünü üstlenmişti. Kıyafetinin her köşesine kan sıçramıştı ve yüzü dehşetengiz kırmızı lekelerle kaplıydı.

Prens Prospero, rolünü ustalıkla oynarmışçasına kalabalığın arasında süzülen yabancıyı gördüğünde, korkudan titredi ve yüzü öfkeden kızardı.

"Bu da kim böyle?" diye sordu yanındakilere. "Bizimle dalga geçmeye nasıl cüret eder? Derhal yakalayın ve maske-

sini çıkarın! Gün doğarken siperlerden kimi sallandıracağımızı görelim!"

Mavi odadan haykıran Dük'ün sesi bütün odalarda yankılandı. Güçlü ve otoriter bir yönetici olan Prens, tek işaretiyle müziği susturdu.

Prens'in yanında korkudan tir tir titreyen adamları vardı. Bazıları kararlı ve sert adımlarla Prens'e yaklaşan yabancıya saldırmaya niyetlendiyse de, davetsiz konuğun ürkütücü tavırları karşısında ne yapacaklarını bilemediler. Böylelikle yabancı hiçbir engele takılmadan Prens'in hemen yakınından ilerleyip mavi odadan mor odaya, mor odadan yeşil odaya, yeşilden turuncuya, turuncudan beyaza, buradan da menekşe renkli olana geçti. Korkuya kapıldığı için sinirlenen ve cesaretini yeniden toplayan Prens Prospero da yabancının ardından altı odayı geçti, fakat onu takip eden kimse olmadı. Prens elinde hançeriyle siyah odaya vardı, aralarında yaklaşık bir metre kaldığında yabancı aniden döndü ve Prens'le göz göze geldi. Neden sonra acı dolu bir çığlık işitildi; Prens yerde parıldayan hançerin üzerine devrildi. Pek çok insan şaşkınlık ve hırsla siyah salona geçti, sonra da abanoz saatin altında dimdik duran yabancıyı tutmaya niyetlendi, ancak kavramaya çalıştıkları kefenin ve maskenin ardında cismani bir şey bulamayınca korkuyu yüreklerinin derinliklerinde hissettiler.

Çünkü Kızıl Ölüm aralarındaydı. Hırsız gibi manastıra girmiş olmalıydı. İnsanlar birkaç saat önce eğlence mekânı olan odalarda kanlar içine yuvarlanıp ruhlarını teslim ettiler. Son insanın ölümü abanoz saatin de ölümünü getirdi. Işıklar söndü. Karanlık, çürüme ve Kızıl Ölüm her şeyi hâkimiyeti altına aldı.

WILLIAM WILSON

Ne demeli? O zalim VİCDANA,
Durmadan karşıma çıkan o hayale ne demeli?
Pharronida, Chamberlayne[63]

Kendime William Wilson dememe müsaade edin. Önümdeki şu tertemiz kâğıdı gerçek ismimle lekelememe gerek yok. İsmim, ailemin hor görü, nefret ve tiksinti kaynağı sayılmasına yol açtı. Şiddetle esen yel, kötü namımı dünyanın en uç noktasına bile ulaştırmadı mı? Toplum dışına itilen ve terk edilen en biçare insan! Sen yeryüzündeki tüm faziletler, çiçekler ve parlak umutlar için ölmedin mi? Yoğun, bunaltıcı ve ebedi bir bulut değil mi ümitlerinle göğün arasına giren?

Mümkün olsaydı, işlediğim suçları ve akıl almaz anılarımı anlatmazdım, bunu yapmaktaki amacım son yıllarda arşa uzanan haysiyetsizliğimin kaynağını bulmak. İnsan genelde derece derece alçalır, ama bendeki erdemler pelerin misali bir anda sırtımdan düştü. Ufak tefek habisliklerden, Romalı Heliogabalos'unkini andıran muazzam gaddarlıklara duraksamadan, devasa adımlarla geçtim. Tahammül etmeyi başarırsanız bir tesadüfün, rastlantısal bir durumun mahvıma na-

63 William Chamberlayne (1619–1679/89): İngiliz şair, oyun yazarı. Bilinen eserleri şunlardır: *Pharonnida* (1659), *Love's Victory* (1658), *England's Jubilee* (1660).

BELONGS TO KAOS TEAM

sıl yol açtığını anlatacağım. Yaklaşan ölümün gölgesi ruhumu dinginleştirdi. Bu karanlık vadiden geçerken dostlarımın şefkatine –az daha merhametine diyecektim– hasret kaldım. İnsanın kontrol edemeyeceği durumların kurbanı olduğumu açıklayabilmek isterdim. Ayrıntılarıyla anlatacağım olayda, yanılgılar çölünün ortasında bulunan mukadderatımın vahasını dilerim fark ederler. İnsanı baştan çıkaran farklı etkenler hep var olsa da, hiç kimsenin şimdiye dek bu şekilde ayartılmadığını, mahvına sebep olunmadığını bilmelerini isterdim. Nitekim kimse böylesine büyük bir ıstırabın pençesine düşmemiştir. Bir hayalin içinde değil miydim? Şimdi de ayın altında görülen en garabet hayallerdeki dehşet ve gizeme kurban edilmiyor muyum?

Hayalperest ve coşkulu karakterleriyle tanınan bir soydan geliyorum, çocukluğumda bile ailemden kalan bu yadigârı hak ettiğimi ispatladım. Büyüdükçe belirginleşen karakterim etrafımdakilerin kaygılanmasına yol açarken, beni de dönülmez bir yola soktu. Zaman içinde dik başlı, kaprisli ve tutkularına gem vuramayan bir adam olup çıktım. Huylarını devraldığım, dar görüşlü ebeveynlerimin içimde kök salan habislikleri söküp atmaya yetecek kadar gücü yoktu. Birkaç kez durumu kurtarmak adına zayıf teşebbüslerde bulundularsa da, sonuç onlar için mağlubiyet, benim içinse eksiksiz bir galibiyet getirdi. Daha sonra evde benim sözüm geçer oldu ve pek az çocuğun serbest bırakıldığı bir çağda birdenbire özgürlüğüme kavuştum, ismimden başka her şeyin –her hareketimin– üstünde hâkimiyet kurdum.

Okul yıllarıma ait ilk anılarım, sisli bir İngiliz kasabasında devasa ağaçların ve eski evlerin arasında kalan Elizabeth tarzındaki büyük ve garip görünüşlü binaya dayanır. Bu düşsel kasaba insanın içine huzur salardı. Şu anda bile gölgeli

yollarının tazeleyici havasını soluyor, türlü türlü ağacının rayihasını içime çekiyor, kulenin içine yayılan eşsiz dinginliği hissediyor, saat başı çalan kilise çanının yankısını işitirken tarifsiz bir coşku duyuyorum.

Okul anılarımın ayrıntıları üzerine konuşmaktan haz alıyorum. İnsan benimki gibi bir faciaya çatmışsa, ufak tefek ayrıntılardan ötürü sevinmesi mazur görülmelidir. Bu anılar çocuksu ve gülünç bile olsalar, ait olduğu zaman ve mekân itibariyle daha sonra içine düşeceğim korkunç yazgımın muğlak işaretleri olmaları nedeniyle oldukça önemlidir. O halde bunları hatırlayalım.

Söylediğim üzere, bina eski ve düzensizdi. Engin bir arazi üzerine kurulmuş olan okulu içine cam kırıklarının karıştırıldığı harçla örülmüş yüksek bir duvar çevreliyordu. Hapishanelerin duvarlarına benzeyen bu sınırın ötesine haftada üç kez –cumartesileri gözetmen eşliğinde bir kez, pazarları sabah ve akşam ayinleri için tam tekmil iki kez– çıkabiliyorduk. Kilisenin papazı aynı zamanda okulumuzun müdürüydü. Papazın mihraba doğru emin ve vakur adımlar atışını oturduğum yerden şaşkınlık ve hayranlıkla izlerdim. Ancak papazlara yakışan parlak giysiler giymiş, şık peruğu abartılı bir biçimde pudralanmış bu müşfik ve kalender adamın, daha birkaç saat önce pis giysiler içinde elindeki sopayı sallayarak mendebur bir ifade takınıp Drakon kanunlarıyla[64] okulu idare eden adam olduğuna inanmak güç işti doğrusu. Ah, anlaşılması mümkün olmayan bir çelişki işte!

64 Drakon Kanunları, Atina'da MÖ VII. yüzyılda altı yargıçtan (arhon) biri olan Drakon tarafından hazırlanmıştır. Daha önce, Atina'da yazılı kanunlar yoktu. Soylular, eski töreleri kendi çıkarlarına göre uyguluyorlardı. Drakon, toplumda düzeni sağlayacak kanunlar yapmakla görevlendirildi. Drakon, kan davalarını sona erdirmek için önlemler aldı. Çok şiddetli bir ceza kanunu meydana getirdi. En çok soyluların haklarını gözeten, bir parça sebze ve meyve çalana ölüm cezası veren bu kanunlar halkı hoşnut etmedi.

Devasa duvarın bir yerinde üstünde perçinli demir sürgüleri, sivri çivileri olan korkutucu bir kapı daha vardı. Az evvel anlattığım rutin giriş çıkışlar dışında bu kapı asla açılmazdı. Ağır menteşeleri her gıcırdadığında bir gizemi düşünüyor ya da dehşet hayallere kapılıyordum.

Sınırı belirleyen duvarın net bir biçimi yoktu, pek çok girintisi vardı. Bunların en genişleri oyun alanlarımızdı. Buralar küçük, ince taşlarla döşenmişti. Binanın arkasında kalan alanda ağaç veya oturacak herhangi bir bölüm yoktu. Ön taraftaki bahçede çeşit çeşit çiçekler, şimşir ve benzeri fundalar yer alırdı. Bu kutlu güzelliği ender görürdük; okula kayıt için geldiğimizde, mezun olup memleketin yolunu tuttuğumuzda, ziyaretçimiz olduğunda, Noel ya da yaz tatili için eve dönerken geçerdik buradan.

Ah, bu bina! Ne efsunlu bir saraydı benim için! Ayrıntılarının ve bölümlerinin sonu gelmezdi. İnsan ilk mi yoksa ikinci katta mı olduğunu anlayamazdı. Odadan odaya geçişlerde inilen veya çıkılan basamaklar vardı. Odadan odaya geçilerek başlangıçtaki odaya varılabiliyordu; bina sonu olmayan bir labirent gibiydi. Beş yılımı geçirdiğim bu okulda bana ve diğer öğrencilere ayrılan yatakhanenin binanın ne tarafında kaldığını bir türü çözemedim.

Sınıf, binadaki, belki de yeryüzündeki en geniş odaydı. Sivri gotik pencereleri ve meşeden tavanı olan bu uzun ve dar oda insanı kasvete boğardı. Dehşet saçan bir köşesinde, "ders saatleri boyunca" müdürümüz Rahip Dr. Bransby'nin oturduğu küçük bir oda vardı. Yanımızda "eğitmenimiz" yokken bu masif kapının açılmasındansa eziyet çekerek ölmeyi tercih ederdik. Diğer köşelerde de bunu andıran ama daha az korku salan bölmeler vardı. İlki "Klasik Edebiyat", ikincisi ise "İngilizce ve Matematik" öğretmenlerinin kürsüsüydü. Leke-

li kitapların düzensiz bir biçimde istiflendiği odada, eskimiş sıraların üzerleri çizikler, karalamalar ve tuhaf resimlerle doluydu. Odanın bir ucunda içi dolu bir su kovası, diğer ucunda da devasa bir saat bulunuyordu.

Bu itibar gören okulun yüksek duvarları arasında pek de sıkılmadan ömrümün beş yılını geçirdim. Çocukların üretken beyinleri eğlenmek için dış dünyaya gereksinim duymaz; okulun hazin monotonluğu gençliğimin zevkten, erkekliğimin suçtan aldığı hazdan daha büyük hazlarla doluydu. Yine de ilk ussal gelişmem oldukça tuhaftı. Çocukluk yaşantısının olgunlaşan insanın üzerindeki etkisi pek ender görülür. Bu yaşantı bölük pörçük anılar, ufak tefek ve garip acılardan oluşur. Fakat bende etkisi muazzam oldu. Kartaca madalyalarının üzerlerindeki yazılar kadar sağlam ve derin olarak belleğime işlenmiş olan etkileri bir yetişkin edasıyla hissetmiş olmalıyım.

Yine de dünyevi hakikatte anımsanacak ne kadar az şey vardı! Sabahları kalk, akşamları yat, derslere çalış, ezber yap, biraz gez, oyun oyna, kavga et, teneffüs saatlerini kurnazlık peşinde geçir... Ama bütün bunlar zihnin büyülenmesiyle çoktan kaybolup gitmiş coşkuların, rastlantıların, heyecanların, tutkuların şiddetle örülen evrenine dönüşmüştü. "*Oh, le bon temps, que ce siècle de fer!*"[65]

Hareketli, coşkulu ve buyurgan mizacım okulda göze çarpan bir öğrenci olmamı sağlamıştı. Yaşıtlarım ve yaşça benden küçük olanların üzerinde takdire şayan bir üstünlük kurmuştum. Biri hariç. Bu kişi akrabalığımız olmamasına rağmen benimle aynı ad ve soyada sahipti. Aslında önemsenecek bir durum değildi; zira asil bir aileden gelmeme karşın zamanla adım halk arasında kullanılanlar arasına karışmıştı.

65 *"Ah, mutlu bir çağ bu demir çağı!"* - Le Mondain, Voltaire.

Bu yüzden aslına benzer bir biçimde kendime William Wilson ismini uygun gördüm. Öğrenciler arasında sadece "adaşım" derslerde ve teneffüslerde bana itaat etmiyor, oyunlarda ve tartışmalarda direniyor, üstelik gizli gizli benimle yarışıyor, zorba tavırlarıma şiddetle karşılık veriyordu. Buyurgan bir çocuğun kendisi kadar zeki olmayanlar üzerinde kurduğu egemenlik, yeryüzündeki en büyük despotluk örneğidir.

Wilson'un direnci beni mahcup etmeye yetiyordu; çünkü ona ve iddialarına ulu orta kafa tutsam da, özünde ondan çekindiğimi hissediyor ve kendisini bana denk görmesinin onun gerçek üstünlüğü olduğunu aklımdan çıkaramıyordum. Dahası galip gelmek için bitip tükenmeyen bir mücadele içinde kıvranıyordum. Ama ne tuhaftı ki bu denkliği benden başka kimse fark etmiyordu. İşin aslı Wilson'un rekabeti, direnci, küstah ve saldırgan müdahaleleri kişisel bir sebepten kaynaklanıyor gibiydi. Üstelik beni sivrilmeye iten ihtirastan ve bunu güdüleyen muazzam coşkudan da yoksun görünüyordu. Onun rekabeti salt bana karşı direnmek, beni şaşırtmak ve küçük düşürmek gibi çocuksu hisler üzerine kuruluydu; haksızlıklarına, hakaretlerine ve ayak diremesine sevimsiz bulduğum bir şirinlik kattığını hayretler içerisinde ve incinmiş duygular eşliğinde izliyordum. Kanımca bu tuhaf tutumu, patronluk taslama ve koruma gibi pespaye havalara girmesine sebep olan ukalalığından kaynaklanıyordu.

Wilson'un bu tutumu, adaşlığımız ve tesadüfen aynı gün okula kayıt yaptırmamızla birleşince üst sınıflardaki öğrenciler bizim kardeş olduğumuzu düşünmeye başladı. Zaten üst devreler alt sınıftakiler hakkında doğru bilgi edinmek için kafa yormazlar. Wilson'la kati suretle akrabalığımızın olmadığını söylemiştim ya da söylemeliydim. Kardeş olsaydık kesinlikle ikiz olurduk; çünkü Dr. Bransby'nin okulundan ay-

rıldığımda Wilson'un da benim doğum günümde –19 Ocak 1813'te– doğduğunu öğrendim. Şu tesadüfe bakın!

Wilson'un rekabetinden ve akıl almaz muhalefetinden fazlasıyla sıkılmama rağmen ondan nefret etmemem garipsenebilir. Sürekli tartışırdık ve tartışmanın sonunda galip gelen ben olsam da o ne yapar eder, kendisinin muzaffer olduğunu herkese hissettirirdi. Benim kibrim, onun da vakur tavrı birbirimize küsmemizi engelliyordu, ama mizacımız birbirine benzese de dost olamıyorduk. Ona ilişkin hislerimi anlatmak çok güç; nefret derecesine ulaşamayan hakiki bir düşmanlık, saygı, korku, merak gibi hislerle arapsaçına dönmüş durumdaydım. Sanırım Wilson'la benim ayrılmaz bir ikili olduğumu söylememe gerek yok.

Ona karşı yaptığım doğrudan veya dolaylı bütün saldırıların ciddi ve sebatkâr bir düşmanlıktan çok eğlence görüntüsü altında ıstırap veren şakalara dönüşmesinde aramızdaki bu tuhaf ilişkinin etkisi vardı. Titizlikle planlama yapsam da, çabalarım genelde sonuç vermiyordu; zira adaşım öylesine doğal ve ketum bir mizaca bürünüyordu ki şakalarının yarattığı tahribattan keyif alırken kendisine gülünmesine sağlayacak Achilles topuğunu göstermemeyi başarıyordu. Aslında bir zaafı vardı; Wilson ancak fısıltı şeklinde konuşabiliyordu; gırtlağından çıkan bu yetersiz sesten olabildiğince faydalandım.

Wilson'un kısasa kısas anlayışı epeyce çeşitlilik gösterirdi; ama özellikle biri beni canımdan bezdirdi. Bu kadar basit bir şeyin beni usandıracağını nasıl tahmin edebildiğini bilmiyorum, fakat keşfettikten sonra bunu defalarca ve inatla yapmayı sürdürdü. Soyadımın sıradanlığından ve alelade insanlara özgü bir ada sahip oluşumdan kaynaklı sorunlar yaşadım hep. Bu kelimeler kulağıma zerk edilen zehir gibiydi. Okula

kayıt yaptırdığım gün aynı adı taşıyan bir başka öğrencinin daha olduğunu öğrenmemle tiksinti hissim katmerlendi; çünkü okulun günlük hayhuyunda isimler ve kişiler sürekli karıştırılacak, dahası nefret ettiğim ismim iki kat fazla telaffuz edilecekti.

Bu öfke, rakibimle aramda beliren her türlü fiziksel ve ruhsal durumda biraz daha güçlendi. Yaşıt olduğumuzu henüz fark etmemiştim, ama simamız benzerdi, boyumuz posumuz birbirine denkti. Üst sınıfların bizim akraba olduğumuzu dile getirmesi de çok canımı sıkıyordu. Gizlemeye çalıştığım hıncım zekâ, kişilik ve konumlarımızın benzerliğine dair yapılan imalarla belirginleşiyordu. Ama Wilson'un dış görünüşü ve akrabalık söylentileri dışında öğrencilerin aramızdaki benzerlik üzerine sohbet ettiğini sanmıyordum. Kuşkusuz o da benim kadar bu benzerliğin farkındaydı ve beni rahatsız etmek için bunu kullanmayı akıl etmesi onun olağanüstü bir zekâya sahip olduğunu gösteriyordu.

Wilson bana fazlasıyla öykünüyor, hareketlerimi ve konuşmalarımı başarıyla taklit ediyor, oyunculuğunun hakkını veriyordu. Giyim tarzımı, yürüyüşümü ve genel tavırlarımı kolayca sahiplenmişti; dahası fiziksel zayıflığına rağmen sesimi de taklit etmeyi başarmıştı. Sesini yükseltemese de tarzıma ve ses tonuma öykünerek tuhaf fısıltısını sesimin yankısı haline getiriyordu.

Bu kusursuz portrenin (ona asla karikatür denemez) beni nasıl canımdan bezdirdiğini anlatamam. Adaşımın bu öykünmesini, kinayeli gülümsemelerini ve müstehzi küçümseyişlerini benden başka kimsenin fark etmemesi tek tesellimdi. Arzuladığı etkiyi yaratmış olmaktan memnun bir halde zehrini zerk ettiği için gülümsüyor, zekice çabalarıyla elde edebileceği alkışlar karşısında ketumluğunu koruyordu. Diğer

öğrencilerin onun zaferle taçlanan planlarını fark etmemesi ve onun müstehzi tavırlarına eşlik etmemesi huzursuzluğumu kamçılayan bir muammaydı. Belki de taklidin usul usul artması kolayca sezilmesini engelliyordu ya da güvenliğimi borçlu olduğum şey adaşımın tam tekmil bir taklitten sakınıp hayranlığımı kazanmak istercesine sergilediği genel öykünmedeki başarısıydı.

Tiksinç korumacı tavırlarından ve irademe müdahalede bulunmasından daha önce de bahsetmiştim. Bu müdahaleler nezaketten yoksun olduğu gibi doğrudan değil dolaylı yollarla beni bulurdu. Yaşım ilerledikçe tavsiyeleri iyice can sıkıcı hale gelmişti. Aradan bunca zaman geçmişken adaletli davranmam gerekirse, genç yaşına ve tecrübesizliğine rağmen Wilson'un hatalarımı sürekli yüzüme vurduğunu belirtmeliyim. Benden daha zeki ve becerikli olmasa da benden daha fazla erdemliydi; o zamanki küçümsediğim sözlerini az da olsa benimsemiş olsaydım şüphesiz bugün çok daha mutlu bir insan olurdum.

Sonunda Wilson'un hoşuma gitmeyen himayesine dayanamaz oldum ve küstah tavrından iğrenmeye başladım. Başlangıçta ilişkimiz dostluğa dönüşebilirdi belki, ama son zamanlarda adaşımın müdahalelerinde azalma belirirken benim yüreğimde kin ve nefret uyandı. Bunu fark ettiğinde benden uzaklaştı ya da ben öyle olduğunu sandım.

Bu dönemde aramızda ciddi bir tartışma geçti; pervasız bir biçimde elini kolunu savurarak ve amiyane bir üslupla konuşuyordu; konuşma tarzında ve hareketlerinde beni önce ürperten sonra da çocukluğumun karanlık, karışık, sıkıntılı ve huzursuz edici düşlerini bana anımsatan bir şey hissettim ya da hissettiğimi sandım. Sanki onunla ezeli ve ebedi bir yakınlığımız vardı; işte bu his ruhumu daralttı. Yine de bu sanrılı

düşünceyi zihnimden söküp attım; bundan sadece adaşımla yaptığımız son tartışmayı anlatabilmek için söz ediyorum.

Muazzam büyüklükteki okulda öğrencilerin yatakhane olarak kullandığı pek çok büyük oda vardı. Dahası tüm girinti ve çıkıntılar da tutumluluğuyla ünlü Dr. Bransby'nin teşvikiyle yatakhane olarak kullanılıyordu; fakat bu yerler o kadar küçüktü ki içlerinde ancak birer kişi kalabiliyordu. İşte bunlardan birinde de Wilson kalıyordu.

Okuldaki beşinci yılımın sonuna doğru ve anlattığım bu tartışmadan sonraki gece, herkes uyurken yatağımdan kalktım ve elimde lambayla kendi yatakhanemden çıkıp düşmanımınkine doğru yol aldım. Bir türlü sonuca erdiremediğim şakalardan birini yapmayı kafama koymuştum. İçimdeki garezi ona hissettirmeye kararlıydım. Odasına vardığımda lambayı kapının önünde bırakarak içeriye süzüldüm. Bir süre uyuduğundan emin olmak için soluk alıp verişini dinledim. Dönüp lambayı aldım ve yatağına yanaştım. Planımı gerçekleştirebilmek amacıyla yatağın çevresindeki tülleri araladım; o anda yataktakinin üzerine şiddetli, parlak bir ışık vurdu. Dikkatle yüzüne baktığımda korkudan uyuştum ve buz kestim. Soluğumu tutup lambayı yüzüne iyice yaklaştırdım. Bu yüz William Wilson'a mı aitti? Korkudan tir tir titremeye başladım. Zihnimi bulandıran ne vardı bu yüz çizgilerinde? Allak bullak olmuş bir halde gözlerimi dikip öylece kalakaldım. Böyle değildi, hayır, uyanıkken böyle değildi! Aynı isim! Aynı yüz çizgileri! Aynı gün okula kayıt! Yürüyüşümü, sesimi ve tavırlarımı taklit etmesi! Şu an karşımda yatan şeyin bu müstehzi öykünmenin sonucu olduğuna kim inanırdı ki! Korkudan titrerken lambayı söndürdüm ve usulca odadan çıktım; geri dönmemek üzere okulun duvarlarının ardına geçtim.

Ailemin yanında geçirdiğim birkaç ay süren avarelikten sonra Eton'a[66] kaydoldum. Bu mola Dr. Bransby'nin okulunda başıma gelenleri kısmen de olsa unutmamı ve yatışmamı sağladı. Artık dramın trajik boyutunu hissetmiyordum. Duyularımın beni yanılttığını düşünüyor, o ana ilişkin her şeyden şüpheleniyor, yaşadıklarıma karşılık ailemden yadigâr kalan imgelem gücümün zenginliğini bahane olarak gösterebiliyordum. Eton'da sürdürdüğüm yaşam ise şüphelerimi azaltacak gibi görünmüyordu. Tereddütsüz ve biteviye atıldığım çılgınlık girdabı bir tek o dehşetengiz anın köpüğünü silemedi; somut verileri yok edip önemsiz hatıraları bırakıverdi.

Kuralları ve okulun disiplinini hiçe sayarak tükettiğim sefil yaşantımı ayrıntılarıyla anlatacak değilim. Üç yıl süren bu çılgınlığımın bana köklü kötü alışkanlıklardan ve muazzam fiziksel gelişimden başka getirisi olmadı. Bir haftalık avarelikten sonra bir gün bir grup öğrenciyi gizli bir eğlence için odama davet ettim. Gece geç saatte buluştuk, sabaha kadar eğlenmeye karar vermiştik. Şarap ve farklı baştan çıkarıcılar hızla tüketildi; gün ağarırken coşkumuz zirveye ulaşmıştı. Kâğıt oynamaktan ve aşırı içkiden al al olmuş yanaklarımla terbiyesizliğimi takınıp ısrarla kadeh kaldırmaya çabalarken odanın kapısı ansızın açıldı ve bir hizmetkâr seslendi. Telaşlı bir adamın benimle konuşmak için salonda beklediğini bildirdi.

Şarabın etkisiyle bu müdahaleden dolayı şaşırmak yerine sevinmiştim; hemen yerimden kalktım ve ağır adımlarla salona vardım. Bu basık tavanlı, ufak odada lamba yoktu; içeriyi pencereden vuran ışık aydınlatıyordu. Karşımda benim bo-

66 İngiltere'nin en eski ve elit özel okullarından biridir. 1441 yılında Kral VI. Henry tarafından kurulan okul, sadece on üç on dokuz yaş arasındaki erkekleri yatılı olarak kabul etmektedir. Yüzyıllardır İngiltere'nin en elit ailelerinin çocuklarını kabul eden okul, öğrencilerine İngiltere'deki diğer okullara kıyasla çok daha üstün standartlar sunar. Ayrıca okulun mezunları arasında birçok ünlü başbakan, aristokrat, prens, bilim insanı ve yazar vardır.

yumda, biçimi benimkiyle aynı beyaz kaşmir bir palto giymiş bir adam duruyordu. Pencereden vuran ışık adamın yüzünü görmeme yetmiyordu. Genç adam hızla yanıma geldi ve kolumdan tutup "William Wilson!" dedi.

Derhal toparlanıp kendime geldim. Yabancının tavrında ve havada tuttuğu parmağında öyle derin bir şey vardı ki şaştım kaldım. Ama beni asıl heyecanlandıran şey duyduğum tuhaf, kısık sesti –teklifsizce sarf edilen iki kelimenin tonu ve perdesiydi. Eski hatıraları canlandıran bu tuhaf fısıltı geçmişe dair ne varsa ortaya saçmış, galvanik bir batarya gibi içime boşalmıştı. Ben toparlanıncaya kadar genç adam sır oldu.

Bu olay hayal gücümü epey zorladıysa da kısa süre içinde etkisini yitirdi. Birkaç hafta ciddi ama tuhaf araştırmalara soyundum, bana bu denli müdahale eden kişinin kimliğini bilmiyormuşum gibi davranmadım. Kimdi bu Wilson? Nereden geliyordu? Maksadı neydi? Bu sorularım hep yanıtsız kalıyordu; sadece okulu terk ettiğim gün onun da ailevi bir durum sebebiyle okuldan ayrıldığını öğrenebildim. Oxford'a gitmeye karar verdiğim için bu konuya ilişkin ilgimi kaybettim. Bir süre sonra Oxford'a gittim; ailemin kibri bana eğlence dolu bir dünyanın kapısını açtı ve Britanya'nın zengin kontlarının züppe varisleriyle aşık atmaya başladım.

Sefahat düşkünlüğüm sebebiyle iyice kendimi dağıttım, görgü kurallarını hepten unuttum. Bu pervasızlığımı ayrıntılarıyla anlatmamın gereği yok elbette. Herod'tan[67] daha savurgan olmayı, keşfettiğim çılgınlıkları da Avrupa'nın en havai üniversitesinin rezillikler listesine eklemeyi becerdim.

Kumarı meslek edinenlerden hilebazlığı öğrenmek uğruna beyefendilikten vazgeçtim. Bu adi zanaatta ustalaşmak

67 Herod, Yehuda kralı olarak (Romalılar tarafından atanarak) MÖ 37 yılından ölümüne kadar otuz üç yıl süren çok uzun bir süre boyunca iktidarda kaldı. Bu, ekonomik bolluk ve sosyal istikrar açısından altın bir çağdır. Zalimliği ve savurganlığıyla da tanınır.

ve hatırı sayılır servetimi zayıf arkadaşlarımın sayesinde artırmak için kumarbazlığı seçtiğime inanmanız güç olsa da durum anlattığımdan ibaretti. Mertlik ve şeref içeren hislere karşı yapılan bu hakaretin büyüklüğü cezasız kalmamın asıl sebebiydi. Neşeli, içten, cömert William Wilson'un bu ahlaksız yolda ilerlediğine arkadaşlarım asla inanmazdı; aksine onun dürüstlüğünden dem vururlardı. Nitekim William Wilson Oxford'un en soylu, en özgür, en çılgın genciydi ve yaptıkları ancak genç yaşına yorulabilirdi. Evet, benzersiz yanılgılara düşmüyor değildi, ama en büyük kötülükleri bile telaşlı ve coşkulu mizacından kaynaklanırdı.

İki sene sonra üniversiteye Glendinning adında, Herodes Atticus[68] kadar varlıklı, tesadüfen servete konmuş, sonradan görme bir mirasyedi geldi. Çok geçmeden aklı kıt olduğunu görerek dişime göre olduğuna karar verdim. Onu oyunlara davet ettim ve sıklıkla para kazanmasına müsaade ettim. Sonunda niyetimden asla kuşku duymayan Bay Preston'un odasında bu aklı kıt asilzadeyle karşılaştım. İnandırıcılığı artırmak gayesiyle odaya sekiz on kişi daha çağırıp, kumar oynama fikrinin kendiliğinden gelişmesini, dahası teklifin gözüme kestirdiğim şahıstan gelmesini sağladım. Bu adi konuyu fazla uzatmamak adına şunu söyleyebilirim ki bu gibi durumlarda olağan karşılanan her türden hileye başvurdum; bu tip hilelere aldanacak budalaların hâlâ olması çok tuhaf doğrusu.

Gece geç saatlere dek oturduk; sonunda Glendinning'le teke tek kaldık ve en sevdiğim oyun olan *écarté*'yi[69] oynadık. Diğerleri kumarın yükseldiğini görünce heyecanla bizi seyretti. Eğlencenin başında bol bol içmeye teşvik ettiğim son-

68 Herodes Atticus (101–177): Seçkin ve zengin aristokrat ve senatör. İkinci Sofistlerin dikkate şayan taraftarı. Panathenaic Stadium, Odeon, Corinth Theatre gibi pek çok mimari eserin yapımını finanse etmiştir.

69 19. yüzyılda, Fransa'da ortaya çıkan, *Whilst* benzeri, iki kişilik kâğıt oyunu.

radan görme, sarhoşluğunun da etkisiyle çarçabuk ve öfkeli bir edayla kartları kesip dağıtıyordu. Kısa süre içinde bana epeyce borçlandı; şarabından bir fırt daha çekip beklentimi karşılayarak ortaya sürülmüş olan parayı iki katına çıkardı. Önce isteksizmişim gibi davrandım; reddedilmeye dayanamayan genç adam hakaret etmeye başlayınca incinmiş gibi davranarak teklifini kabul ettim. Sonuç elbette arzuladığım gibiydi; bir saat geçmeden Glendinning'in borcu dört katına çıkmıştı. Artık yüzünde şarabın yarattığı pembelik yoktu, aksine yüzü kireç gibi olmuştu. Bu haline çok şaşırdım, zira Glendinning'in büyük bir servete sahip olduğu söylendiğinden bu kadarcık bir borcun onu sinirlendirebileceğine inanamıyordum. Bu derece hiddetlenmesine şarabın yol açtığını düşündüm. Arkadaşlarımın gözündeki saygınlığıma leke sürmemek için oyunu bitirmeyi teklif edecektim ki etrafımdakilerin sözlerinden ve Glendinning'den yükselen biçarelik dolu inliltiden onu tam anlamıyla perişan ettiğimi anladım.

Ne yapacağımı şaşırmıştım. Kurbanımın acınası durumu herkesi kedere boğmuş, ortama sükûnet hâkim olmuştu. Aramızdaki en temiz kalplilerin bile beni hor görmesinden ötürü yüzümün al al olduğunu hissediyordum. Bu nedenle ansızın meydana gelen bir olayla yüküm hafiflemişti doğrusu. Odanın kapısı aniden açıldı ve içeriye dolan esinti efsunlu bir şekilde bütün mumları söndürdü. Mumlar sönerken içeriye benimle aynı boyda, pelerinli bir yabancı girdi. Karanlıkta onu göremesek de varlığını hissedebiliyorduk. Bu pervasız harekete şaşıp kaldık ve birden sesini işittik.

"Beyler, bu tavrımdan ötürü özür dilemeyeceğim, çünkü görevimi yerine getirmekten başka amacım yok," diye fısıldadı yabancı. "Sizler, kumarda Glendinning'i bu denli borçlandıran zatı elbette tanımıyorsunuz. Şimdi size gereken

bilgiyi vereceğim. Lütfen, sol manşetinin astarına ve işlemeli sabahlığının geniş ceplerindeki ufak paketlere göz atın."

O konuşurken ortama öyle büyük bir sessizlik çökmüştü ki, yere iğne düşse duyulurdu. Konuşması bitince hemen odayı terk etti. O anki duygularımı açıklayabilecek miyim? Lanetlenmiş ruhların dehşetini hissettiğimi söyleyebilir miyim? Bunları düşünecek vaktim yoktu. Beni yakalayıp mumları tekrar yaktılar. Üstümü aradılar ve astarın içindeki değerli kartları, ceplerimdeki desteleri buldular. Bendeki kartlar "yuvarlatılmış" cinstendi; asların köşeleri, ufak kâğıtların da yanları bombeliydi. Bu tip bir desteyi boyuna kesen kişi her defasında rakibine bir as verirken, enine kesen düzenbaz rakibine değerli bir kart vermezdi.

Sahtekârlığım keşfedildikten sonra yanımdakilerin şiddetli öfkesinde boğulmayı, inanın sessizce hor görülmeye ve müstehzi yüz ifadelerinin altında ezilmeye yeğlerdim.

"Bay Wilson," dedi ev sahibi, ayaklarının dibinde duran eşsiz güzellikteki pelerini almak için eğilirken. "Bu sizin." (Hava soğuktu; odamdan çıkarken sabahlığımın üstüne pelerinimi geçirmiş, oyun oynadığımız odaya geldiğimde de çıkarmıştım.) Müstehzi bir gülümseme eşliğinde konuşmasını sürdürdü. "Becerilerinizin nedenlerini bulmayı sürdürmek anlamsız olacak. Sıkıldık artık. Odamı, sonra da Oxford'u bir an evvel terk edin."

Fazlasıyla mahcup olmuştum ama gözüm ürpertici bir hakikat üzerine odaklanmamış olsaydı muhtemelen arkadaşlarımın hakaretlerine tekme tokatla yanıt verirdim. Bana ait olan pelerin ender bulunan ve pahalı bir kürkten yapılmıştı –kaç paraya mal olduğunu size söyleyecek değilim. Modelini de bizzat ben tasarlamıştım; bu tip işlerde züppeliği elden bırakmayıp haddinden fazla titizlik gösteriyordum. Bay Pres-

ton elindeki pelerini uzattığında benimkinin zaten üstümde olduğunu gördüm ve donakaldım, zira uzatılan pelerin benimkinin aynısıydı. Foyamı meydana çıkaran zatın üstünde de buna benzer bir pelerin vardı ve içeridekilerin hiçbiri pelerin giymemişti. Sakin olmaya çalışarak uzatılan pelerini aldım; tehditkâr bir edayla odadan çıktım. Ertesi sabah daha şafak sökmeden Oxford'dan utanç içerisinde ayrıldım ve Avrupa'ya doğru yola koyuldum.

Boş yere çırpınıyordum. Kötü yazgım peşim sıra geliyor, efsunlu hâkimiyetini çoktan kurmuş olduğunu kanıtlıyordu. Paris'e adım attığım an Wilson'un müdahaleleriyle karşılaştım. Huzursuzluğum artarken zaman su gibi akıp geçti. Alçak! Roma'da tutkularımla arama hayalet gibi girmişti; sonra Viyana'da, Berlin'de, Moskova'da hep beni takip etti! Adımımı attığım her şehirde ona lanet okudum! Sonunda esrarengiz tahakkümünden kaçarcasına kaçtım; boş yere çırpındım dünyanın en ücra köşelerinde.

Derin düşüncelere dalıp bu adamın kimliğini, nereden geldiğini, amacını sorgulayıp duruyor, ama hiçbir yanıt bulamıyordum. Sonra küstahlık derecesindeki kontrol becerisinin nitelikleri ve biçimleri üzerine kafa yordum, ama yine sonuca ulaşamadım. Son zamanlarda, gerçekleştiği takdirde kurbanıma büyük ıstırap verecek türden eylemlerimi engellemek amacıyla karşıma çıktığını anlamıştım. Yine de bu beni zorbaca kontrol etmesini gerektirmezdi. En tabii hakkım olan bireysel irademin böylesi bir küstahlık ve zorbalıkla elimden alınması neyin karşılığı olabilirdi?

Dahası işkencecim uzunca bir süredir giyim tarzımı harfi harfine taklit ediyor, ama yüzünü benden sakınıyordu. Bu lanet olası Wilson özenti ve ahmak herifin tekiydi. Eton'da beni uyaran, Oxford'da yerin dibine geçiren; Roma'da tut-

kularıma, Paris'te intikamıma, Napoli'de aşkıma, Mısır'da işime müdahale eden dâhinin Dr. Bransby'nin okulundaki nefret ve korku beslediğim rakibim William Wilson olduğunu anlamamış olabilir miydim? Mümkün değil bu! Yine de size bu dramın çarpıcı sonunu anlatayım.

O zamana dek rakibimin zorbalığına ve insafına kendimi bıraktığım doğruydu. Wilson'un mizacına, heybetli hikmetine, her yerde ve kati suretle hazır oluşuna, yetkinliğine duyduğum korku ve saygı biçarenin teki olduğumu düşünmeme ve gönülsüz de olsam onun isteklerine boyun eğmeme neden olmuştu. Şaraba düşkünlüğüm son zamanlarda artmıştı; bunun sonucunda içkinin tesiriyle daha sabırsız ve aceleci biri olup çıktım. Kendi kendime konuşmaya, direnmeye başladım. Azmim arttıkça işkencecimin azminden eser kalmadığına inandım ve umutlandım. Nihayet kölelikten vazgeçmeye ve boyun eğmemeye karar verdim.

18-- senesinde, Roma Karnavalı sırasında Napoli Dükü Di Broglio'nun sarayında düzenlenen bir maskeli baloya katıldım. Haddinden fazla şarap tükettiğim ve kalabalıktan hoşlanmadığım için epeyce bunaldım. İhtiyar Dük'ün genç ve güzel eşiyle konuşmak maksadıyla (esas maksadımı hiç sormayın) kalabalığın içinde ilerlemeye çalışıyordum. Giyeceği kostümü daha önce söylediği için onu kalabalıkta fark ettim ve bulunduğu yere doğru hızla seğirttim. Tam o sırada omzuma dokunan eli hissettim ve hafızama kazınan o iğrenç fısıltıyı işittim.

Hiddete kapılarak arkama döndüm ve karşımdakinin yakasına yapıştım. Kostümlerimiz aynıydı; mavi kadifeden pelerini, belindeki kızıl kuşağı ve yüzündeki siyah ipekten maskesiyle karşımda taklidim duruyordu.

"Alçak!" diye bağırdım öfkeyle, öfkem anbean şiddetleniyordu. "Düzenbaz, seni iğrenç yaratık! Ebediyen beni takip

edemeyeceksin! Yürü hadi, yoksa hemen gebertirim seni!" Onu salondan çıkarıp boş bir odaya götürdüm; direnmedi.

İçeriye girince onu itip kaktım. Tökezleyip duvara çarptığında odanın kapısını kapattım ve onu düelloya davet ettim. Bir an tereddüt ettiyse de, usulca kılıcını kınından çıkararak savunmaya geçti.

Mücadele uzun sürmedi. Delirmiş gibiydim; tek kolumda binlerce kolun gücü vardı sanki. Adamı duvara yasladım ve kılıcımı barbarca göğsüne defalarca sapladım.

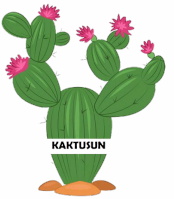
O anda biri kapıyı açmaya yeltenince hızla kapıya koştum ve içeri girilmesini önledim. Sonra can çekişen düşmanımın yanına döndüm. Fakat o anda gördüğüm manzarayı hangi dil hakkıyla anlatabilir? Başımı çevirdiğim kısacık süre içinde odada fiziki bir değişim gerçekleşmişti. Köşede –belki de daha önce fark etmediğim– bir ayna duruyordu; ben aynaya doğru ilerlerken kanlar içindeki düşmanım da beni takip ediyordu.

Yanıldığımı düşündüm, ama yanılmamıştım. Karşımdaki düşmanım, William Wilson'dı. Maskesi ve pelerini düştüğü yerde duruyordu. Giysileri ve yüzündeki her çizgi benimkilerle aynıydı.

Wilson'dı, ama artık fısıldamıyordu; sözlerini işittiğim an kendim konuşuyorum sandım:

"Sen kazandın! Ölüyorum. Ama sen de ölüyorsun benimle; dünya, ötesi ve umut için ölüsün sen de! Sen, bende nefes alıp veriyordun! Şimdi ölümümü ve kendi sonunu izle!"

GAMMAZ YÜREK

Doğru! Sinirliydim ve hâlâ sinirliyim; ama deli olduğumu nereden çıkarıyorsunuz? Hastalık duyularımı keskinleştirmişti, yok etmemişti. En çok da işitme duyum güçlenmişti. Yerdeki ve gökteki her şeyi işittim. Cehennemdekileri de. İşte bu yüzden deli diyemezsiniz bana! Dinleyin! Dinleyin de olup biteni serinkanlılıkla ve aklıselim bir tavırla anlatabileceğimi görün.

Bu düşüncenin beni nasıl esir aldığını bilmiyorum, ama zihnimde belirdiği andan itibaren gece gündüz demeyip beni rahat bırakmadı. İçimde bir hırs, bir gaye belirmemişti. İhtiyarı severdim. Bana karşı adaletsiz bir tutumu olmamıştı. Beni hiç incitmemişti. Serveti zerre kadar ilgimi çekmiyordu. Sanırım, tek sebep gözüydü! Ne de olsa gözlerinden biri akbaba gözüne benziyordu –perde inmiş gibi görünen mavi, donuk bakışlı bir göz. Bana her baktığında ürperiyordum; sonunda o gözden ilelebet kurtulabilmek için ihtiyarı öldürmeye karar verdim.

İşte durum bundan ibaret... Siz deli olduğumu düşünüyorsunuz, ama deliler hiçbir şeyden anlamaz. Ya ben? Ah, beni görseydiniz! Zekâmı kullanarak ne denli tedbirli, öngörülü ve sinsice davrandığımı görmeliydiniz! Onu öldürmeden önceki bir hafta boyunca çok yardımseverdim. Her gece, gece yarısına doğru kapısının tokmağını çevirip usulca

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kapıyı açtım. Sonra kafamın sığacağı kadar aralayıp içeriye bir fener uzattım. İhtiyarı uyandırmamak için çok çaba sarf ettim. Görseydiniz maharetime şapka çıkarırdınız doğrusu. Yatağında uzanan adamı görebilmek için kafamı içeri sokarken bir saatimi harcadım. Ah, deliler bu kadar tedbirli davranabilir mi? Kafamı içeri uzattıktan sonra, fenerin kapağını ışık o tek gözün üstüne düşünceye dek yavaşça çektim ve asla gürültü çıkarmadım. Bunu yedi gece boyunca tekrarladım ama her seferinde o tek gözü kapalı bulduğumdan amacıma ulaşamadım; çünkü beni sinirlendiren şey ihtiyar değil, kem gözüydü. Her sabah gün ağarırken yanına gidip halini hatırını, geceyi nasıl geçirdiğini sordum. Her gece yarısı kendisini izlediğimi anlayabilmesi için dâhi olması gerekirdi.

Sekizinci gece kapıyı açarken her zamankinden dikkatli hareket ettim. Saatin yelkovanı bile benden daha hızlı olmalıydı. O geceye dek becerilerimin ve üstün zekâmın farkında değildim. Aşırı heyecanlı olsam da zafere ulaşacağımı seziyordum. Ben oradayken ve sinsice işler çevirirken, adamcağız rahat rahat uyuyordu. Bunu düşünürken hafifçe kıkırdadım. Beni duymuştu; yataktaki huzursuz kıpırdanışından anladım. Geri çekildiğimi düşündünüz, değil mi? Asla böyle bir şey yapmadım. Hırsızdan korktuğu için panjurları sıkıca kapatmıştı, oda zifiri karanlıktı; kapının açıldığını göremeyeceğini düşündüğümden kapıyı usulca itmeyi sürdürdüm.

Kafamı içeri soktuğum anda fenerin kapağına parmağım dokundu ve ihtiyar "Kim var orada?" diye gürledi, olduğu yerde doğrulmuştu.

Hareketsiz ve sessiz kaldım. Bir saat boyunca hiç kımıldamadım; o da tekrar yatmadı. Nasıl olsa geceler boyu ölüm saatini beklemeye alışmıştım.

Tam o anda bir inilti duydum, dayanılmaz bir dehşetin emaresiydi bu. Istırabın veya kederin doğurduğu inilti değildi; bu boğuk ses dehşetin ağırlığıyla ezilen yüreğinden yükseliyordu. Bu sesi iyi bilirdim. Pek çok gece bütün dünya uykudayken yüreğimden yükselmiş ve her seferinde beni dehşete düşürmüştü. Bu sesi iyi bilirdim. İhtiyarın hislerinin farkındaydım; ona hem acıyor hem de kıs kıs gülüyordum. Duyduğu ilk sesten bu yana uyanık olduğunu da biliyordum. O andan itibaren korkusu iyice artmıştı. Korkuyu yüreğinden def etmeye çalışsa da başaramıyordu. Duyduğu sesi bacadaki rüzgârın sesine, ortalıkta gezinen bir fareye ya da ağustos böceğine yoruyordu. Bunları düşünerek rahatlamaya, sakinleşmeye çalışıyordu ama boşa kürek sallıyordu. Boş yere teselli arıyordu; çünkü ölüm, gölgesini onun üstüne düşürmüştü. Bu görülmeyen, işitilmeyen gölgenin verdiği acıyla birlikte içeriye uzattığım kafamın varlığını da hissediyordu elbette.

Uzunca bir süre sabırla bekledikten sonra, tekrar yattığını işitmeyince fenerin kapağını birazcık açmaya karar verdim. Bunu ne kadar yavaş yaptığımı tahmin bile edemezsiniz; sonunda örümcek ağı kadar ince bir huzme ihtiyarın akbaba gözüne vurdu.

Açıktı gözü, fal taşı gibi açıktı. Birdenbire sinirlendim. Sanki baştan bağımsız bir şeymiş gibi gördüm o perdeli, mavi, donuk gözü. İhtiyarın yüzünde o gözden başka bir şey yok gibiydi; içgüdüsel bir hareketle feneri tam da o kem gözün üstüne tutmuştum.

Delilik sandığınız şeyin gerçekte duyuların keskinleşmesi anlamına geldiğini söylememiş miydim? Şimdi pamuklara sarılan saatin tıkırtısı gibi derinden gelen bir ses işitiyordum. İhtiyarın kalbiydi bu. Öfkem iyice arttı; trampetlerin askerleri harekete geçirmesi gibi ben de derhal cesaretimi topladım.

Yine de kendimi tutup sessiz kalmayı başardım. Nefes bile almadım desem yeridir. Feneri tutmaya devam ettim. Göze vuran ışığı oynatmamaya özen gösterdim. Bu sırada ihtiyarın kalp atışları hızlandı. Anbean adamcağızın kalp ritmi hızlandı. İhtiyar, dehşet içinde olmalıydı. Dediğim gibi, ritmi anbean hızlandı. Dediklerimi anlayabiliyor musunuz? Sinirliyim, evet tabiatım böyle. Ve şimdi gece yarısı bu eski evin sükûnetini bozan tıkırtı sinirlerimi bozuyordu. Yine de dayandım, sesimi çıkarmadım. Ritmi iyice hızlanınca kalbin çatlayacağını düşünmeye başladım. Komşuların tıkırtıyı duyabileceğini düşünüp kaygılandım. İhtiyarın sonu gelmişti artık! Bir çığlık atıp içeriye daldım. İhtiyar tek bir vaveyla kopardı. Onu yere çekip yatağı üstüne attım. İşin bitmek üzere olduğunu düşünüp gülümsedim, ama kalp bir süre daha atmaya devam etti. Kimsenin duymayacağından emin olduğum için bu durumu pek de önemsemedim. Sonunda tıkırtı durdu. İhtiyar öldü. Yatağı kaldırıp cesede baktım. Kesinlikle ölüydü artık. Elimi kalbinin üzerine koyup bir süre daha bekledim. Atmıyordu. Ölüydü. Kem gözünden kurtulmuştum nihayet.

Hâlâ deli olduğumu düşünüyorsanız size cesedi saklamak için neler yaptığımı anlatayım da küçük dilinizi yutun. Gece boyunca hızlı ama sessizce çalıştım. Cesedi parçaladım; kafayı, kolları ve bacakları kesip ayırdım.

Sonra döşeme tahtalarından üçünü söktüm ve parçaları döşemenin altına sıkıştırdım. Ardından tahtaları öylesine muntazam bir biçimde yerine yerleştirdim ki hiçbir insan gözü –hatta ihtiyarın kem gözü bile– bir hata göremezdi. Yıkanacak bir şey yoktu; kan lekesi olmamasına bilhassa dikkat etmiştim. Bütün kanı bir tenekeye doldurmuştum. Ha! Ha! Ha!

İşim saat dört gibi bitti, ama etraf hâlâ karanlıktı. Çan dördü vururken kapı çalındı. Rahat rahat kapıyı açmaya gittim.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Çekinecek neyim vardı ki? Polis memuru olduğunu söyleyen üç kibar adam içeri girdi. Gece komşulardan biri çığlık atıldığını duymuş, polisi aramıştı; bunun üzerine polisler durumu kontrol etmek amacıyla gelmişlerdi. Gülümsedim. Çekinecek neyim vardı ki? "Çığlık atan bendim, kâbus gördüm," dedim. İhtiyarın nerede olduğunu bilmediğimi söyledim. Polise resmen evi gezdirdim. Aramaları için teşvik ettim. Adamın odasına girdiğimizde parasının ve kıymetli eşyalarının yerini gösterdim. Her şey olması gerektiği gibi yerindeydi. Özgüvenim had safhaya ulaşınca sandalye getirip oturmaları için polislere yer gösterdim. Kendi sandalyemi de cesedi sakladığım tahtaların üstüne yerleştirdim.

Polisler bana inanmıştı. Kendime bu denli güvenmem kuşkularını dindirmişti. Oturdular, bol bol konuştular, sorular yönelttiler. Bir süre sonra rengim atmaya başladı, gitmeleri için dua eder hale geldim. Başım ağrıyor, kulaklarım çınlıyordu. Polisler ise hâlâ çene çalıyordu. Kulaklarımdaki uğultu arttıkça sesimi yükseltmeye başladım, ama işe yaramadı. Derken sesin kulaklarımdan yükselmediğini anladım.

Yüzüm bembeyaz kesilmişti, ama susmuyordum ve ben konuşmaya devam ettikçe, sesimi yükselttikçe o ses de yükseliyordu. Ne yapabilirdim? Pamuklara sarılan saatin tıkırtısı gibi derinden gelen bir sesti işittiğim. Güçlükle nefes almaya başladım, ama polis duymuyordu tıkırtıyı. Ben sesimi yükselttikçe adeta tıkırtı da yükseliyordu. Ayağa kalkıp abuk sabuk şeyler hakkında zırvaladım durdum, ama sesi duymaya devam ettim. Neden gitmiyordu bu adamlar? Polisin konuşmasına yanıt olarak sert adımlarla odada dolaşmaya başladım. Yüce Tanrım! Ne yapabilirdim? Çok sinirlendim, haykırdım, küfrü bastım! Altımdaki sandalyeyi hareket ettirdim, ama o sesi bir türlü susturamadım. Ses giderek şiddetini

artırdı... artırdı... artırdı! Polisler kahkahalar eşliğinde çene çalmayı sürdürüyordu. Bu sesi duymuyorlar mıydı gerçekten? Yüce Tanrım! Kesinlikle duymuşlardı ve benden şüpheleniyorlardı! Evet, biliyorlardı! Korkumla dalga geçiyorlardı. O an böyle düşündüm; şimdi de farklı düşünmüyorum. Bu ıstırabı çekmektense her şeye katlanırım, diye düşündüm. O yapmacık gülümsemelere ne kadar dayanabilirdim ki! Çığlık atmazsam öleceğimi düşündüm! İşte yine duyuyorum! Duyuyor musunuz? Dinleyin! Yükseliyor! Yükseliyor! Yükseliyor! Yükseliyor!

"Alçaklar!" diye bağırdım. "İkiyüzlü davranmayın artık! Suçumu kabul ediyorum! Sökün tahtaları! İşittiğiniz, o iğrenç kalbin sesi işte!"

BELONGS TO KAOS TEAM